

Naczelnny Dyrektor Archiwów Państwowych

**Sprawozdanie z działalności
Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych
oraz archiwów państwowych
w 2014 r.**

NACZELNA DYREKCJA
ARCHIWÓW PAŃSTWOWYCH

Warszawa 2015

Spis treści

Wstęp	6
1. Zasób archiwalny	11
1.1. Zmiany w rozmiarze zasobu archiwalnego ogółem	11
1.2. Zasób zewidencjonowany ogółem	12
1.3. Zasób opracowany ogółem	12
1.4. Działania nadzorcze i koordynacyjne NDAP w zakresie ewidencjonowania i opracowania zasobu	13
1.5. Opracowanie zasobu archiwalnego w roku sprawozdawczym	14
1.6. Zasób w toku opracowania	15
2. Kształtowanie narodowego zasobu archiwalnego	18
2.1. Nadzór i działania koordynacyjne NDAP w zakresie kształtowania zasobu	18
2.2. Archiwa państwowe wobec informatyzacji działalności państwa	19
2.3. Zarządzanie zasobami archiwalnymi poza archiwami państwowymi	20
2.3.1. Kontrole archiwalne	20
2.3.2. Zatwierdzanie przepisów kancelaryjnych i archiwalnych dla państwowych i samorządowych jednostek organizacyjnych	22
2.3.3. Powierzanie materiałów archiwalnych	24
2.3.4. Użyczenie materiałów archiwalnych	24
2.4. Wartościowanie dokumentacji	24
2.4.1. Ustalanie państwowych i samorządowych jednostek organizacyjnych jako wytwarzających materiały archiwalne	24
2.4.2. Wyrażanie zgody na zniszczenie dokumentacji	26
2.4.3. Brakowanie dokumentacji z zasobu własnego archiwów państwowych	28
2.5. Szkolenia, konsultacje, doradztwo	29
3. Techniczne zabezpieczenie zasobu w archiwach państwowych	31
3.1. Nadzór i działania koordynacyjne NDAP w zakresie zabezpieczania zasobu	31
3.2. Konserwacja właściwa i masowa w archiwach państwowych	31
3.3. Profilaktyka konserwatorska w archiwach państwowych	32
3.4. Inne prace związane z działalnością w zakresie konserwacji zasobu	32
4. Reprografia zabezpieczająca w archiwach państwowych	34
4.1. Nadzór i działania koordynacyjne NDAP w zakresie digitalizacji zasobu archiwów państwowych	34
4.2. Digitalizacja w roku sprawozdawczym	34
4.2.1. Digitalizacja zasobu w ramach działalności własnej	34
4.2.2. Program digitalizacji materiałów archiwalnych z zasobu archiwów polskich i zagranicznych w 2014 r.	34
4.2.3. Wieloletni Program Rządowy Kultura+	34
4.2.4. Inne projekty w zakresie digitalizacji (regionalne programy operacyjne, współpraca ze środowiskami genealogicznymi, muzeami, organizacjami społecznymi)	36
4.3. Mikrofilmowanie w roku sprawozdawczym	37
4.4. Digitalizacja i mikrofilmowanie w archiwach zagranicznych	37

4.5. Zbiory kopii cyfrowych w archiwach państwowych	38
5. Wykorzystanie zasobu archiwalnego	39
5.1. Nadzór i działania koordynacyjne NDAP w zakresie wykorzystywania zasobu archiwalnego	39
5.2. Tendencje wykorzystania zasobu archiwalnego	39
5.3. Użytkownicy archiwów państwowych i cele korzystania z materiałów archiwalnych	41
5.3.1. Udostępnianie materiałów archiwalnych w czytelniach	41
5.3.2. Prezentacje materiałów archiwalnych w Internecie	46
5.3.3. Kwerendy wykonywane przez archiwa państwowe	48
5.4. Reprografia dla użytkowników	51
5.5. Bazy danych w archiwach państwowych	52
6. Organy opiniodawcze i doradcze, komisje oraz zespoły międzyarchiwalne	54
6.1. Organy opiniodawcze i doradcze, komisje i zespoły międzyarchiwalne działające przy NDAP	54
6.2. Organy opiniodawcze i doradcze w archiwach państwowych	56
7. Działalność naukowa prowadzona przez archiwa państwowe	59
7.1. Zebrania naukowe	59
7.2. Udział w konferencjach naukowych	59
7.3. Udział w projektach (projekty samodzielne i realizowane we współpracy)	60
7.4. Współpraca w zakresie archiwistyki	62
7.5. Udział we władzach instytucji naukowych i kulturalnych	64
8. Działalność popularyzacyjna i wydawnicza oraz w zakresie komunikacji społecznej	66
8.1. Nadzór i działania koordynacyjne NDAP w zakresie działalności popularyzacyjnej i wydawniczej	66
8.2. Ważniejsze wydawnictwa oraz projekty popularyzatorskie realizowane przez archiwa państwowe	67
8.3. Komunikacja społeczna, współpraca z mediami	69
9. Współpraca międzynarodowa	72
9.1. Współpraca bilateralna i w ramach gremiów międzynarodowych	72
9.2. Realizacja projektów międzynarodowych	73
9.3. Organizacja konferencji międzynarodowych	73
9.4. Wsparcie dla Polonii	74
9.5. Współpraca transgraniczna	75
10. Przechowywanie dokumentacji niearchiwalnej	76
10.1. Nadzór i działania koordynacyjne NDAP w zakresie przechowywania dokumentacji niearchiwalnej	76
10.2. Zbiory dokumentacji niearchiwalnej w archiwach państwowych	76
10.3. Kwerendy wykonywane na podstawie dokumentacji niearchiwalnej	77
10.4. Inne działania w obszarze przechowywania	78
11. Inwestycje i remonty	79
12. Legislacja	83
13. Kadry i kompetencje	84
14. Finanse	86
14.1. Wydatki budżetowe	86
14.2. Dochody budżetowe	86

Podsumowanie	89
Załącznik nr 1. Wystawy zorganizowane lub współorganizowane przez NDAP	92
Załącznik nr 2. Realizacja działań wydawniczych w NDAP – publikacje wydane w 2014 r.	93
Załącznik nr 3. Czasopisma naukowe o tematyce archiwalnej oraz publikacje archiwów państwowych dofinansowane przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w 2014 r.	94
Załącznik nr 4. Stacjonarne i internetowe wystawy materiałów archiwalnych zorganizowane przez archiwa państwowe w 2014 r. (wybór)	96

Wstęp

Archiwa państwowe działają na podstawie ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz. U. z 2011 r. Nr 123, poz. 698, z późn. zm.).

Sieć archiwów państwowych na koniec 2014 r. tworzyły 3 archiwa o charakterze centralnym: Archiwum Główne Akt Dawnych (AGAD), Archiwum Akt Nowych (AAN), Narodowe Archiwum Cyfrowe (NAC) oraz 30 archiwów wraz z podległymi im 41 oddziałami zamiejscowymi i 4 ekspozyturami, których właściwość miejscowa ma zasięg regionalny.

W roku sprawozdawczym likwidacji uległ Oddział w Lubaniu Archiwum Państwowego we Wrocławiu¹. Zasób tego oddziału został przeniesiony do nowej siedziby w Bolesławcu, w którym utworzono oddział wrocławskiego archiwum.

Do zakresu działania archiwów państwowych należy w szczególności:

- kształtowanie państwowego zasobu archiwalnego;
- przejmowanie, przechowywanie i zabezpieczanie materiałów archiwalnych;
- ewidencjonowanie i opracowywanie materiałów archiwalnych;
- udostępnianie materiałów archiwalnych;
- urzędowe potwierdzanie treści przechowywanych materiałów archiwalnych;
- prowadzenie prac naukowych oraz wydawniczych w dziedzinie archiwistyki i dziedzin pokrewnych;
- popularyzacja wiedzy o materiałach archiwalnych i archiwach oraz prowadzenie działalności informacyjnej.

Centralnym organem administracji rządowej w sprawach państwowego zasobu archiwalnego jest Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych, którego działalność nadzoruje minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Od 2011 r. urząd Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych pełni dr hab. Władysław Stępiak.

Do końca 2014 r. archiwa państwowe zgromadziły blisko 326 kmb akt. Kolejne 522 kmb materiałów archiwalnych, które będą sukcesywnie przejmowane w ciągu najbliższych 25 lat, znajduje się w państwowych i samorządowych jednostkach organizacyjnych będących pod nadzorem archiwów państwowych.

¹ Decyzja Nr 57 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z dnia 5 listopada 2014 r. w sprawie likwidacji Oddziału w Lubaniu Archiwum Państwowego we Wrocławiu oraz zmiany statutu Archiwum Państwowego we Wrocławiu.

W celu poprawy i optymalizacji warunków przechowywania systematycznie zwiększającego się zasobu archiwalnego, w 2014 r. kontynuowano rozpoczęte w latach ubiegłych budowy nowych obiektów archiwalnych oraz modernizowano istniejącą infrastrukturę i uzupełniano wyposażenie². Realizacja inwestycji infrastrukturalnych i prac remontowych przyczynia się nie tylko do poprawy warunków przechowywania zasobu, ale usprawnia również proces udostępniania zasobu archiwalnego i zmniejsza zaległości w zakresie przejmowania materiałów archiwalnych. Według stanu na koniec 2014 r. rozmiar materiałów, które nie zostały przejęte przez archiwa państwowe wynosił ponad 41 kmb.

Zabezpieczanie zasobu polega również na konserwacji zgromadzonych materiałów archiwalnych, poprzez poddawanie ich zarówno indywidualnym, jak również masowym zabiegom konserwatorskim, oraz podejmowaniu przedsięwzięć profilaktycznych³. W 2014 r. ustalone zostały zasady współpracy pomiędzy archiwami wyróżniającymi się pod względem zasobów kompetencyjnych oraz infrastrukturalnych w zakresie konserwacji materiałów archiwalnych, a archiwami państwowymi, które dysponują jedynie możliwościami ograniczonego zabezpieczenia zasobu. Każda z pracowni konserwatorskich funkcjonujących w sieci archiwalnej objęła opieką wskazane archiwa dysponujące jedynie pracownikami renowatorsko-introligatorskimi lub pracownikami zabezpieczania zasobu. Wprowadzony system współpracy ma na celu zapewnienie archiwom, które nie zatrudniają konserwatorów dyplomowanych wsparcia ze strony specjalistów zatrudnionych w archiwach posiadających pracownie konserwatorskie, a w dalszej perspektywie powinien on zapewnić ujednoczenie zasad i standardów zabezpieczania zasobu archiwalnego we wszystkich archiwach państwowych.

Rok 2014 okazał się rekordowy pod względem liczby zdigitalizowanych materiałów archiwalnych – zbiory kopii cyfrowych materiałów z zasobu archiwów państwowych zwiększyły się o ponad 16 mln⁴. Prace w zakresie digitalizacji zasobu prowadzone były przez archiwa państwowe zarówno własnymi siłami, jak również w ramach uczestnictwa w koordynowanym przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych „Programie digitalizacji materiałów archiwalnych z zasobu archiwów polskich i zagranicznych”, a także Wieloletniego Programu Rządowego Kultura+. Środki na digitalizację udało się uzyskać także z funduszy europejskich (projekt *Źródła genealogiczne mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego* realizowany przez AP w Toruniu oraz AP w Bydgoszczy w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2007–2013 – Oś priorytetowa 4. Rozwój infrastruktury społeczeństwa informacyjnego). Ponadto pozyskaniem znacznej liczby kopii cyfrowych zaowocowała współpraca ze środowiskami genealogicznymi.

² Zob. dział 1. Inwestycje i remonty.

³ Zob. dział 3. Techniczne zabezpieczenie zasobu w archiwach państwowych.

⁴ Zob. dział 4. Reprografia zabezpieczająca w archiwach państwowych.

Obok digitalizacji istotne znaczenie ma zapewnianie dostępu on-line do zdigitalizowanej części zasobu. Systematycznie zwiększa się liczba kopii cyfrowych prezentowanych w serwisie www.szukajwarchiwach.pl – według stanu na koniec ubiegłego roku portal umożliwiał korzystanie z ponad 14 mln skanów dokumentów z zasobu 30 archiwów państwowych. Kopie cyfrowe materiałów z zasobu archiwów państwowych dostępne są także na stronach internetowych archiwów, w bibliotekach cyfrowych oraz w serwisach instytucji współpracujących z archiwami⁵.

Prowadzono również prace nad uzupełnianiem i korektą ewidencji zasobu archiwów państwowych, zmierzające do pełnego udokumentowania jego stanu⁶. Realizacja tych działań ma na celu, poza uzyskaniem pełnej wiedzy o zawartości zasobu archiwów państwowych, zwiększenie efektywności wykonywania zadań w zakresie udostępniania zgromadzonych materiałów, a także zadań w zakresie ochrony zasobu.

Prowadzone były działania mające na celu doskonalenie i rozwijanie dotychczasowych form udostępniania materiałów archiwalnych. Modyfikacji – wprowadzającej kolejne ułatwienia dla użytkowników zasobu – uległo *zarządzenie Nr 4 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z dnia 1 lutego 2013 r. w sprawie organizacji udostępniania materiałów archiwalnych w archiwach państwowych*. Obowiązującym standardem stała się możliwość zamawiania tradycyjnych materiałów archiwalnych drogą elektroniczną, zapewniająca użytkownikom możliwość podjęcia pracy niezwłocznie po przybyciu do archiwum, bez oczekiwania na realizację zamówienia. W związku ze wzrostem ilości materiałów wykorzystywanych w postaci kopii cyfrowych, będącym następstwem prowadzonej na szeroką skalę digitalizacji, konieczne jest zapewnianie warunków korzystania w pracowniach ze zdigitalizowanej części zasobu, przede wszystkim poprzez wyposażanie pracowni w sprzęt komputerowy oraz systemy do zarządzania udostępnianiem cyfrowych kopii materiałów archiwalnych.

Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych i archiwa państwowe aktywnie angażowały się w proces modernizacji zarządzania dokumentacją w państwie i budowanie e-administracji, przede wszystkim poprzez kontynuację działań na rzecz zmian w ustawie o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach, przedsięwzięcia związane z realizacją *Planu działań na rzecz wdrażania strategii „Sprawne Państwo 2020”*, udział w pracach Komitetu Rady Ministrów do spraw Cyfryzacji, aktywność w procesie opiniowania aktów prawnych, a także opiniowanie przepisów kancelaryjnych i archiwalnych⁷. Jako podmioty uprawnione do doradztwa w procesie postępowania z dokumentacją, udzielały podmiotom zewnętrznym licznych konsultacji i instruktaży oraz organizowały spotkania

⁵ Zob. dział 5. Wykorzystanie zasobu archiwalnego.

⁶ Zob. dział 1. Zasób archiwalny.

⁷ Zob. dział 2. Kształtowanie narodowego zasobu archiwalnego.

szkoleniowe przybliżające problematykę prawidłowego zarządzania dokumentacją oraz postępowania z materiałami archiwalnymi.

Niezwykłe istotny przejaw aktywności archiwów państwowych stanowi działalność naukowa i badawcza⁸. W jej ramach archiwa podejmują współpracę z krajowymi i zagranicznymi ośrodkami akademickimi, władzami oświatowymi, szkołami; wydają publikacje o charakterze naukowym, w tym liczne wydawnictwa źródłowe i opracowania z zakresu historii i archiwistyki. Często stają się zapleczem naukowym dla ośrodków kształcenia, a także – szczególnie w małych miejscowościach – animatorami życia naukowego. Dostarczając materiałów stanowiących źródło wiedzy o dziejach „małych ojczyzn”, archiwa państwowe odgrywają znaczącą rolę w badaniach historii regionalnej.

Oprócz działalności naukowej ogromne znaczenie mają realizowane przez archiwa państwowe projekty popularyzatorskie⁹, obejmujące m.in.: lekcje archiwalne dla dzieci i młodzieży, tematyczne zajęcia z uczniami szkół średnich i studentami szkół wyższych, praktyki studenckie, wykłady otwarte, warsztaty i spotkania archiwalne, wystawy i pokazy multimedialne. W archiwach państwowych w całym kraju funkcjonowały punkty konsultacyjne „Archiwa rodzinne”, utworzone w ramach prowadzonej przez archiwa państwowe kampanii społecznej promującej wiedzę na temat poszukiwań genealogicznych oraz postępowania ze zgromadzonymi rodzinnymi materiałami. W październiku 2014 r. zorganizowano w Pałacu Prezydenckim uroczystą inaugurację I edycji Polskiej Listy Krajowej Programu UNESCO „Pamięć świata”¹⁰ (przygotowano prezentację multimedialną i dwujęzyczny film).

W 2014 r. działalność archiwów państwowych była przedmiotem rekordowo wysokiej liczby przekazów medialnych oraz wzrostu aktywności archiwów w mediach społecznościowych. Wydaje się to świadczyć o intensyfikacji starań podejmowanych przez archiwa na rzecz popularyzacji swoich działań, lepszym rozeznaniu potrzeb odbiorców, zwiększeniu jakości i atrakcyjności oferty.

W ramach działalności międzynarodowej kontynuowano realizację zobowiązań wynikających z porozumień bilateralnych z zarządami archiwów z państw europejskich i azjatyckich, uczestniczono w pracach i spotkaniach gremiów międzynarodowych, realizowano międzynarodowe projekty oraz program wymiany bezdewizowej archiwistów¹¹. Wspierano instytucje polonijne, w głównej mierze instytucje stowarzyszone w Stałej Konferencji Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie, a także kontynuowano projekty mikrofilmowania i skanowania poloników na Wschodzie.

⁸ Zob. dział 7. Działalność naukowa prowadzona przez archiwa państwowe.

⁹ Zob. dział 8. Działalność edukacyjna, wydawnicza i popularyzatorska.

¹⁰ Na Polską Listę Krajową Programu UNESCO Pamięć Świata wpisywane są najcenniejsze dokumenty i zbiory znajdujące się w posiadaniu instytucji w Polsce lub poza granicami kraju, mające szczególne znaczenie dla dziedzictwa kulturowego i tradycji polskiej. Pierwszą edycję Listy tworzy 11 obiektów. Szczegółowe informacje dostępne są na stronie internetowej: <http://pamiecpolski.archiwa.gov.pl>.

¹¹ Zob. dział 9. Współpraca międzynarodowa.

Archiwa państwowe angażowały się w działania na rzecz ochrony interesów obywateli poszukujących (głównie do celów emerytalno-rentowych) dokumentacji potwierdzającej zatrudnienie oraz wysokość otrzymywanego wynagrodzenia. W tym zakresie kontynuowano współpracę z urzędami marszałkowskimi, związaną w szczególności z przeprowadzaniem kontroli przechowawców dokumentacji osobowej i płacowej, prowadzeniem ekspertyz archiwalnych, a także egzekwowaniem przepisów prawa dotyczących prowadzenia działalności przechowalniczej.

1. Zasób archiwalny

1.1. Zmiany w rozmiarze zasobu archiwalnego ogółem

Zasób archiwalny, zgromadzony w archiwach państwowych według stanu na dzień 31 grudnia 2014 r. obejmował ogółem:

- 94 317 zespołów i zbiorów archiwalnych,
- 44 075 985 jednostek inwentarzowych,
- 325 897,61 metrów bieżących,
- 19 717 dokumentów elektronicznych i 100 856 plików o łącznym rozmiarze 16 938,44 GB.

Głównym czynnikiem kształtującym ogólny rozmiar zasobu archiwów państwowych było przejmowanie materiałów archiwalnych od twórców i przechowawców oraz z innych archiwów, a także zakupy i darowizny. Nabytki dokumentacji w roku 2014 obejmowały 646 856 j.a. i 5 625,36 m.b. (zgodnie ze sprawozdaniem statystycznym KN-1).

Nabytki dokumentów elektronicznych obejmowały 3 501 dokumentów – 5 538 plików o łącznym rozmiarze 49,32 GB. Ubytki, przemieszczenia oraz wyniki prac związanych z korektą¹², opracowaniem i zabezpieczaniem zasobu miały mniejszy wpływ na jego rozmiar. Ubytki w roku 2014 r. (zgodnie ze sprawozdaniem statystycznym KN-1) wyniosły 10 491 j.a. – 127,64 m.b. czyli o 12,8% więcej niż w 2013 r.

W porównaniu ze stanem na koniec 2013 r. rozmiar zasobu archiwalnego w 2014 r. zwiększył się o 1 093 zespołów i zbiorów, co stanowi przyrost o 1,15% oraz o 623 003 jednostki, co stanowi przyrost o 1,4%. Metraż przechowywanych materiałów archiwalnych wzrósł o 5 168,82 m.b. (1,6%).

Na koniec 2014 r. w 13 z 33 archiwów państwowych przechowywane były depozyty archiwalne w rozmiarze 41 525 jednostek inwentarzowych, co stanowi 144,41 m.b., w tym depozyty przechowywane w: NAC (filmy o tematyce sportowej zdeponowane przez Polski Komitet Olimpijski, 41 j. inw.), AP w Kaliszu (depozyt Sandomierskiego Stowarzyszenia Pamięć i Solidarność – akta dotyczące NSZZ Solidarność, 0,4 m.b.), AP w Przemyślu (cenne dokumenty dotyczące m.in. władz miasta Sanoka – zespoły: Akta miasta Sanoka – 211 j. inw., 6,7 m.b. i Zarząd Miejski w Sanoku – 50 j. inw., 1,4 m.b.), AP w Warszawie (Instytut Historyczny im. Romana Dmowskiego – 61,8 m.b.) oraz w AAN (depozyty Ambasady RP w Rzymie i Konsulatu Generalnego RP w Rzymie – w sumie 266 j.inw., 3,6 m.b.).

¹² W 2014 r. dokonano weryfikacji i zmian w zapisach ewidencyjnych zgodnie z zarządzeniem Nr 11 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z dnia 4 listopada 2013 r. w sprawie ewidencji zasobu archiwalnego w archiwach państwowych, ustalającym zasady ewidencji dokumentów elektronicznych w zasobie archiwów.

1.2. Zasób zewidencjonowany ogółem

Na koniec 2014 r. zasób całkowicie zewidencjonowany obejmował 93 915 zespołów i zbiorów – 29 888 259 j. inw., co stanowi 320 943,09 m.b. zasobu archiwów państwowych. 15 archiwów wykazało 100% zewidencjonowania¹³.

Zespoły niezewidencjonowane częściowo lub całkowicie stanowiły 0,4% ogólnej liczby zespołów przechowywanych we wszystkich archiwach państwowych. Ich metraż stanowił 1,6% ogólnego metrażu materiałów archiwalnych. Na wysoki odsetek niezewidencjonowanych jednostek archiwalnych (32,2%) wpłynął w znaczącym stopniu niski wskaźnik zewidencjonowania zbiorów fotografii z zasobu NAC (niezewidencjonowane 13 397 033 j.a. z 15 611 169 j.a. ogółem czyli 85,82%). NAC przechowuje 94,05% ogółu dokumentacji fotograficznej. W pozostałych 17 archiwach, które mają części zasobu niezewidencjonowane, przeciętnie 5% j.a. było niezewidencjonowanych.

W stosunku do 2013 r. liczba zewidencjonowanych zespołów (zbiorów) wzrosła o 1 101 zespołów tj. 1,17% (z NAC), liczba jednostek zwiększyła się o 850 428 j.a. tj. o 2,85%, metraż wzrósł o 1,70% (o 5442,69 m.b.).

1.3. Zasób opracowany ogółem

Na koniec 2014 r. zasób całkowicie opracowany obejmował 11 669 957 j. inw., co stanowi 141 184,13 m.b. 92,5% ogólnej liczby opracowanych jednostek inwentarzowych to materiały aktowe (10 791 897 j. inw.). Stanowi to ponad 98% ogólnego metrażu zasobu opracowanego (138 753,75 m.b.).

Opracowana dokumentacja techniczna obejmuje 236 153 j. inw., co stanowi 2% ogólnej liczby opracowanych jednostek inwentarzowych.

Dokumenty pergaminowe i papierowe 134 548 j. inw., co stanowi 1,1% ogólnej liczby opracowanych j. inw.. 13 556 dokumentów pergaminowych i papierowych przechowuje AGAD.

Materiały kartograficzne 211 897 j. inw., co stanowi 1,8% ogólnej liczby opracowanych j. inw. Na zasób opracowany składa się także 195 909 j. inw. fotografii (co stanowi 1,6% ogólnej liczby opracowanych j. inw.), 31 001 nagrań dźwiękowych i 2003 filmy.

Opracowanych było także 16 230 pieczęci oraz plakaty, afisze, druki ulotne, materiały ikonograficzne, medale i monety.

Najwięcej opracowanych pieczęci przechowują: AGAD (14 786 j.inw.), AP w Poznaniu (729 j.inw.) i AP we Wrocławiu (564 j.inw.). Pozostałe archiwa (AP

¹³ AGAD, AP w Bydgoszczy, Gorzowie Wielkopolskim, Kaliszu, Kielcach, Lesznie, Lublinie, Łodzi, Olsztynie, Piotrkowie Trybunalskim, Płocku, Przemyślu, Rzeszowie, Zamościu i Zielonej Górze.

w Gdańsku, w Kaliszu, w Lesznie, w Olsztynie, w Toruniu, w Warszawie i w Zamościu) przechowują mniej niż 100 opracowanych pieczęci.

W NAC opracowano ogółem 124 592 j. inw. fotografii, co stanowi 63,5% opracowanego zasobu fotograficznego archiwów państwowych; 1204 j. inw. filmów, co stanowi 60% ogółu filmów opracowanych oraz 29 492 nagrania dźwiękowe, co stanowi 95% nagrań opracowanych w archiwach państwowych.

Biorąc pod uwagę metraż, największym odsetkiem opracowanej części w stosunku do całości zasobu w danym archiwum wykazało się AGAD (96,06%), AP w Lesznie (79,95%) oraz AP w Elblągu (74,36%).

Pod względem liczby j. inw. największy odsetek materiałów opracowanych odnotowało AGAD (98,10%), AP w Kielcach (67,72%) oraz AP w Lesznie (65,74%).

W stosunku do 2013 r. rozmiar zasobu opracowanego zwiększył się o ponad 2 098 m.b., co stanowi przyrost o 1,48% – 218 551 j. inw., co stanowi przyrost o 1,87%.

1.4. Działania nadzorcze i koordynacyjne NDAP w zakresie ewidencjonowania i opracowania zasobu

W 2014 r. działania nadzorcze i koordynacyjne NDAP w zakresie ewidencjonowania i opracowania zasobu obejmowały m.in.:

- zatwierdzenie do stosowania w archiwach państwowych projektu wytycznych metodycznych pomocnych przy opracowaniu akt wytworzonych w okresie funkcjonowania kancelarii austriackiej;
- zatwierdzenie do stosowania wytycznych do sporządzania indeksu analitycznego akt stanu cywilnego;
- ocena poprawności uchwał i korespondencja w sprawach metodycznych w celu zapewnienia jednolitego i poprawnego opracowania zasobu oraz formułowanie uwag i zaleceń odnoszących się do metodyki opracowania zespołów i zbiorów;
- weryfikowanie środków ewidencyjno-informacyjnych przesyłanych do NDAP – poprawnie sporządzone karty zespołów były włączane do Centralnej Kartoteki Zespołów (w sumie włączono 10 065 kart zespołów – w tym 3 900 kart zespołów całkowicie opracowanych, 1 420 częściowo opracowanych i 4 745 nieopracowanych); karty, które nie przeszły pozytywnej weryfikacji, były odsyłane z uwagami do archiwów państwowych w celu ich skorygowania. Analizie podlegały także sporządzone w archiwach inwentarze – poprawnie sporządzone były włączane do zbioru pomocy archiwalnych (w 2014 r. włączono 632 zweryfikowane inwentarze zespołów archiwalnych oraz 23 aneksy uzupełniające inwentarze już posiadane w zbiorze), a część odsyłano w celu uzupełnienia lub poprawienia.

1.5. Opracowanie zasobu archiwalnego w roku sprawozdawczym

W 2014 r. zakończono opracowanie 177 772 j. inw. (1 599,53 m.b.). Komisje metodyczne w archiwach państwowych zatwierdziły 305 inwentarzy archiwalnych, które sporządzano z wykorzystaniem bazy danych IZA, ZoSIA (w AP w Poznaniu, AP w Lublinie, AP w Lesznie, AP w Gorzowie Wielkopolskim, AP w Radomiu i AN w Krakowie), a także AtoM (w Archiwum Państwowym we Wrocławiu). Ponadto, zgodnie z Decyzją Nr 20 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z dnia 10 grudnia 2002 r. w sprawie wprowadzenia wskazówek metodycznych dotyczących uproszczonego opracowania zasobu archiwalnego przechowywanego w archiwach państwowych, uznano za opracowane 45 zespołów (z czego 26 z zasobu AP w Częstochowie), zatwierdzając, jako pomoc ewidencyjno-informacyjną, spisy zdawczo-odbiorcze sporządzone w archiwach zakładowych oraz notatki informacyjne sporządzone przez podmioty przekazujące lub w Archiwum.

Podstawowym kryterium wyboru zespołów do opracowania, na jakie wskazują archiwa państwowe w sprawozdaniach i protokołach komisji metodycznych, jest stan ewidencji oraz zainteresowanie użytkowników danym zespołem.

Większość opracowanych zespołów (70%) stanowiły materiały wytworzone po 1945 r. przez: urzędy, sądy, zakłady przemysłowe i przedsiębiorstwa (np. *Zielonogórskie Przedsiębiorstwo Budowlane w Zielonej Górze* z zasobu AP w Zielonej Górze, *Wojewódzkie Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej z siedzibą w Częstochowie* z zasobu AP w Częstochowie, czy też *Inowrocławskie Zakłady Chemiczne im. Bolesława Rumińskiego w Inowrocławiu* z zasobu AP w Bydgoszczy Oddział w Inowrocławiu), spółdzielnie, fundacje, stowarzyszenia i towarzystwa (np. *Leszczyńska Spółdzielnia Inwalidów „Lespin” w Lesznie* z zasobu AP w Lesznie, *Polskie Towarzystwo Historyczne Oddział w Lublinie* z zasobu AP w Lublinie, *Fundacja Rozwoju Regionu Podlaskiego „Ekoland” w Siedlcach* z zasobu AP w Siedlcach). W AP w Łodzi opracowano m.in. akta rad dzielnicowych miasta Łodzi oraz Patriotycznego Ruchu Odrodzenia Narodowego, natomiast w AP w Bydgoszczy – akta partyjne jednostek samorządu terytorialnego w byłym województwie bydgoskim, z kolei w AP we Wrocławiu opracowano zespół *Komitet Wojewódzki Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej we Wrocławiu*, który liczy 18 534 j.a. (109 m.b.).

Pozostałą część opracowanego w 2014 r. zasobu (30%) stanowią materiały wytworzone do 1945 r. przede wszystkim przez sądy (np. *Sąd Powiatowy w Jarocinie* z lat [1895] 1920-1928 [1953] z zasobu AP w Kaliszu, *Sąd Okręgowy w Białej Podlaskiej* z lat [1916-1918] 1919-1931 [1932-1945] oraz *Królewsko-Polski Sąd Okręgowy w Lublinie* [1916] 1917-1918 [1919-1920] z zasobu AP w Lublinie, *Sąd Grodzki w Stoczku Węgrowskim* [1914-1928] 1929-1939 [1940-1944] z zasobu AP w Siedlcach). Szczególną wartość historyczną przedstawia opracowany w AP w Szczecinie zespół *Akta miasta Szczecina* z lat 1627-1944, liczący 24 227 j.a. (313,25 mb). Z kolei w AP w Radomiu opracowano liczący 14174 j.a. (6,21 mb). zespół *Więzienie w Radomiu*, na który

składają się głównie arkusze personalne więźniów, zakładane po 8 września 1939 r. Do tego zespołu sporządzono również indeks osobowy.

W roku sprawozdawczym opracowano także przekazane do archiwów państwowych spuścizny osób i rodzin. Na uwagę zasługują przekazane do AAN Akta Eligiusza Lasoty – dziennikarza, redaktora tygodnika „Po Prostu” w latach 1953-1957, pośła na Sejm PRL II kadencji (64 j.a., 1 m.b.), oraz spuścizna żołnierzy Armii Krajowej – Aliny i Eugeniusza Fedorowiczów (97 j.a., 1 m.b.), obejmująca m.in. nagrania dźwiękowe i filmy. W archiwach państwowych opracowywano także akta osób zasłużonych dla społeczności lokalnych i regionów kraju, np. przechowywaną w AP w Przemyślu spuściznę przemyskiego architekta, urbanisty, działacza społecznego i politycznego, inżyniera Bogusława Gębarowicza (217 j.a., 2,01 m.b.).

W archiwach państwowych na bieżąco opracowywane są również dopływy do zespołów akt stanu cywilnego, źródeł najczęściej wykorzystywanych do badań genealogicznych i nad dziejami rodzin obok spisów ludności (np. ksiąg ludności stałej i niestałej prowadzone przez miasta i gminy, akt notarialnych, akt instytucji wymiaru sprawiedliwości, akt placówek oświatowych czy akt kancelarii z okresu staropolskiego. Tworzono także pomoce archiwalne wyższego rzędu, np. indeksy do akt stanu cywilnego parafii rzymskokatolickiej Dobrzec oraz św. Józefa w Kaliszu z zasobu AP w Kaliszu (7198 haseł), a w AP w Białymstoku kontynuowano uzupełnianie bazy repatriantów, stanowiącej indeks osobowy do zespołu *Państwowy Urząd Repatriacyjny. Oddział Wojewódzki w Białymstoku*. W roku sprawozdawczym wprowadzono do niej ok. 22 616 rekordów.

W roku sprawozdawczym pracownicy AP w Gorzowie Wielkopolskim wznowili działalność w zakresie opracowania zasobu, zawieszoną w 2013 r. w związku z przemieszczeniem zasobu do nowej siedziby. Podobnie w AP w Gdańsku, gdzie z uwagi na trwającą przebudowę budynku opracowanie również czasowo zawieszono.

1.6. Zasób w toku opracowania

Według stanu na dzień 31 grudnia 2014 r. w trakcie opracowania znajdowały się 232 zespoły, tj. o 12,5% zespołów mniej w stosunku do stanu na dzień 31 grudnia 2013 r.

Najwięcej zespołów w trakcie opracowania wytworzonych zostało przez instytucje administracyjne – 90 zespołów, (38,8% ogólnej liczby zespołów w toku opracowania).

35 zespołów to akta instytucji ochrony prawa i wymiaru sprawiedliwości (15% ogólnej liczby zespołów w toku opracowania).

28 zespołów stanowią zbiory i kolekcje (12% ogólnej liczby zespołów w toku opracowania).

Dokumentacja archiwalna partii politycznych oraz związanych z nimi organizacji i ruchów społecznych to 9% (21 zespołów) ogólnej liczby zespołów w toku opracowania. 19 zespołów dotyczy instytucji gospodarczych, co stanowi 8,2%. Pozostałe 17% zespołów to akta m.in. instytucji finansowych, nauki i oświaty, kultury. Najmniejszą grupę w trakcie opracowania stanowią archiwa rodzinno-majątkowe oraz spuścizny (11 zespołów - ok. 5%).

Zespoły i zbiory o wieloletnim okresie opracowania, m.in.:

- *Metryka Koronna* w zasobie AGAD (planowane zakończenie w 2016 r.),
- *Pruska Królewska Komisja Generalna dla Prowincji Poznańskiej i Prusy Zachodnie w Bydgoszczy* w zasobie AP w Bydgoszczy (planowane zakończenie w 2020 r.),
- *Akta miasta Iłży oraz Urząd Wojewódzki w Tarnobrzegu* w zasobie AP w Kielcach (planowane zakończenie w 2016 r.),
- *Rząd Gubernialny Piotrkowski, Wydział Budowlany* w zasobie AP w Łodzi (planowane zakończenie w 2020 r.),
- *Biuro Katastralne w Królewcu* z zasobu AP w Olsztynie (planowane zakończenie w 2015 r.),
- *Sąd Nadworny Księstwa Szczecińskiego w Stargardzie Szczecińskim* z zasobu w AP w Szczecinie (planowane zakończenie w 2017 r.),
- *Akta majątku Schaffgotschów w Cieplicach* z zasobu w AP we Wrocławiu (planowane zakończenie w 2015 r.).

Realizowane są prace nad zespołami akt partyjnych m.in.:

- *Rada Wojewódzka SDRP w Łomży* w zasobie AP w Białymstoku (planowane zakończenie w 2015 r.),
- *Komitet Wojewódzki Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Sieradzu* w zasobie AP w Łodzi (planowane zakończenie w 2020 r.),
- *Komitet Wojewódzki PZPR w Radomiu* w zasobie AP w Radomiu (planowane zakończenie w nie został określony),
- *Wyższy Urząd Górniczy w Katowicach* (rozpoczęcie prac w 2007 r., planowane zakończenie w 2016 r.) i *Akta Miasta Gliwic* w zasobie AP w Katowicach (planowane zakończenie w 2016 r.).

Dużą część zasobu w toku opracowania stanowi dokumentacja instytucji wymiaru sprawiedliwości, m.in.:

- *Sąd Powiatowy w Gdańsku* w zasobie AP w Gdańsku (planowane zakończenie w 2015 r.),
- *Sąd Grodzki w Kaliszu (1945-1950)* w zasobie AP w Kaliszu (planowane zakończenie w 2015 r.),

- *Sąd Grodzki w Wierzbniku, Sąd Grodzki w Starachowicach-Wierzbniku i Sąd Grodzki w Starachowicach* w zasobie AP w Kielcach (planowane zakończenie opracowywania zespołów w 2015 r.),
- *Sąd Obwodowy w Białogardzie* w zasobie AP w Koszalinie (planowane zakończenie w 2017 r.),
- *Sąd Obwodowy w Koźlu* w zasobie AP w Opolu (planowane zakończenie w 2015 r.),
- *Sąd Grodzki w Radomiu* w zasobie AP w Radomiu (planowane zakończenie w 2015 r.),
- *Sąd Okręgowy w Siedlcach* oraz *Prokuratura Sądu Okręgowego w Siedlcach* w zasobie AP w Siedlcach (planowane zakończenie w 2020 r.)
- 4 zespoły z zasobu AP w Suwałkach (opracowanie zaplanowano na lata 2015-2020).
- Po przeprowadzce do nowej siedziby pod koniec 2013 r. w AP w Gorzowie Wielkopolskim wznowiono pracę nad zespołem *Sąd Obwodowy w Trzcielu (Amtsgericht Tirschtiegel)* (planowane zakończenie w 2015 r.).

Trwają także prace nad opracowaniem akt miast i miejskich rad narodowych m.in.:

- 23 zespoły w zasobie AP w Koszalinie (planowane zakończenie w 2015 r.),
- 4 zespoły w zasobie AP w Piotrkowie Trybunalskim (planowane zakończenie w 2015 r.)
- *Akta miasta Tomaszowa* w zasobie AP w Piotrkowie Trybunalskim (planowane zakończenie w 2018 r.),
- *Akta miasta Płocka* w zasobie AP w Płocku (planowane zakończenie w 2016 r.)
- *Akta miasta Grudziądza* w zasobie AP w Toruniu (planowane zakończenie w 2016 r.).

Odrębnym przykładem są otwarte zespoły akt metrykalnych i stanu cywilnego, opracowywane sukcesywnie. Wśród nich można wspomnieć księgi metrykalne różnych wyznań i obrządków z terenów tzw. zabużańskich w zasobie AGAD, w przypadku których deklarowany ostatni dopływ do zespołu uzależniony jest od przekazywania akt z USC m.st. Warszawy, co może nastąpić w 2045 r.

2. Kształtowanie narodowego zasobu archiwalnego

W 2014 r. na terenie Rzeczypospolitej Polskiej funkcjonowało około 120 tysięcy państwowych i samorządowych jednostek organizacyjnych. Około 10 tysięcy z nich stanowili wytwórcy państwowego zasobu archiwalnego.

Rok 2014 był kolejnym rokiem, w którym Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych i archiwa państwowe angażowały się w proces modernizacji zarządzania dokumentacją w państwie i budowanie e-administracji. Zaangażowanie to widoczne było przede wszystkim w kontynuowaniu działań na rzecz zmian w ustawie o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach, wspomaganie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w działaniach zespołu roboczego d.s. przygotowania prac Komitetu Rady Ministrów do spraw Cyfryzacji, aktywności w procesie opiniowania aktów prawnych, dużej liczbie opiniowanych przepisów kancelaryjnych i archiwalnych, jak również w udzielaniu konsultacji i instruktaży. Nie bez znaczenia był też udział archiwistów w konferencjach naukowych i szkoleniowych z zakresu kształtowania narodowego zasobu archiwalnego.

2.1. Nadzór i działania koordynacyjne NDAP w zakresie kształtowania zasobu

Podstawowe działania koordynacyjne i nadzorcze w zakresie kształtowania zasobu podejmowane przez NDAP koncentrowały się na:

- problematyce modernizacji przepisów prawa powszechnie obowiązującego, jak i wewnętrznego, celem dostosowania ich do najnowszych tendencji w zakresie zarządzania dokumentacją i funkcjonowania archiwów, w tym kontynuacji programu stopniowej nowelizacji przepisów metodycznych w zakresie sposobu wykonywania nadzoru archiwalnego. Wprowadzono:
 - Zarządzenie Nr 8 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z dnia 7 kwietnia 2014 r. zmieniające decyzję w sprawie zasad i sposobu ustalania przez archiwa państwowe państwowych jednostek organizacyjnych, jednostek samorządu terytorialnego i samorządowych jednostek organizacyjnych, w których tworzy się archiwa zakładowe,
 - Zarządzenie Nr 16 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z dnia 10 listopada 2014 r. w sprawie wprowadzenia wskazówek metodycznych dotyczących zasad wartościowania, gromadzenia i porządkowania akt osobowych,
 - Zarządzenie Nr 17 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z dnia 17 listopada 2014 r. zmieniające zarządzenie w sprawie upoważnienia dyrektorów archiwów państwowych do zatwierdzania instrukcji określających zasady i tryb postępowania z dokumentacją,

- Zarządzenie Nr 18 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z dnia 17 listopada 2014 r. zmieniające zarządzenie w sprawie postępowania przy zatwierdzaniu lub wprowadzaniu w porozumieniu przepisów kancelaryjnych i archiwalnych lub zmian do nich,
- Decyzję Nr 58 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z dnia 17 listopada 2014 r. zmieniającą decyzję w sprawie upoważnienia dyrektorów archiwów państwowych do dokonywania czynności dotyczących porozumienia przy wprowadzaniu jednolitych rzeczowych wykazów akt lub zmian do nich;
- podejmowaniu działań w zakresie przygotowywania wyjaśnień oraz wytycznych dla archiwów państwowych w sprawach z zakresu nadzoru archiwalnego, m.in.:
 - informowano o sposobie postępowania z aktami wyborczymi,
 - monitorowano i interweniowano w sprawach poruszanych na posiedzeniach komisji archiwalnej oceny dokumentacji;
- organizowaniu szkoleń dla pracowników archiwów państwowych, w tym kontynuacji, w ramach działań podejmowanych na rzecz realizacji *Strategii archiwów państwowych na lata 2010-2020*, programu podnoszenia kwalifikacji zawodowych pracowników archiwów państwowych, odpowiedzialnych za realizację zadań z zakresu nadzoru archiwalnego¹⁴;
- wsparciu merytorycznym działań archiwów państwowych.

Kontynuowano także prowadzenie dla archiwistów państwowych specjalnej strony internetowej z aktualnościami z zakresu nadzoru archiwalnego (strona zabezpieczona hasłem).

2.2. Archiwa państwowe wobec informatyzacji działalności państwa

Kolejny rok Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych podejmował działania mające na celu wypracowanie rozwiązań służących zarządzaniu dokumentacją archiwalną wytworzoną w postaci elektronicznej przez podmioty sektora publicznego, w tym gwarantujących jej zabezpieczenie i trwałe przechowanie. Działania te podejmowane były w trzech obszarach:

- **doradczym:**

Przedstawiciele Naczelnego Dyrektora brali udział w pracach takich organów, jak: Komitet Rady Ministrów do spraw Cyfryzacji, czy Rada Informatyzacji.

Przedstawiciele archiwów państwowych, jak i NDAP czynnie uczestniczyli w konferencjach i szkoleniach poświęconych problematyce dokumentu

¹⁴ Zob. dział 13. Kadry i kompetencje.

elektronicznego oraz systemów elektronicznego zarządzania dokumentacją. Wsparcie doradcze przejawiało się także w dużej liczbie konsultacji w różnej formie (pisemnej, osobistej, telefonicznej), do których zaliczyć należy także porady metodyczne dostępne on-line na stronie www.archiwa.gov.pl.

- **legislacyjnym:**

W tym obszarze szczególnie ważne były sprawy opiniowania projektów aktów prawnych dotyczących szeroko rozumianej problematyki dokumentu elektronicznego, zarówno w ramach konsultacji społecznych, uzgodnień międzyresortowych, czy w ramach prac Komitetu Rady Ministrów do spraw Cyfryzacji.

Archiwa państwowe i NDAP zaangażowane były też w proces zatwierdzania (uzgadniania) przepisów kancelaryjnych i archiwalnych. Jednym z powodów podejmowania przez podmioty publiczne działań w zakresie zmiany tych przepisów była chęć uregulowania sposobu postępowania z dokumentem elektronicznym oraz wdrażanie systemu elektronicznego zarządzania dokumentacją.

- **wewnętrznym:**

W tym zakresie szczególne istotne były trzy działania: opracowanie rekomendacji dla osiągnięcia określonego w Planie działalności Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych celu z zakresu budowania wiedzy na temat postępowania z dokumentacją, w szczególności elektroniczną oraz o zarządzaniu zasobami archiwalnymi w podmiotach publicznych i prywatnych, działania testowe systemu Archiwum Dokumentów Elektronicznych (obejmujące m.in. implementację paczki archiwalnej) oraz wdrożenie systemu elektronicznego zarządzania dokumentacją w AP w Koszalinie i AP w Lublinie.

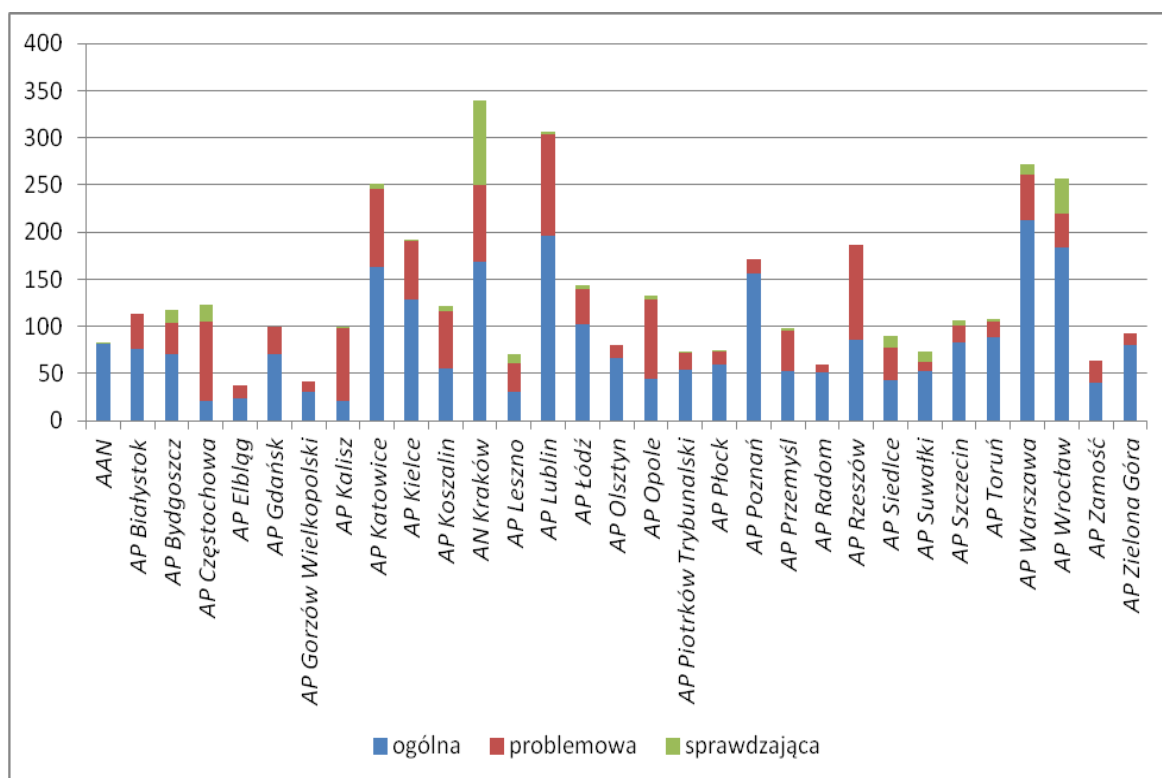
2.3. Zarządzanie zasobami archiwalnymi poza archiwami państwowymi

Archiwa państwowe w Polsce, nadzorują **522 024,54** m.b. materiałów archiwalnych powstających w toku działalności ponad 10 tys. instytucji publicznych w całym kraju (patrz wykres nr 5). Nadzór ten realizowany jest poprzez systematyczne kontrole archiwalne prowadzone w jednostkach ustalonych jako wytwarzające materiały archiwalne, zatwierdzanie przepisów kancelaryjnych i archiwalnych oraz poprzez wyrażanie, w różnym trybie, zgody na pozostawianie tych zasobów poza magazynami archiwów państwowych.

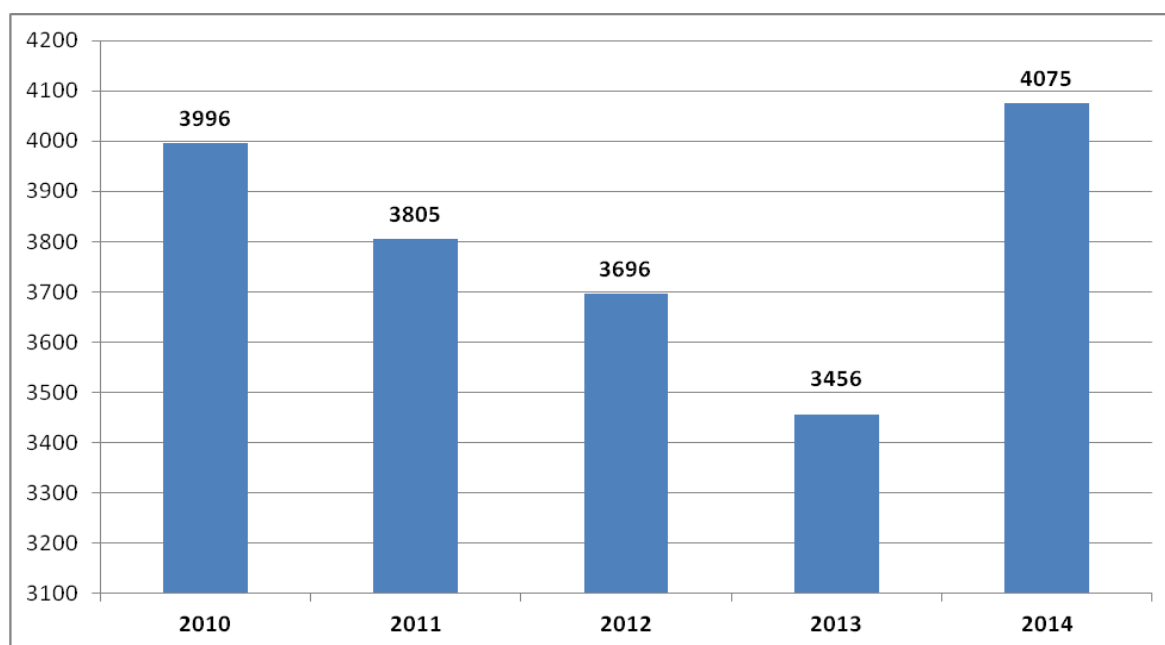
2.3.1. Kontrole archiwalne

W roku 2014 archiwa państwowe przeprowadziły łącznie **4 075** kontroli, z czego 2 590 kontroli miało charakter ogólny, 1 241 – problemowy, a 244 – sprawdzający.

Wykres nr 1. Liczba kontroli archiwalnych przeprowadzonych przez poszczególne archiwa państwowe w 2014 r.

Wykres nr 2. Zmiany w liczbie przeprowadzonych przez archiwa państwowe kontroli archiwalnych w latach 2010-2014

Rok 2014 był pierwszym rokiem, w którym liczba przeprowadzonych kontroli archiwalnych osiągnęła najwyższy poziom od pięciu lat. Jedną z przyczyn było

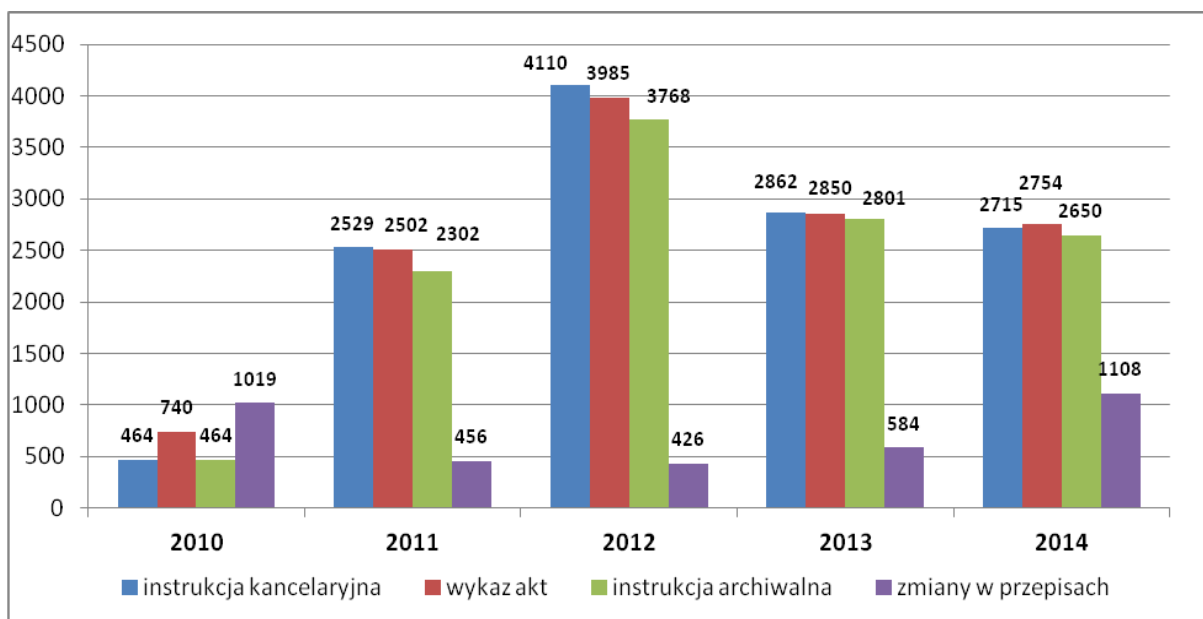
przeprowadzenie przez archiwa państwowe, na zlecenie NDAP, szeregu kontroli w zakresie postępowania z dokumentacją dotyczącą wywłaszczeń nieruchomości.

2.3.2. Zatwierdzanie przepisów kancelaryjnych i archiwalnych dla państwowych i samorządowych jednostek organizacyjnych

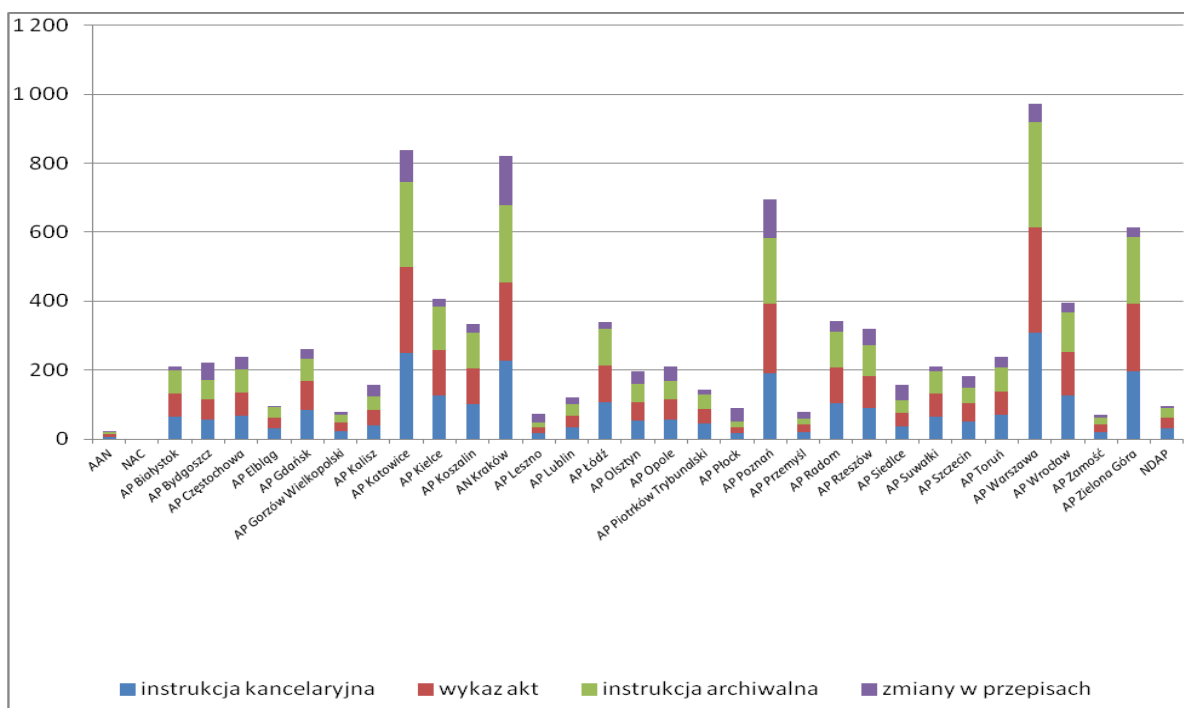
W wyniku wprowadzenia rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 18 stycznia 2011 r. w sprawie instrukcji kancelaryjnej, jednolitych rzeczowych wykazów akt oraz instrukcji w sprawie organizacji i zakresu działania archiwów zakładowych (Dz. U. Nr 14, poz. 67 i Nr 27, poz. 140), począwszy od 2011 r. nastąpiła diametralna zmiana w zakresie realizacji tego zadania przez archiwa państwowe. W kolejnych latach do archiwów państwowych zaczęła napływać ogromna liczba normatywów do zatwierdzenia i tendencja ta utrzymuje się na wysokim poziomie, a nawet wbrew wcześniejszym przewidywaniom, zamiast spadać, wzrasta. Po chwilowym, w roku 2013, zmniejszeniu się liczby zatwierdzanych przepisów, w 2014 r. nastąpił kolejny wzrost. Archiwa państwowe i Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych zaopiniowały w roku sprawozdawczym, w sumie **9 267** aktów prawnych, w tym: **2 715** instrukcji kancelaryjnych, **2 754** jednolitych rzeczowych wykazów akt i **2 650** instrukcji archiwalnych. W sumie w całej Polsce dokonano również uzgodnień **1 108** zmian w obowiązujących przepisach kancelaryjno-archiwalnych.

Utrzymuje się również tendencja coraz większego zainteresowania uregulowaniem w odpowiedni sposób procesu zarządzania dokumentacją, w tym dokumentacją elektroniczną, w centralnej administracji rządowej. Z ważniejszych spraw w tym zakresie warto wymienić uzgodnienia prowadzone z Ministerstwem Finansów, Ministerstwem Skarbu, Ministerstwem Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Rzecznikiem Praw Obywatelskich czy Głównym Urzędem Statystycznym, które w 2014 r. wdrożyły systemy elektronicznego zarządzania dokumentacją.

Wykres nr 3. Zmiany w liczbie uzgodnionych przepisów kancelaryjnych i archiwalnych w latach 2010-2014

Wykres nr 4. Liczba uzgodnionych przez poszczególne archiwa państwowe przepisów kancelaryjnych i archiwalnych w 2014 r.

Dodatkowo archiwa państwowe i NDAP zaopiniowały dla niepaństwowych i niesamorządowych jednostek organizacyjnych 44 przepisy kancelaryjne i archiwalne, tj. o 21 więcej niż w roku poprzednim.

W 2014 r. kontynuowano, zainicjowaną w 2011 r. przez Naczelną Dyрекję Archiwów Państwowych, akcję opracowywania wzorcowych klasyfikacji i kwalifikacji dokumentacji dla różnych typów instytucji. Ma to stanowić istotne wsparcie dla

archiwów państwowych, jak i państwowych oraz samorządowych jednostek organizacyjnych w zakresie opracowywania jednolitych rzeczowych wykazów akt. W ramach Zespołu do wspierania archiwów państwowych i Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych w sprawach z zakresu opracowywania i opiniowania projektów przepisów kancelaryjnych i archiwalnych przygotowano w 2014 r. przykładową klasyfikację i kwalifikację dokumentacji dla powiatowych centrów pomocy rodzinie.

2.3.3. Powierzanie materiałów archiwalnych

Zgodnie z przepisami prawa, Naczelny Dyrektor uprawniony jest, na umotywowany wniosek i po pozytywnym zaopiniowaniu przez właściwe archiwum państwowe, powierzyć państwowym i samorządowym jednostkom organizacyjnym możliwość gromadzenia i przechowywania materiałów archiwalnych, stanowiących państwowy zasób archiwalny, tzn. zgodzić się, by materiały archiwalne nie były przekazywane (czasowo lub stale) do archiwów państwowych.

W 2014 r. nie wydano nowych aktów powierzenia materiałów archiwalnych.

2.3.4. Użyczenie materiałów archiwalnych

W wyjątkowych i uzasadnionych przypadkach, kiedy materiały archiwalne są niezbędne w prawidłowym funkcjonowaniu danej jednostki organizacyjnej, dyrektorzy archiwów państwowych mogą je użyczyć. W zakresie tych czynności archiwa zobowiązane są do informowania Naczelnego Dyrektora o zamiarze użyczenia materiałów archiwalnych. W zakresie tych czynności otrzymują wsparcie merytoryczne z Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych. W 2014 roku prowadzone były dwie sprawy w przedmiocie przedłużenia użyczenia: AP w Gdańsku prowadziło negocjacje ze spółką Saur Neptun Gdańsk, AP w Warszawie ze spółką Vatenffal Heat Poland.

2.4. Wartościowanie dokumentacji

Określone w polskiej archiwistyce zasady selekcji dokumentacji i wyłaniania materiałów archiwalnych do wieczystego przechowywania opierają się na dwóch zasadach: wyborze instytucji, których dokumentację należy bezwzględnie zachować oraz na selekcji dokumentacji powstającej w wyniku działalności tych instytucji.

2.4.1. Ustalanie państwowych i samorządowych jednostek organizacyjnych jako wytwarzających materiały archiwalne

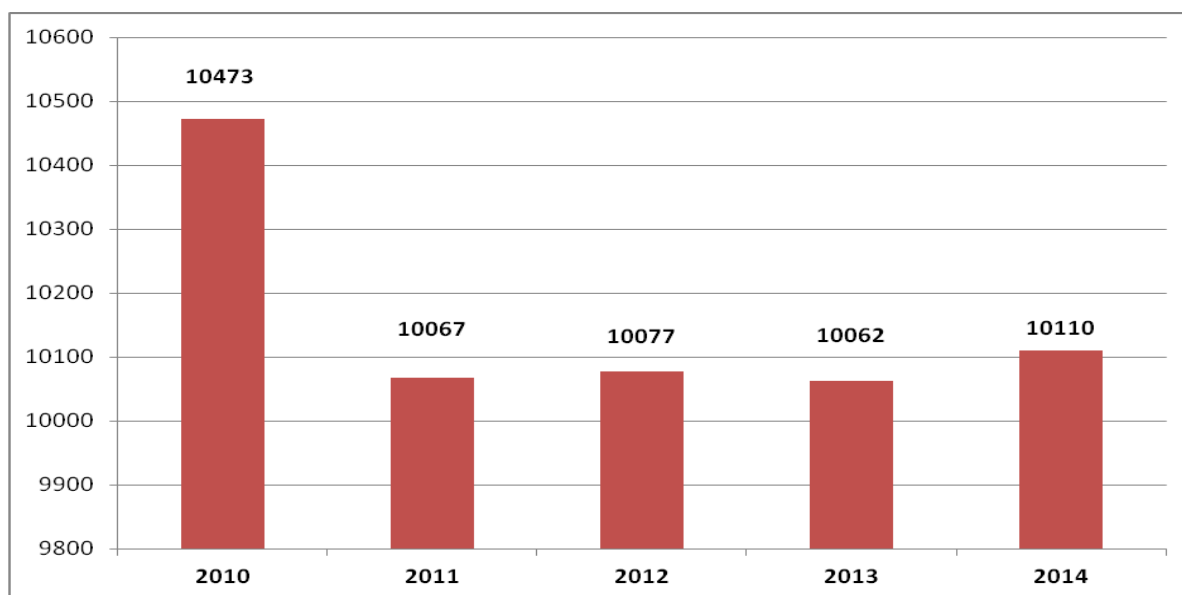
Naczelny Dyrektor oraz dyrektorzy archiwów państwowych mają ustawowo zagwarantowane prawo ustalania, które z działających państwowych

i samorządowych jednostek organizacyjnych wytwarzają materiały archiwalne, wchodzące do państwowego zasobu archiwalnego.

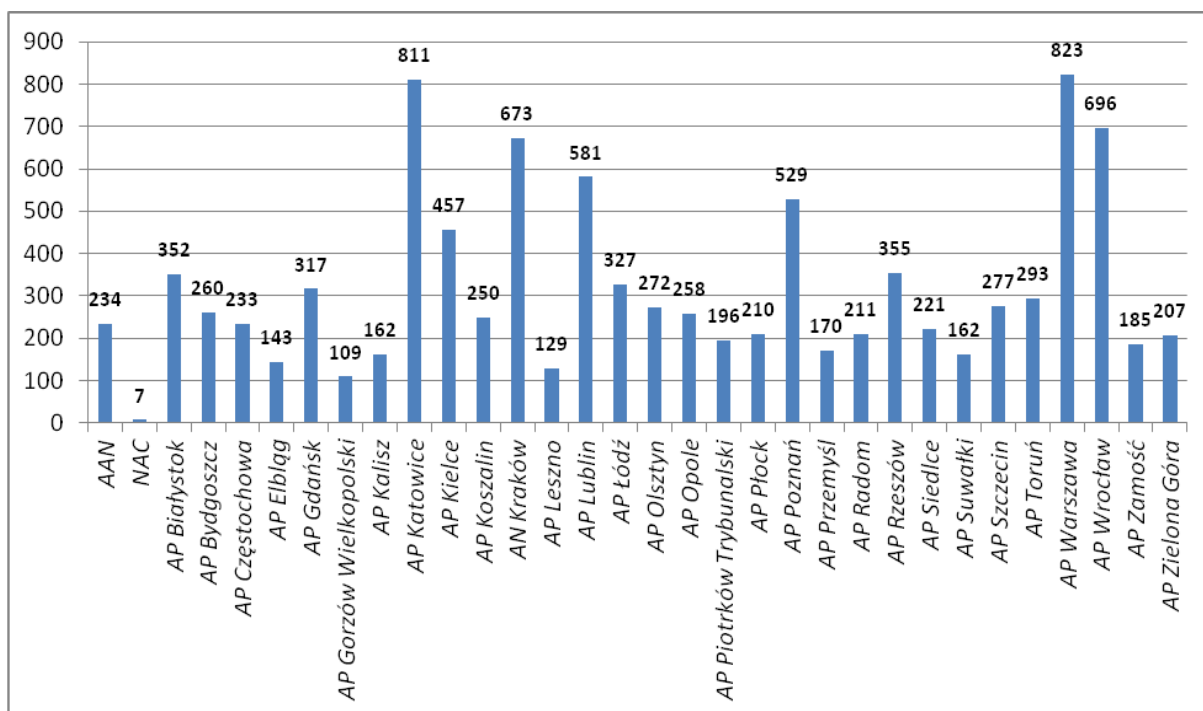
W roku sprawozdawczym ustalono **120** nowych jednostek organizacyjnych. Wykreślono natomiast **74** instytucje. Przyczynami wykreśleń były likwidacja lub upadłość podmiotu, jego przekształcenie, połączenie z inną instytucją, podział na dwie nowe instytucje lub też utrata statusu samodzielnej jednostki organizacyjnej.

Na koniec 2014 r. 32 archiwa państwowe w ramach 135,45 etatów nadzorowały bezpośrednio **10 110** jednostek organizacyjnych zarówno państwowych, jak i samorządowych (z ogólnej liczby około 120 tys. takich instytucji). Stanowiło to zatem **8%** ogólnej liczby. Średnio na jeden etat działalności z zakresu nadzoru archiwalnego przypada prawie **77** instytucji. Liczba jednostek organizacyjnych pozostających pod nadzorem archiwów państwowych oscyluje w ostatnich kilku latach na podobnym poziomie, choć należy zauważyć, że w roku 2014 przybyło aż 46 nowych jednostek organizacyjnych uznanych za wytwarzające materiały archiwalne.

Wykres nr 5. Zmiany w liczbie jednostek nadzorowanych przez archiwa państwowe w latach 2010-2014

Wykres nr 6. Liczba jednostek nadzorowanych przez poszczególne archiwa państwowe w 2014 r.

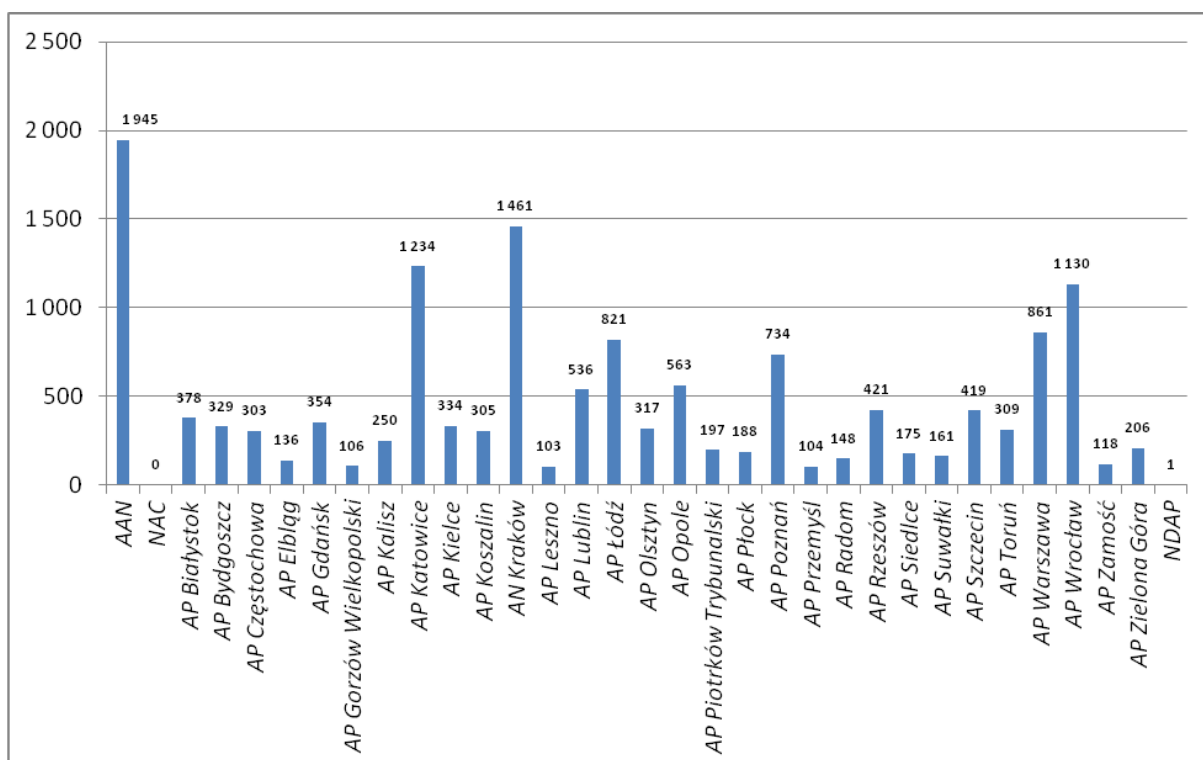
Powyższe dane wynikają z prowadzonej przez archiwa państwowe ewidencji jednostek nadzorowanych w formie bazy danych „Nadzór”.

2.4.2. Wyrażanie zgody na zniszczenie dokumentacji

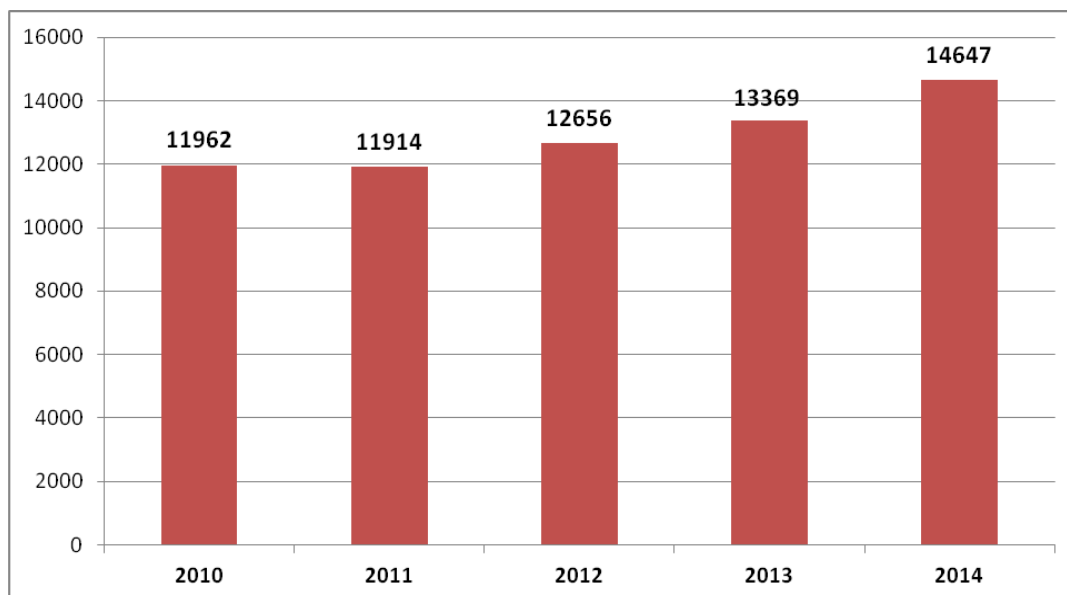
Żadna państwowa i samorządowa jednostka organizacyjna nie może samodzielnie zdecydować o zniszczeniu jakiejkolwiek dokumentacji, bez wyraźnego stwierdzenia ze strony dyrektora właściwego archiwum państwowego, że wśród dokumentacji przeznaczony na brakowanie nie znajdują się materiały archiwalne. Zgodnie z prawem Naczelny Dyrektor może też wydawać zgodę generalną na zniszczenie dokumentacji niearchiwalnej.

W roku sprawozdawczym Naczelny Dyrektor udzielił 1 zgody generalnej na brakowanie dokumentacji niearchiwalnej dla Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Krakowie. Dyrektorzy archiwów państwowych w ramach swoich uprawnień wyrazili zaś 14 646 zgód jednorazowych na zniszczenie prawie 388 km dokumentacji i był to pod tym względem rok rekordowy. Najwięcej zgód wydał dyrektor AAN, w związku z tym, iż archiwum to odpowiedzialne jest za proces brakowania dokumentacji z takich jednostek działających na terenie całego kraju jak: Poczta Polska, Polskie Linie Kolejowe S.A., Przewozy Regionalne Spółka z o.o., Bank Gospodarstwa Krajowego, czy Operatora Gazociągów Przesyłowych Gaz-System S.A.

Wykres nr 7. Liczba wyrażonych w 2014 r. przez archiwa państwowe zgód na brakowanie dokumentacji niearchiwalnej

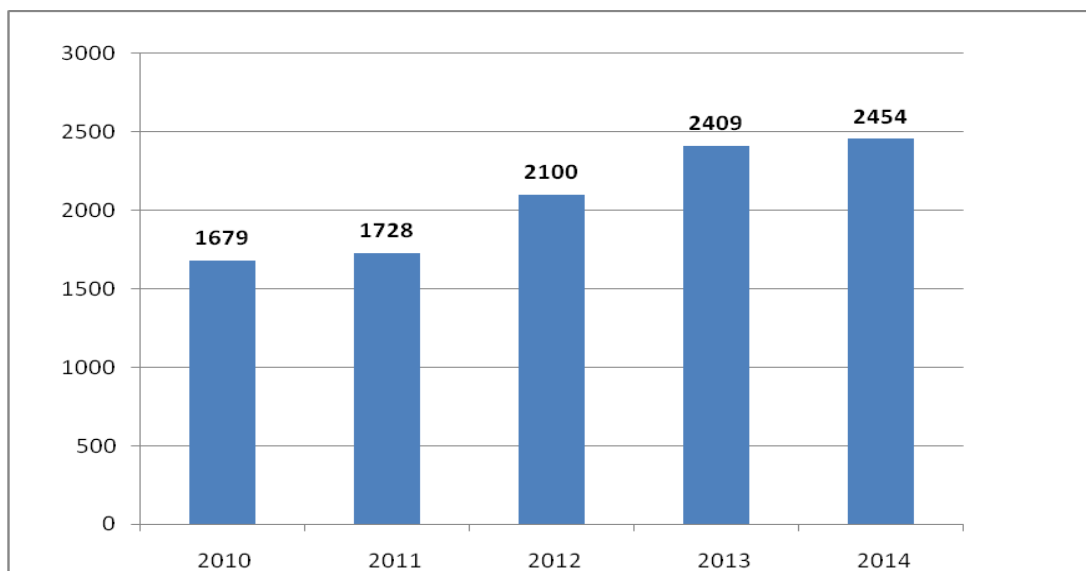
Wykres nr 8. Zmiany w liczbie wyrażonych przez archiwa państwowe zgód na brakowanie dokumentacji niearchiwalnej w latach 2010-2014

Działania w zakresie wyrażania zgody na brakowanie dokumentacji niearchiwalnej poprzedzone były szczegółowymi postępowaniami wyjaśniającymi, w trakcie których wielokrotnie przedstawiciele archiwów państwowych wydłużali czas przechowywania dokumentacji ze względu na znaczenie dowodowo-prawne

i praktyczne. Przeprowadzali też skomplikowane i długotrwałe ekspertyzy archiwalne (w sumie 1187 ekspertyz wyłącznie z zakresu brakowania dokumentacji na łączną ilość 2455 ekspertyz). W trakcie ekspertyz archiwiści państwowi, dokonując oceny sposobu wartościowania dokumentacji, wyłaniali szereg materiałów archiwalnych.

Wykres nr 9. Zmiany w ilości przeprowadzonych ekspertyz przez archiwa państwowe w latach 2010-2014

Obserwowanym od dłuższego już czasu zjawiskiem jest również fakt zwracania się do archiwów państwowych podmiotów ze sfery prywatnej, z wnioskiem o zaopiniowanie sposobu wartościowania dokumentacji. Rok 2014 był kolejnym, w którym ponownie wzrosła liczba takich wniosków, a archiwa państwowe wyraziły w sumie 608 opinii w sprawach zniszczenia ponad 15,5 km dokumentacji dla tychże podmiotów.

2.4.3. Brakowanie dokumentacji z zasobu własnego archiwów państwowych

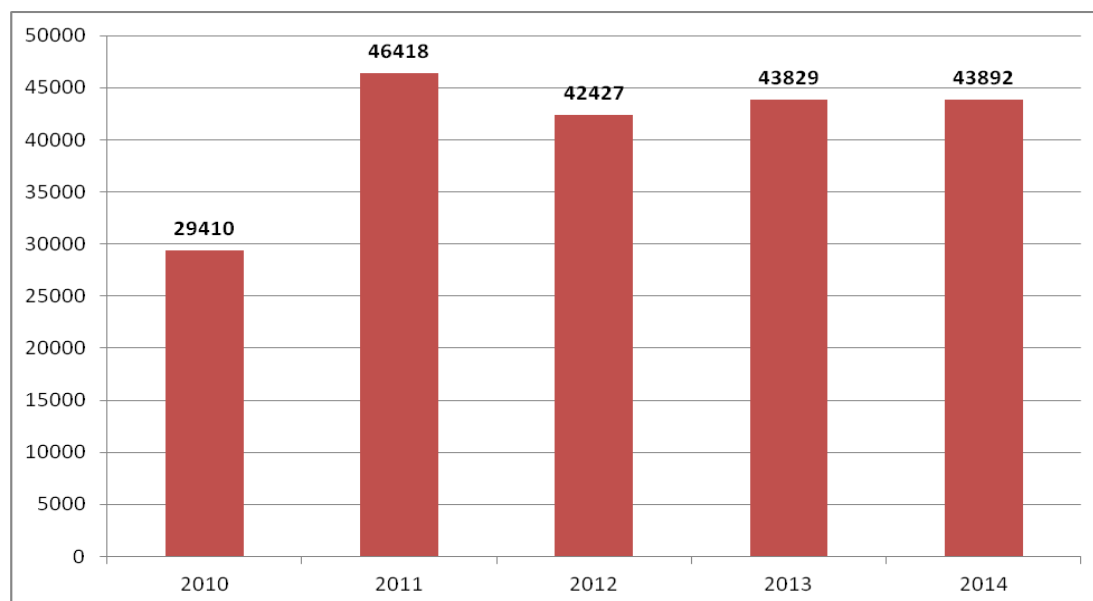
W zasobach archiwów państwowych znajduje się pewna ilość dokumentacji przejęta bez dokonania właściwej oceny jej wartości (np. porzucona dokumentacja zabezpieczana po zakończeniu II wojny światowej lub dokumentacja przejmowana po upadających zakładach pracy w wyniku transformacji ustrojowej w 1989 r.). W wyniku prowadzonych w archiwach prac nad opracowaniem zasobu przeprowadzane jest wartościowanie tej dokumentacji celem ustalenia, jaka jej część rzeczywiście stanowi dokumentację o wartości historycznej (tj. materiały archiwalne). Z tego względu czasami wszczynana jest procedura tzw. brakowania dokumentacji z własnego zasobu. Procedura powyższa prowadzona jest za wiedzą Naczelnego Dyrektora, który dodatkowo za każdym razem zasięga opinii CKAOD.

W 2014 r. CKAOD rozpatrzyła 8 wniosków w tym zakresie, wydając opinię pozytywną, na podstawie której zatwierdzone zostało brakowanie dokumentacji niearchiwalnej w ilość 5,30 m.b.

2.5. Szkolenia, konsultacje, doradztwo

Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych i podległe mu jednostki, jako podmioty uprawnione do doradztwa w procesie postępowania z dokumentacją, udzielają w tym zakresie licznych opinii podmiotom zewnętrznym. Najczęściej są to opinie udzielane w formie telefonicznej, z wykorzystaniem poczty elektronicznej lub w ramach osobistych konsultacji, rzadziej w formie bardziej formalnej, na pisemny wniosek zainteresowanych. Liczba udzielanych opinii o charakterze doradczym utrzymuje się w ostatnich latach na wysokim poziomie. Wpływ na to miało przede wszystkim wejście w życie rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 18 stycznia 2011 r. w sprawie instrukcji kancelaryjnej, jednolitych rzeczowych wykazów akt oraz instrukcji o organizacji i zakresie działania archiwów zakładowych (Dz. U. Nr 14, poz. 67 i Nr 27, poz. 140) oraz coraz większe zainteresowanie wdrażaniem systemów elektronicznego zarządzania dokumentacją. W 2014 r. archiwa państwowe i Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych udzieliły łącznie **43 892** konsultacje.

Wykres nr 10. Zmiany w liczbie udzielonych konsultacji przez archiwa państwowe w latach 2010-2014

Zarówno pracownicy Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych, jak i archiwów państwowych aktywnie włączali się też w działania na rzecz przybliżenia problematyki prawidłowego zarządzania dokumentacją oraz postępowania z materiałami archiwalnymi organizując spotkania szkoleniowe. W dalszym ciągu

kontynuowano udzielanie wyjaśnień dotyczących nowych rozwiązań, zawartych w ww. rozporządzeniu Prezesa Rady Ministrów z dnia 18 stycznia 2011 r., jego adresatom poprzez prowadzenie specjalnego serwisu informacyjnego na stronie internetowej www.archiwa.gov.pl, uczestnicząc w szkoleniach i kursach dotyczących tych zagadnień oraz w konferencjach specjalistycznych.

3. Techniczne zabezpieczenie zasobu w archiwach państwowych

Zasób archiwów państwowych poddawany jest zabiegom z zakresu konserwacji właściwej i masowej oraz przedsięwzięciom profilaktycznym.

W archiwach państwowych działają cztery pracownie konserwacji masowej (w AAN, AP w Gdańsku, AP w Katowicach oraz AP w Warszawie), 17 pracowni konserwacji tradycyjnej oraz kilka pracowni zabezpieczania archiwaliów o charakterze introligatorsko-renowatorskim.

Ponadto w sieci archiwów funkcjonuje Centralne Laboratorium Konserwacji Archiwaliów (dalej CLKA), zajmujące się – poza pracami związanymi z konserwacją właściwą – działalnością naukowo-badawczą, a także wspieraniem jednostek państwowej sieci archiwalnej w zakresie prawidłowego przechowywania zbiorów.

3.1. Nadzór i działania koordynacyjne NDAP w zakresie zabezpieczenia zasobu

Działania nadzorcze i koordynacyjne Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w zakresie technicznego zabezpieczania zasobu w roku sprawozdawczym obejmowały przede wszystkim:

- zarządzanie ryzykiem niewystarczającej skali konserwacji masowej;
- koordynowanie, przy udziale CLKA, współpracy archiwów państwowych w zakresie masowego odkwaszania;
- nadzorowanie prac nad przygotowaniem i realizacją planu konserwacji i odkwaszania;
- opracowanie koncepcji organizacji współpracy pomiędzy archiwami wyróżniającymi się pod względem zasobów kompetencyjnych oraz infrastrukturalnych w zakresie konserwacji materiałów archiwalnych, a archiwami państwowymi, które dysponują jedynie możliwościami ograniczonego zabezpieczania zasobu;
- przekazanie archiwom państwowym opisu technik ratunkowych pomocnych we właściwym reagowaniu w przypadku katastrof (tzw. „Koła ratunkowe”).

3.2. Konserwacja właściwa i masowa w archiwach państwowych

Materiały archiwalne przechowywane w archiwach państwowych w 2014 r. poddawane były zabiegom indywidualnym, wśród których wymienić należy przede wszystkim: czyszczenie mechaniczne, sklejanie i podklejanie przedarc i pęknięć, prostowanie, kąpiele wodne lub w rozpuszczalnikach, uzupełnianie ubytków,

regenerowanie i wzmacnianie struktury papieru, dublowanie, a także naprawy i rekonstrukcje bloku oraz opraw ksiąg i poszytów¹⁵.

Masowe zabiegi konserwatorskie polegały przede wszystkim na odkwaszaniu papieru oraz dezynfekcji w komorach próżniowych. Odkwaszanie prowadzone było w technologii Neschen C900 przeznaczonej dla akt luźnych wytworzonych w XIX i XX w. oraz metodą Book Keeper dla ksiąg, poszytów i archiwaliów, które ze względu na technikę wykonania nie mogą być odkwaszane metodami wodnymi¹⁶.

3.3. Profilaktyka konserwatorska w archiwach państwowych

Archiwa państwowe podejmowały także działania profilaktyczne, mające na celu zapewnienie materiałom archiwalnym optymalnych warunków przechowywania oraz zapobieżenie ich degradacji. Wśród działań z zakresu profilaktyki konserwatorskiej wymienić należy przede wszystkim: odkurzanie akt, umieszczanie materiałów archiwalnych w pudłach i teczkach z tektury bezkwasowej, a także kontrolę warunków przechowywania zasobu w magazynach, w tym rejestrowanie, monitorowanie i analizowanie parametrów temperatury i wilgotności względnej powietrza¹⁷.

3.4. Inne prace związane z działalnością w zakresie konserwacji zasobu

W 2014 r. w archiwach państwowych – oprócz prac związanych z konserwacją właściwą archiwaliów – wykonywano przeglądy stanu zachowania wybranych materiałów, ekspertyzy oceniające stan skażenia biologicznego akt i pomieszczeń magazynowych wybranych archiwów państwowych oraz ekspertyzy dotyczące

¹⁵ W roku sprawozdawczym w ramach zabiegów indywidualnych przeprowadzono: czyszczenie mechaniczne - ok. 250 000 kart; sklejanie i podklejanie przedarć, pęknięć-ok. 165 000 kart; prostowanie-ok. 104 000 kart; kąpiele wodne lub w rozpuszczalnikach-ok. 57 000 kart; uzupełnianie ubytków-ok. 46 000 kart.

¹⁶ W 2014 r. w pracowniach masowego odkwaszania, funkcjonujących w AAN, AP w Gdańsku, AP w Katowicach oraz AP w Warszawie, odkwaszaniu poddano łącznie ponad 12 000 j.a. (ok. 618 000 kart). W ramach współpracy między pracowniami masowego odkwaszania a poszczególnymi archiwami państwowymi, pracami z zakresu konserwacji masowej objęto materiały z zasobu m.in. AP w Częstochowie, AP w Kielcach, AP w Lesznie, AP w Łodzi, AP w Piotrkowie Trybunalskim, AP w Siedlcach, AP we Wrocławiu. Ponadto w blisko 3 kmb akt poddano dezynfekcji.

¹⁷ W roku sprawozdawczym w ramach profilaktyki konserwatorskiej: odkurzono 20 kmb akt; umieszczono ponad 11 kmb materiałów archiwalnych w pudłach i teczkach z tektury bezkwasowej; prowadzono kontrolę warunków przechowywania zasobu w magazynach, w tym rejestrowanie, monitorowanie i analizowanie parametrów temperatury i wilgotności względnej powietrza. Ponadto umieszczano akta w papierze bezkwasowym oraz specjalnych obwolucach ochronnych, wymieniano zniszczone obwoluty, teuczki i pudła, przepakowywano i opatrywano akta znakami własnościowymi, a także myto i odkażano półki.

stanu zachowania oraz sposobu przechowywania dokumentacji aktowej w archiwach zakładowych i składnicach akt.

Ponadto udzielano konsultacji, organizowano spotkania, szkolenia i warsztaty związane z tematyką konserwacji materiałów archiwalnych oraz uczestniczono w projektach badawczych¹⁸.

¹⁸ Konsultacji udzielano w sprawach m.in. stanu technicznego materiałów archiwalnych, poprawy warunków przechowywania zasobu, sposobów postępowania z jednostkami, których stan fizyczny budzi wątpliwości co do sposobów użytkowania lub przechowywania, wyboru procesów konserwatorskich, sposobu przechowywania materiałów „nietypowych”, postępowania w sytuacjach kryzysowych (np. postępowanie z zalanymi materiałami archiwalnymi), a także profilaktyki biologicznej i skażeń mikrobiologicznych w zasobie i środowisku archiwalnym. W ramach nawiązywania konsultacyjno-doradczej współpracy archiwów państwowych posiadających pracownie konserwacji właściwej z archiwami, które dysponują jedynie możliwościami ograniczonego zabezpieczania zasobu, organizowano spotkania robocze, podczas których konserwatorzy-opiekunowie zapoznawali się z warunkami przechowywania zasobu w archiwach objętych opieką oraz ustalali plany współpracy.

Podjęmowano działania mające na celu przybliżanie zagadnień konserwacji archiwaliów, wymianę doświadczeń oraz podnoszenie umiejętności pracowników archiwów państwowych oraz pracowników innych instytucji, zajmujących się konserwacją. Wśród tego typu inicjatyw, organizowanych przez CLKA, NDAP, AAN, wymienić należy:

- spotkanie konserwatorów-opiekunów poświęcone ustaleniu roli i zadań tzw. konserwatorów-opiekunów przy organizowaniu współpracy między archiwami, a także omówieniu ujednoczonych standardów zabezpieczania zasobu archiwalnego, w szczególności w zakresie dokumentowania prac konserwatorskich i zabezpieczających oraz wyposażenia pracowni konserwacji archiwaliów;
- szkolenia dotyczące m.in. zagadnień konserwacji w procesie digitalizacji, profilaktyki konserwatorskiej i zabezpieczania archiwaliów, przyczyn zniszczeń i zagrożeń archiwaliów, przygotowania na wypadek katastrof;
- warsztaty, np. „*Skóra w archiwum – identyfikacja i zabezpieczanie skór zabytkowych*” oraz „*Historia i technika wykonywania papierów Ebru*” – warsztaty edukacyjne zdobienia papieru techniką Ebru dla konserwatorów zatrudnionych w archiwach państwowych, zorganizowane we współpracy z Instytutem Yunus Emre;
- wizyty studyjne i pokazy dla gości z instytucji krajowych i zagranicznych.

Ponadto uczestniczono w projektach badawczych, wśród których wymienić należy przede wszystkim:

- projekt „*Dezynfekcja archiwaliów plazmą niskotemperaturową*” oraz badanie możliwości zastosowania technik obrazowania w podczerwieni i obrazowania hiperspektralnego do odczytu nieczytelnych dokumentów archiwalnych (CLKA; współpraca z Pracownią badań nad degradacją papieru Wydziału Chemii Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie);
- projekt badań mykologicznych zainfekowanych fotografii barwnych oraz analizy skuteczności dezynfekcji metodą zjonizowanego gazu (AN w Krakowie, we współpracy z Pracownią Mikrobiologii Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie).

4. Reprografia zabezpieczająca w archiwach państwowych

4.1. Nadzór i działania koordynacyjne NDAP w zakresie digitalizacji zasobu archiwów państwowych

Działania nadzorcze i koordynacyjne Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w obszarze digitalizacji oraz mikrofilmowania zasobu archiwów państwowych w 2014 r. obejmowały przede wszystkim:

- monitorowanie procesu planowania digitalizacji i mikrofilmowania;
- monitorowanie procesu digitalizacji i mikrofilmowania w ramach działalności własnej archiwów państwowych;
- koordynowanie realizacji *Programu digitalizacji materiałów archiwalnych z zasobu archiwów polskich i zagranicznych* (przydział środków, monitorowanie realizacji, analiza kosztów, rozliczenie programu);
- gromadzenie informacji o realizacji Wieloletniego Programu Rządowego Kultura+;
- gromadzenie informacji dotyczących prezentowania kopii cyfrowych w rozległych sieciach informatycznych (miejsca prezentowania kopii cyfrowych i dane ilościowe).

4.2. Digitalizacja w roku sprawozdawczym

W 2014 r., kontynuowano – zgodnie z obowiązującą *Strategią Archiwów Państwowych na lata 2010-2020* – działania związane z digitalizacją zasobu archiwalnego oraz prezentacją uzyskanych kopii cyfrowych w rozległych sieciach informatycznych. Skanowaniu poddawano oryginały materiałów archiwalnych i mikrofilmy.

Prace w zakresie digitalizacji prowadzone były przez archiwa państwowe zarówno w ramach działalności własnej, jak również w ramach „Programu digitalizacji materiałów archiwalnych”, przewidującego wykonywanie skanów przez usługodawców zewnętrznych, a także „Wieloletniego Programu Rządowego Kultura+”. Środki na digitalizację uzyskano także z funduszy europejskich. Ponadto pozyskaniem znacznej liczby kopii cyfrowych zaowocowała współpraca ze środowiskami genealogicznymi.

Łącznie w roku sprawozdawczym zbiory kopii cyfrowych materiałów archiwalnych z zasobu archiwów państwowych zwiększyły się o ponad 16 mln.

Wykonano zabezpieczające kopie dokumentów tekstowych w liczbie ponad 14,6 mln stron, ponad 130 000 stron obiektów ikonograficznych oraz fotografii, a także kopie cyfrowe 49 filmów i prawie 2 000 nagrań dźwiękowych.

Prawie 1,4 mln kopii (głównie użytkowych) pozyskanych zostało w ramach współpracy ze środowiskami genealogicznymi.

Tabela nr 1. Kopie cyfrowe wykonane w 2014 r. [na podstawie sprawozdań statystycznych KN-1 według stanu na dzień 31 grudnia 2014 r.]

typ kopii	Zabezpieczające		dla użytkowników	
	oryginały: liczba stron/jednostek	rozmiar w GB	oryginały: liczba stron/jednostek	rozmiar w GB
filmy	49	157,53	0	0,00
fotografie/ikonografia	132 847	10 004,96	1 000 237	1 218,87
nagrania dźwiękowe	1 988	182,25	0	0,00
tekstowe	14 611 983	349 748,10	134 745	1 876,96

4.2.1. Digitalizacja zasobu w ramach działalności własnej

W pracowniach digitalizacji funkcjonujących w archiwach państwowych wykonano ponad 2,3 mln kopii cyfrowych z oryginalnych materiałów archiwalnych oraz ok. 2 mln skanów z mikrofilmów. Uwzględniając największe zainteresowanie czytelników, digitalizacji poddano m.in. materiały Komitetów Wojewódzkich PZPR, akta administracji ogólnej, akta miast, mapy, fotografie. Kopie sporządzano także na potrzeby związane z prowadzoną działalnością popularyzacyjną i edukacyjną.

4.2.2. Program digitalizacji materiałów archiwalnych z zasobu archiwów polskich i zagranicznych w 2014 r.

W ramach *Programu digitalizacji materiałów archiwalnych z zasobu archiwów polskich i zagranicznych* w 2014 r. 26 archiwów państwowych otrzymało środki na sfinansowanie wykonania kopii cyfrowych przez usługodawców zewnętrznych. Łącznie w wyniku uczestnictwa w programie archiwa państwowe uzyskały prawie 6,8 mln kopii cyfrowych, w tym 5 mln skanów z mikrofilmów. Wykonywano także skany materiałów przechowywanych w archiwach zagranicznych¹⁹.

4.2.3. Wieloletni Program Rządowy Kultura+

W 2014 r., podobnie jak w latach ubiegłych, archiwa państwowe wykonywały kopie cyfrowe ze środków pozyskanych z Wieloletniego Programu Rządowego KULTURA+ Priorytet Digitalizacja, prowadzonego przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego. W programie uczestniczyły m.in.: NAC, AP w Katowicach,

¹⁹ Zob. pkt 4.4. Digitalizacja i mikrofilmowanie w archiwach zagranicznych.

AP w Koszalinie, AN w Krakowie, AP w Lesznie, AP w Lublinie, AP w Łodzi, AP w Olsztynie, AP w Poznaniu, AP w Przemyśle, AP w Szczecinie oraz AP we Wrocławiu. Łącznie w roku sprawozdawczym w wyniku uczestnictwa w programie archiwa państwowe pozyskały ponad 2,2 mln kopii cyfrowych. Ponadto kilka archiwów otrzymało dofinansowanie na rozbudowę infrastruktury digitalizacyjnej²⁰.

4.2.4. Inne projekty w zakresie digitalizacji (regionalne programy operacyjne, współpraca ze środowiskami genealogicznymi, muzeami, organizacjami społecznymi)

W ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2007-2013 – Oś priorytetowa 4. Rozwój infrastruktury społeczeństwa informacyjnego, Działanie 4.2. Rozwój usług i aplikacji dla ludności, AP w Toruniu i AP w Bydgoszczy realizowały wspólny projekt genealogiczny dla mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego *Źródła genealogiczne mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego*. Celem przewidzianego na lata 2014-2015 programu jest digitalizacja akt metrykalnych, stanu cywilnego i ksiąg meldunkowych przechowywanych w obu archiwach i ich oddziałach zamiejscowych. Wykonane kopie zostaną udostępnione on-line. Planowane jest zdigitalizowanie ok. 40 000 jednostek archiwalnych, a liczba wykonanych skanów powinna sięgnąć 1,8 mln. W 2014 r. liczba wykonanych skanów przekroczyła 800 000.

Archiwa państwowe znacząco wzbogacały zbiory kopii cyfrowych (przede wszystkim użytkowych) także w wyniku współpracy ze środowiskami genealogicznymi. W ten sposób kopie cyfrowe materiałów archiwalnych w 2014 r. pozyskiwały m.in.:

- AP w Gdańsku (porozumienie z Pomorskim Towarzystwem Genealogicznym na wykonanie użytkowych kopii cyfrowych pomorskich akt stanu cywilnego);
- AP w Kielcach (współpraca ze Świętokrzyskim Towarzystwem Genealogicznym „Świętogen” w Kielcach; w roku sprawozdawczym pozyskano ponad 374 000 fotografii cyfrowych z akt stanu cywilnego z zasobu AP w Kielcach);
- AP w Łodzi (współpraca z Polskim Towarzystwem Genealogicznym; dzięki wsparciu wolontariuszy pozyskano ponad 350 000 fotografii cyfrowych akt stanu cywilnego);
- AP w Toruniu (w ramach podpisanej umowy o współpracy z Polskim Towarzystwem Genealogicznym pozyskano ponad 100 000 fotografii cyfrowych);

²⁰ Zob. dział 11. Inwestycje i remonty.

- AP w Warszawie (współpraca z Polskim Towarzystwem Genealogicznym związana z fotografowaniem akt stanu cywilnego w Oddziale w Łowiczu, Mławie i Grodzisku Mazowieckim);
- AP we Wrocławiu (współpraca ze Śląskim Towarzystwem Genealogicznym we Wrocławiu w zakresie digitalizacji materiałów archiwalnych z zespołu Państwowy Urząd Repatriacyjny we Wrocławiu).

AP w Przemyślu wykonywało kopie zabezpieczające w ramach umowy zawartej z Fundacją Chrońmy Dziedzictwo. Jej efektem było pozyskanie ponad 142 000 skanów. Współpracę z Fundacją Chrońmy Dziedzictwo prowadziło także AP w Warszawie w zakresie fotografowania aneksów do aktów małżeństw parafii warszawskich. Archiwum otrzymało ponad 229 000 fotografii cyfrowych.

W ramach zawartego przez AP w Częstochowie porozumienia o współpracy z Instytutem Yad Vashem poddano digitalizacji m.in. akta Niemieckiego Zakładu Karnego w Częstochowie z lat 1939-1944.

United States Holocaust Memory Museum z Waszyngtonu sfinansowało digitalizację wybranych akt administracji i instytucji wymiaru sprawiedliwości z okresu 1918-1945 z zasobu AP w Łodzi.

4.3. Mikrofilmowanie w roku sprawozdawczym

W 2014 r. archiwa państwowe kontynuowały działania w zakresie mikrofilmowania zasobu. Mikrofilmy materiałów archiwalnych wykonywały m.in.: AGAD, AP w Gdańsku, AP w Katowicach, AP w Łodzi, AP w Piotrkowie Trybunalskim, AP w Przemyślu, AP w Szczecinie oraz AP we Wrocławiu. Łącznie w roku sprawozdawczym wykonano 1 198 105 klatek mikrofilmów zabezpieczających. Mikrofilmowaniem objęto m.in. akta stanu cywilnego, akta miast, akta notariuszy, akta komitetów Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej oraz akta rejencji.

Obróbkę chemiczną mikrofilmów zabezpieczających i wykonanie pozytywów powierzano NAC. NAC sporządziło 95 456 m.b. mikrofilmów pozytywowych dla archiwów państwowych.

4.4. Digitalizacja i mikrofilmowanie w archiwach zagranicznych

Kontynuowano projekty mikrofilmowania i skanowania poloników na Wschodzie, mające na celu uzupełnianie narodowego zasobu archiwalnego. Wykonano kolejną partię kopii mikrofilmowych w Centralnym Państwowym Archiwum Historycznym Ukrainy we Lwowie (ponad 49 tys. klatek), przechowywanych w AGAD. Dokonano wymiany mikrofilmów z archiwami litewskimi (25 tys. klatek) oraz z partnerami białoruskimi (37 tys. klatek). Z Litwy pozyskano do zasobu AAN kopie z zespołu *Urząd Komisarza Rządu na miasto Wilno*, zaś z Centralnego Archiwum

Historycznego w Mińsku przekazano do AGAD kopie wykonane z ksiąg sądowych briańskich. Z Centralnego Państwowego Archiwum Historycznego Ukrainy we Lwowie pozyskano do zasobu AGAD ponad 87 tys. skanów z zespołu *Wydział Krajowy we Lwowie*.

W ramach projektu mikrofilmowania poloników z archiwów ukraińskich NAC wykonało 1 525 m.b. (43 996 klatek) kopii pozytywowych z mikrofilmów negatywowych wykonanych przez Centralne Państwowe Archiwum Ukrainy we Lwowie.

4.5. Zbiory kopii cyfrowych w archiwach państwowych

Archiwa państwowe gromadzą kopie cyfrowe materiałów z zasobu własnego, a także spoza państwowego zasobu archiwalnego. Według stanu na dzień 31 grudnia 2014 r. wśród kopii cyfrowych materiałów z zasobu własnego znajduje się: 525 filmów, ponad 1 mln kopii fotografii oraz innych obiektów ikonograficznych, ponad 26 000 nagrań dźwiękowych oraz ponad 51,5 mln kopii tekstowych.

Natomiast zbiory kopii cyfrowych materiałów spoza państwowego zasobu archiwalnego obejmują: 25 filmów, ponad 10 000 fotografii i obiektów ikonograficznych, 541 nagrań dźwiękowych oraz ponad 2,8 mln stron dokumentów tekstowych.

Tabela nr 2. Zbiory kopii cyfrowych w archiwach państwowych w 2014 r. [na podstawie sprawozdań statystycznych KN-1 według stanu na dzień 31 grudnia 2014 r.]

typ kopii	z zasobu własnego		spoza zasobu	
	oryginały: liczba stron/jednostek	rozmiar w GB	oryginały: liczba stron/jednostek	rozmiar w GB
filmy	525	1 884,31	25	633,00
fotografie, ikonografia	1 031 696	47 244,10	10 603	397,07
nagrania dźwiękowe	26 184	8 885,08	541	624,20
tekstowe	51 552 590	940 920,34	2 815 780	8 007,20

5. Wykorzystanie zasobu archiwalnego

5.1. Nadzór i działania koordynacyjne NDAP w zakresie wykorzystywania zasobu archiwalnego

Działania nadzorcze i koordynacyjne Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w obszarze wykorzystywania zasobu archiwalnego obejmowały przede wszystkim:

- działanie Naczelnego Dyrektora jako organu odwoławczego i skargowego w sprawach udostępniania materiałów archiwalnych i urzędowego potwierdzania treści tych materiałów;
- interpretowanie, zarówno na potrzeby osób prywatnych, jak i instytucji publicznych, przepisów dotyczących udostępniania zasobu archiwalnego;
- modyfikację zarządzenia Nr 4 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z dnia 1 lutego 2013 r. w sprawie organizacji udostępniania materiałów archiwalnych w archiwach państwowych (m.in. zobowiązanie archiwów państwowych do zamieszczenia na swoich stronach internetowych formularzy służących do zamawiania drogą elektroniczną tradycyjnych materiałów archiwalnych, zapewniające użytkownikom możliwość podjęcia pracy niezwłocznie po przybyciu do archiwum, bez oczekiwania na realizację zamówienia);
- analizę stanu i prawidłowości wdrożenia w archiwach państwowych przepisów zarządzenia Nr 4 NDAP z dnia 1 lutego 2013 r. w sprawie organizacji udostępniania materiałów archiwalnych w archiwach państwowych;
- opiniowanie projektu zarządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w sprawie szczególnego sposobu i trybu przetwarzania informacji niejawnych wchodzących w skład zasobu archiwalnego archiwów państwowych, doboru i stosowania środków bezpieczeństwa fizycznego oraz organizacji komórek organizacyjnych odpowiedzialnych za przetwarzanie materiałów niejawnych;
- opiniowanie projektu założeń projektu ustawy o ponownym wykorzystaniu informacji sektora publicznego oraz uczestnictwo w uzgodnieniach między MKiDN i MAC.

5.2. Tendencje wykorzystania zasobu archiwalnego

Wykorzystywanie materiałów archiwalnych przechowywanych przez archiwa państwowe obejmuje przede wszystkim: bezpośrednie i pośrednie udostępnianie zasobu, prezentację materiałów archiwalnych w ogólnie dostępnych rozległych sieciach informatycznych, wydawanie zaświadczeń, uwierzytelnionych odpisów, wyciągów i wypisów oraz uwierzytelnionych reprodukcji, a także dostarczanie materiałów archiwalnych dla potrzeb postępowania prowadzonego

przez upoważnione organy oraz wypożyczenia materiałów archiwalnych, w szczególności do celów wystawienniczych.

W 2014 r. w zakresie wykorzystania zasobu archiwalnego odnotowano:

- zwiększone zainteresowanie możliwością dostępu on-line do materiałów archiwalnych zamieszczanych przez archiwa państwowe w Internecie – wzrastający ruch na stronach internetowych prezentujących cyfrowe kopie materiałów archiwalnych (m.in. szukajwarchiwach.pl), mający swoje źródło w znaczącym zaangażowaniu sił i środków w działalność w zakresie digitalizacji zasobu i prezentacji wykonanych skanów w sieci;
- spadek liczby odwiedzin w czytelnich (przy jednoczesnym utrzymaniu się liczby użytkowników na poziomie z roku poprzedniego), wynikający m.in. z umożliwienia użytkownikom samodzielne wykonywanie kopii udostępnianych archiwaliów a tym samym szybszego pozyskiwania informacji, a także dostępu do większej ilości materiałów archiwalnych pod postacią kopii cyfrowych, co pozwala uniknąć ograniczeń organizacyjnych występujących w przypadku udostępniania oryginałów akt;
- zmniejszanie się ilości udostępnianych oryginalnych archiwaliów przy jednoczesnym wzroście liczby dokumentów wykorzystywanych w postaci cyfrowej, będące efektem zwiększania się zbiorów cyfrowych kopii materiałów z zasobu archiwów państwowych (należy przy tym zwrócić uwagę na fakt, że na nośniku elektronicznym niejednokrotnie znajduje się kilka sygnatur, co powoduje, że użytkownicy składając zamówienie na pojedynczą jednostkę, mogą korzystać z większej ilości materiałów bez konieczności złożenia kolejnego zamówienia; do dyspozycji użytkowników pozostają także serwery plików, na których dostępne są materiały, z których można korzystać bez wypisywania rewersów, co ma wpływ na odnotowywane wskaźniki udostępniania);
- ustabilizowanie się, po okresie znacznego spadku, ilości materiałów udostępnianych do celów genealogicznych na poziomie porównywalnym z poprzednim okresem sprawozdawczym (choć coraz więcej akt metrykalnych i stanu cywilnego udostępnianych jest on-line, zauważalna jest także rosnąca grupa zaawansowanych badaczy, korzystających w celach genealogicznych ze źródeł innych niż akta metrykalne i stanu cywilnego, m.in. akt notarialnych, sądowych, hipotecznych, ubezpieczeniowych);
- utrzymanie się liczby wykonywanych kwerend na poziomie 2013 r.

5.3. Użytkownicy archiwów państwowych i cele korzystania z materiałów archiwalnych

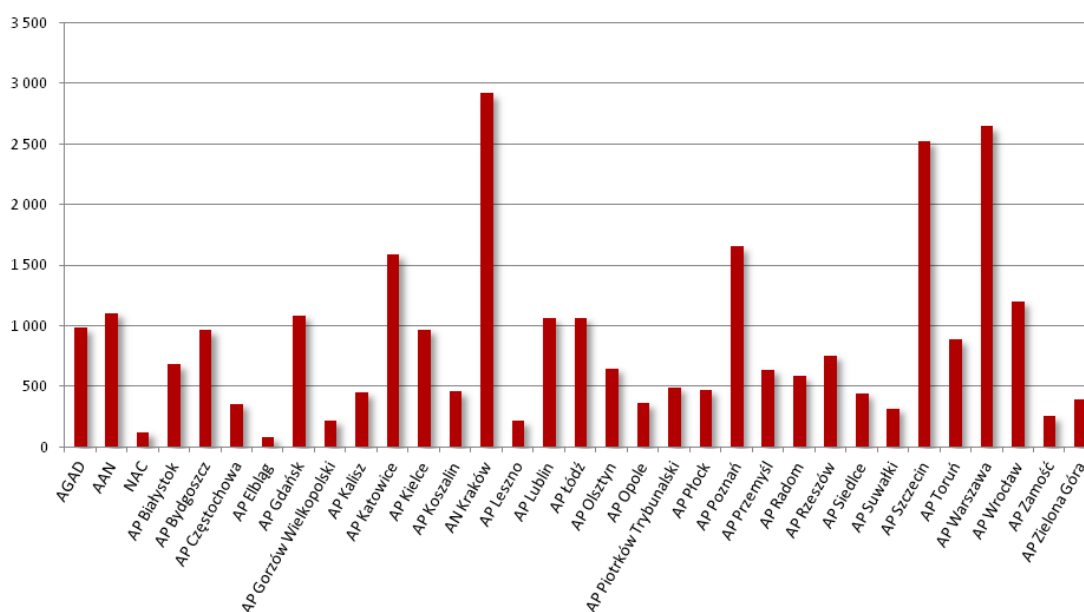
Archiwa państwowe udostępniają zbiory wszystkim zainteresowanym. Pełnią przy tym funkcję urzędów wiary publicznej. Z tego tytułu są uprawnione do wydawania zaświadczeń, uwierzytelnionych kopii i odpisów z przechowywanych materiałów archiwalnych. Z dokumentów można korzystać samodzielnie w czytelnich oraz za pośrednictwem serwisów internetowych, m.in. szukajwarchiwach.pl, zawierających zdigitalizowaną część zasobu. Poszukiwania dokumentów można również zlecić archiwum (tzw. kwerenda).

Głównymi celami korzystania z dokumentów archiwalnych w 2014 r. były: naukowy, genealogiczny, własnościowy i socjalny. Prawie 29 tys. osób prowadziło badania w pracowniach naukowych archiwów państwowych. Podczas ponad 90 tys. wizyt skorzystano z 3,6 mln jednostek archiwalnych. Archiwa państwowe zrealizowały także ponad 65 tys. kwerend, to jest na zlecenie użytkowników prowadziły poszukiwania wskazanych dokumentów lub informacji. Ponadto w 2014 r. liczba unikalnych użytkowników serwisu szukajwarchiwach.pl, w którym są publikowane dokumenty z zasobu archiwów państwowych, wzrosła o ponad 450 tys.

5.3.1 Udostępnianie materiałów archiwalnych w czytelnich

Liczba użytkowników korzystających z materiałów archiwalnych w czytelnich archiwów państwowych w 2014 r. nie uległa istotnej zmianie w porównaniu do roku poprzedniego. Nieznacznie (o 2,40%) zmalała liczba odwiedzin.

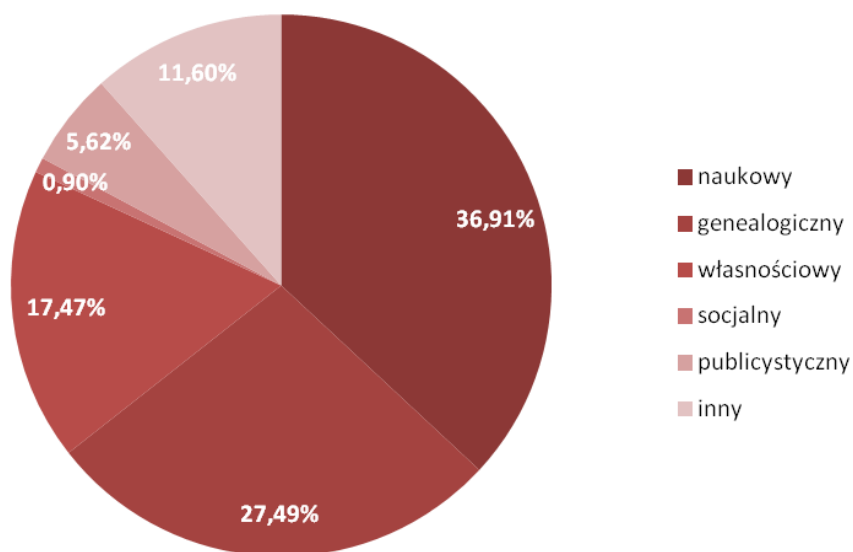
Wykres nr 11. Użytkownicy zasobu w pracowniach archiwów państwowych w 2014 r. [na podstawie danych ze sprawozdań statystycznych KN-1 archiwów państwowych według stanu na dzień 31 grudnia 2014 r.]

W 2014 r. najwięcej osób odwiedziło: Archiwum Narodowe w Krakowie (2 922 osoby), AP w Warszawie (2 652 osoby) oraz AP w Szczecinie (2 532 osoby). Najczęściej odwiedzane były: Archiwum Narodowe w Krakowie (8 246 wizyt), AP w Warszawie (6 947 odwiedzin) oraz AP w Poznaniu (6 471 wizyt).

W ostatnich latach bez większych zmian pozostaje także procentowy udział w udostępnianiu grup użytkowników wyodrębnionych według celu prowadzonych poszukiwań.

Wykres nr 12. Użytkownicy zasobu w 2014 r. według celu poszukiwań

W 2014 r., podobnie jak w roku poprzednim, najwięcej użytkowników przybyło do archiwów państwowych w celach naukowo-badawczych (10 609 osób; co stanowi 36,91% ogólnej liczby użytkowników). Drugą pod względem liczebności grupę użytkowników stanowili genealodzy (7 901 osób; 27,49%), a trzecią użytkownicy, którzy zadeklarowali, że celem ich odwiedzin jest dokumentowanie spraw własnościowych (5 022 osób; 17,47%).

Korzystanie z zasobu w celach publicystycznych zadeklarowało 1 616 osób, co stanowi 5,62% ogólnej liczby użytkowników. 258 osób (0,90% ogólnej liczby) samodzielnie korzystało z akt w celach socjalnych. W celach pozostałych z zasobu archiwów państwowych skorzystały 3 333 osoby (11,60% ogółu użytkowników).

W skali całej sieci archiwalnej odnotowano wzrost liczby udostępnionych jednostek, na co znaczący wpływ miały wskaźniki udostępniania fotografii z zasobu NAC. Nie uwzględniając danych tego Archiwum, liczba udostępnionych jednostek kształtuje się na porównywalnym poziomie jak w 2013 r.

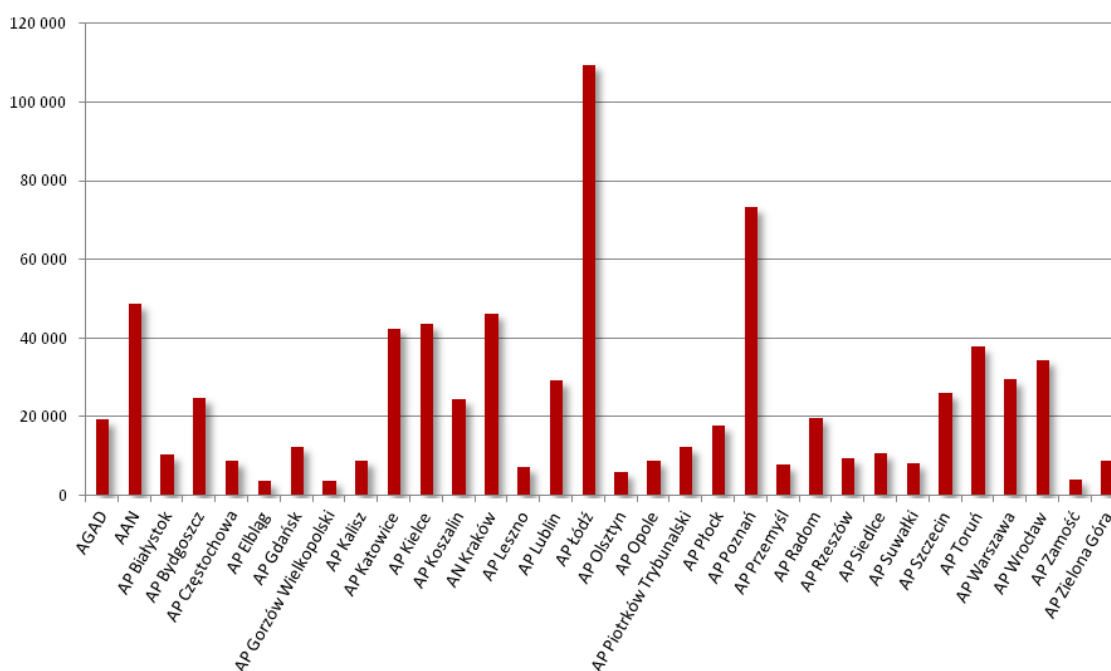
Tabela nr 3. Udostępnianie materiałów archiwalnych w pracowniach archiwów państwowych w latach 2012-2014 [na podstawie danych ze sprawozdań statystycznych KN-1 archiwów państwowych]

	2012	2013	2014
Osoby	30 054	28 633	28 739
Odwiedziny	100 741	92 876	90 646
udostępnione jednostki ²¹	1 031 553	3 468 614	3 628 267

W 2014 r. archiwa państwowe udostępniły łącznie 3 628 267 jednostek.

Najwięcej jednostek udostępniło NAC (2 868 663 j.a./267 369 j. inw.), co wynika ze specyfiki jego zasobu, składającego się w przeważającej mierze z fotografii. Wśród pozostałych archiwów państwowych na pierwszym miejscu pod względem liczby udostępnionych jednostek znalazło się AP w Łodzi, gdzie udostępniono 109 582 jednostki, AP w Poznaniu, w którym użytkownicy skorzystali z 73 320 jednostek oraz AAN, które udostępniło 48 772 jednostki.

Wykres nr 13. Udostępnianie w archiwach państwowych w 2014 r. w jednostkach (z wyłączeniem NAC)

W skali całej sieci archiwalnej struktura udostępniania materiałów archiwalnych w pracowniach naukowych według poszczególnych celów kształtowała się w 2014 r. następująco:

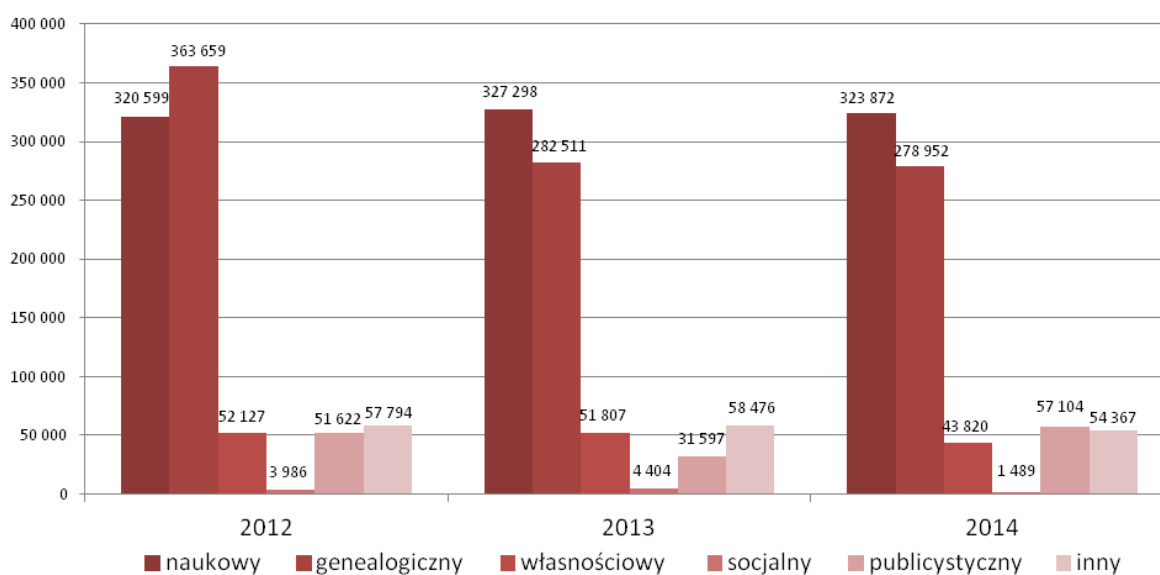
²¹ Podane wartości uwzględniają dane charakteryzujące udostępnianie w NAC wyrażone w jednostkach archiwalnych.

Tabela nr 4. Udostępnianie materiałów archiwalnych w pracowniach archiwów państwowych w 2014 r.

cel udostępnienia	użytkownicy	odwiedziny	jednostki ²²
Naukowy	10 609	43 126	499 080
Genealogiczny	7 901	25 299	278 952
Własnościowy	5 022	10 523	45 341
Socjalny	258	444	1 489
Publicystyczny	1 616	4 264	121 573
Inny	3 333	6 990	80 538

Ze względu na specyfikę zasobu NAC, szczegółowa analiza udostępniania według celów przeprowadzona została z wyłączeniem danych tego archiwum.

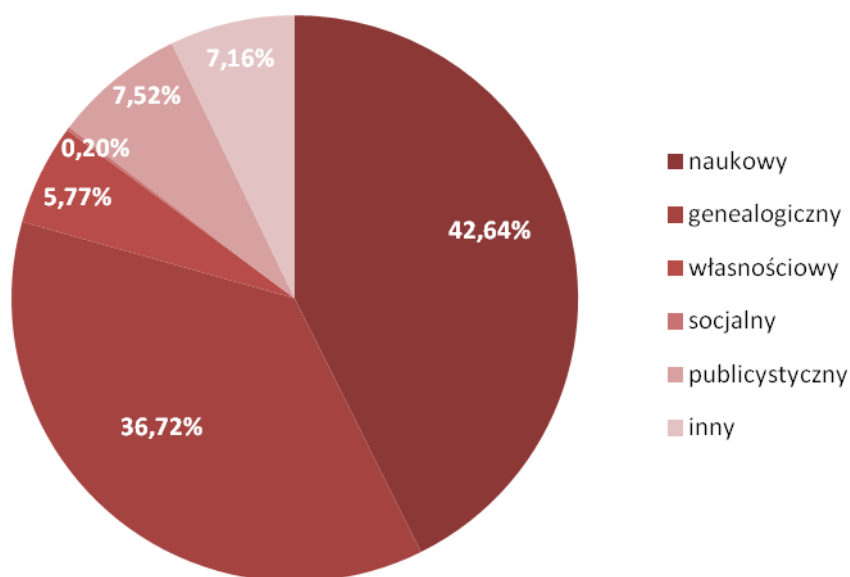
Wykres nr 14. Udostępnianie w archiwach państwowych w latach 2012-2014 według celu poszukiwań (z wyłączeniem NAC)

Udostępnianie do celów naukowych i genealogicznych kształtowało się na poziomie zbliżonym do poprzedniego okresu sprawozdawczego (spadek jednostek udostępnionych w tych celach w stosunku do 2013 r. nie przekroczył 1,5%). Wyraźnie zmalała liczba jednostek udostępnianych w celach własnościowych oraz socjalnych. Znacząco wzrosła natomiast liczba jednostek udostępnianych do celów publicystycznych.

²² Podane wartości uwzględniają dane charakteryzujące udostępnianie w NAC wyrażone w jednostkach inwentarzowych.

Wykres nr 15. Udostępnianie w archiwach państwowych w 2014 r. według celu poszukiwań (z wyłączeniem NAC)

Dominującymi celami korzystania z zasobu archiwalnego w roku sprawozdawczym były badania naukowe (323 872 jednostki) oraz genealogiczne (278 952 jednostki). Trzecią pod względem liczebności grupę stanowiły udostępnienia do celów publicystycznych. W 2014 r. użytkownicy deklarujący ten cel skorzystali z 57 104 jednostek. Rzadziej korzystano z zasobu w celach własnościowych. Łącznie w związku z dokumentowaniem spraw własnościowych archiwa państwowe udostępniły 43 820 jednostek. Najrzadziej wykorzystywano materiały archiwalne w celach socjalnych (1 489 jednostek), co wynika przede wszystkim z faktu, iż większość potrzeb obywateli w zakresie potwierdzania uprawnień emerytalno-rentowych zaspokajana jest poprzez realizację kwerend.

Użytkownicy zasobu NAC korzystali z materiałów archiwalnych przede wszystkim w celu naukowym (175 208 j. inw., 65,53% ogólnej liczby udostępnień) oraz publicystycznym (64 469 j. inw., 24,11% ogólnej liczby udostępnień). Znaczący wzrost liczby jednostek inwentarzowych udostępniionych przez NAC w 2014 r. wiąże się z regularnym przeglądaniem przez badacza przygotowującego publikację na temat Centralnej Agencji Fotograficznej zbioru 12 mln fotografii pochodzących z tej agencji.

Struktura udostępniania materiałów archiwalnych w 2014 r. zasadniczo nie odbiega od struktury udostępniania w latach poprzednich.

Tabela nr 5. Struktura udostępniania w 2014 r.

okres historyczny	rodzaje archiwaliów
do 1795 r.	akta miast; akta parafii; akta metrykalne; archiwa osób, rodzin i rodów; akta cechów, akta podworskie i majątków ziemskich
1795–1918	akta metrykalne i stanu cywilnego; akta miast i gmin; akta sądowe, notarialne i hipoteczne; akta katastralne; akta rządów gubernialnych; akta rejencji; akta szkół, dyrekcji i inspektoratów szkolnych
1918–1939	akta miast i gmin; starostw powiatowych; akta notarialne; akta sądów; akta hipoteczne; materiały wydziałów powiatowych; kartografia; akta urzędów katastralnych; akta szkół, inspektoratów szkolnych, kuratoriów; akta policji
1939–1945	akta miast i gmin; akta starostw powiatowych; akta sądowe; akta notariuszy; akta hipoteczne; materiały osób; akta zakładów karnych; akta instytucji opieki społecznej
po 1945	akta komitetów PZPR; akta rad narodowych oraz ich prezydium; materiały starostw powiatowych, urzędów wojewódzkich; akta zarządów miejskich; materiały przedsiębiorstw; akta sądowe; akta szkolne; akta miast i gmin, akta urzędów repatriacyjnych

W przypadku NAC dużym zainteresowaniem cieszyły się materiały Centralnej Agencji Fotograficznej, Wojskowej Agencji Fotograficznej, Krajowej Agencji Wydawniczej, Rozgłośni Polskiej Radia Wolna Europa, a także zbiór nagrań i zbiór filmów, archiwa fotograficzne osób prywatnych oraz dokumentacja programowa Polskiego Radia.

5.3.2 Prezentacje materiałów archiwalnych w Internecie

Archiwa państwowe systematycznie zwiększają liczbę prezentowanych w Internecie kopii cyfrowych. Kopie materiałów archiwalnych z zasobu archiwów państwowych dostępne są m.in.: w serwisie „szukajwarchiwach.pl”, na stronach internetowych archiwów, w bibliotekach cyfrowych oraz serwisach innych instytucji współpracujących z archiwami.

W administrowanym przez NAC serwisie „szukajwarchiwach.pl” na koniec 2014 r. prezentowano 14 019 684 skany materiałów archiwalnych z zasobu 30 archiwów państwowych. W roku sprawozdawczym po raz pierwszy w serwisie szukajwarchiwach.pl pojawiły się kopie materiałów archiwalnych z zasobu: AP w Kielcach, AP w Gorzowie Wielkopolskim, AP w Płocku, AP w Siedlcach oraz Oddziału w Pułtusku AP w Warszawie i Oddziału w Łomży AP w Białymstoku. Wśród prezentowanych dokumentów znajdują się przede wszystkim kopie cyfrowe akt stanu cywilnego i ksiąg metrykalnych, a także akta miast z okresu staropolskiego, dokumentacja dotycząca Powstań Śląskich, dokumenty Rządu RP na

uchodźstwie, materiały Biura Odbudowy Stolicy, Rozgłośni Polskiej „Radia Wolna Europa” oraz urzędu Przełożonego Starszeństwa Żydów w Getcie Łódzkim.

Tylko w 2014 roku serwis odwiedziło ponad 450 tys. unikalnych użytkowników (295 tys. w 2013 r.). Wzrosła także liczba sesji (odwiedzin) z 904 tys. w 2013 r. do 1,4 mln w 2014 r. Pośród użytkowników serwisu 73% było z Polski, 13,6 % z Niemiec, 4,9 % ze Stanów Zjednoczonych, 1,8 % z Francji, 1 % z Wielkiej Brytanii.

Dostęp do kopii cyfrowych materiałów archiwalnych na własnych stronach internetowych zapewniają m.in.:

- AGAD (ok. 1,3 mln kopii cyfrowych, m.in. akta Metryki Koronnej, Rady Stanu Królestwa Polskiego, Centralnych Władz Wyznaniowych Królestwa Polskiego oraz kopie cyfrowe akt metrykalnych z terenów tzw. zabużańskich);
- AP w Olsztynie (ok. 0,5 mln kopii, głównie akt stanu cywilnego i instytucji wyznaniowych oraz komitetów gminnych PZPR);
- AP w Przemyślu (ok. 135 000 skanów, m.in. akt stanu cywilnego, Archiwum Biskupstwa Greckokatolickiego w Przemyślu);
- AP w Szczecinie (ok. 0,5 mln kopii, głównie akt stanu cywilnego, akt oddziałów powiatowych państwowych urzędów repatriacyjnych oraz sądów obwodowych);
- NAC (zbiory fotografii).

Biblioteki cyfrowe umożliwiają zapoznanie się z wybranymi materiałami z zasobu m.in. AP w Białymstoku (Podlaska Biblioteka Cyfrowa), AP w Katowicach (Śląska Biblioteka Cyfrowa), Archiwum Narodowego w Krakowie (Małopolska Biblioteka Cyfrowa), AP w Poznaniu (Wielkopolska Biblioteka Cyfrowa), AP w Szczecinie (Zachodniopomorska Biblioteka Cyfrowa „Pomerania”).

Na stronach towarzystw genealogicznych dostępne są kopie cyfrowe materiałów archiwalnych, głównie akt stanu cywilnego, z zasobu m.in. AP w Kielcach, Archiwum Narodowego w Krakowie, AP w Łodzi, AP w Warszawie.

Wśród innych inicjatyw związanych z prezentowaniem on-line skanów materiałów z zasobu archiwów państwowych wymienić należy:

- uczestnictwo w projekcie Monasterium.net, zarządzanym przez międzynarodowe konsorcjum ICARUS (International Centre for Archival Research), mającym na celu stworzenie wirtualnego archiwum dla kopii źródeł historycznych z okresu średniowiecza z terenu Europy oraz nieodpłatne ich udostępnianie on-line; w 2014 r. do projektu dołączyło AP w Lublinie, które udostępniło kopie średniowiecznych i nowożytnych dokumentów pergaminowych i papierowych ze swojego zasobu;
- udział w projekcie „Archiwa Przełomu 1989-1991” realizowanym przez Kancelarię Senatu i Kancelarię Prezydenta RP (przekazane kopie cyfrowe

materiałów z zasobu archiwów państwowych udostępnione są w katalogu zasobów on-line na portalu www.archiwaprzelomu.pl);

- porozumienie AP w Katowicach ze Śląskim Centrum Społeczeństwa Informacyjnego, będącym agendą Śląskiego Urzędu Marszałkowskiego, w sprawie współpracy w zakresie przetwarzania i publikacji danych z metadanymi z zasobu kartograficznego Archiwum (mapy są publikowane na portalu Otwartego Regionalnego Systemu Informacji Przestrzennej);
- podpisanie przez AP w Poznaniu porozumienia o współpracy ze Stowarzyszeniem Wikimedia Polska w celu rozwoju i poszerzenia polskich otwartych zasobów edukacyjnych – na portalu Wikimedia Commons zaczęto umieszczać zeskanowane zasoby archiwalne poznańskiego Archiwum;
- współpracę AP w Poznaniu z Wydawnictwem Miejskim w Poznaniu związaną z digitalizacją planów miasta Poznania, które po zeskanowaniu zostały umieszczone na portalu CYRYL (Cyfrowe Repozytorium Lokalne Poznań).

Oprócz cyfrowych kopii dokumentów archiwa państwowe – w celu ułatwienia użytkownikom prowadzenia badań – udostępniają on-line coraz większą liczbę baz danych, przykładowo:

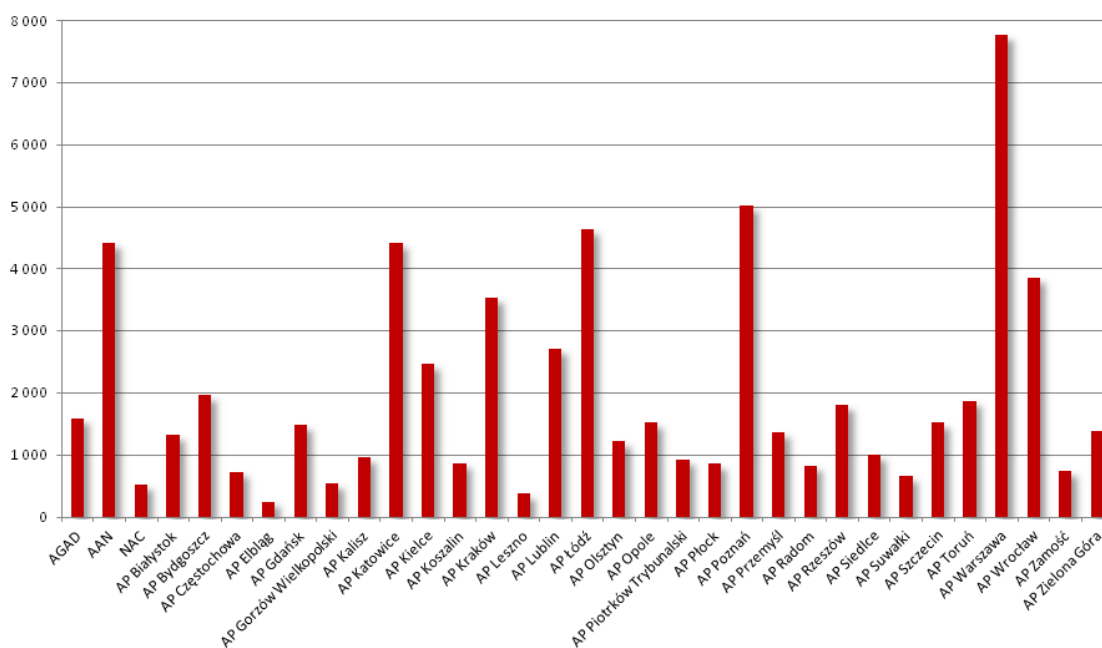
- AP w Warszawie udostępnia na własnej stronie internetowej bazę danych firm zarejestrowanych w Warszawie w latach 1917-1946, a także wyszukiwarki do ksiąg metrykalnych i meldunkowych z terenu wybranych oddziałów zamiejscowych AP w Warszawie: Pułtuska, Grodziska Mazowieckiego i Łowicza;
- AP w Poznaniu w ramach projektu WPR Kultura+ kontynuowało proces indeksowania kartoteki ewidencji ludności miasta Poznania, dla zindeksowanej części kartoteki dostępna jest specjalnie przygotowana wyszukiwarka <http://e-kartoteka.net>.

5.3.3. Kwerendy wykonywane przez archiwa państwowe

Archiwa państwowe na zlecenie użytkowników prowadziły we własnym zasobie poszukiwania informacji dotyczących określonego zagadnienia lub konkretnych osób.

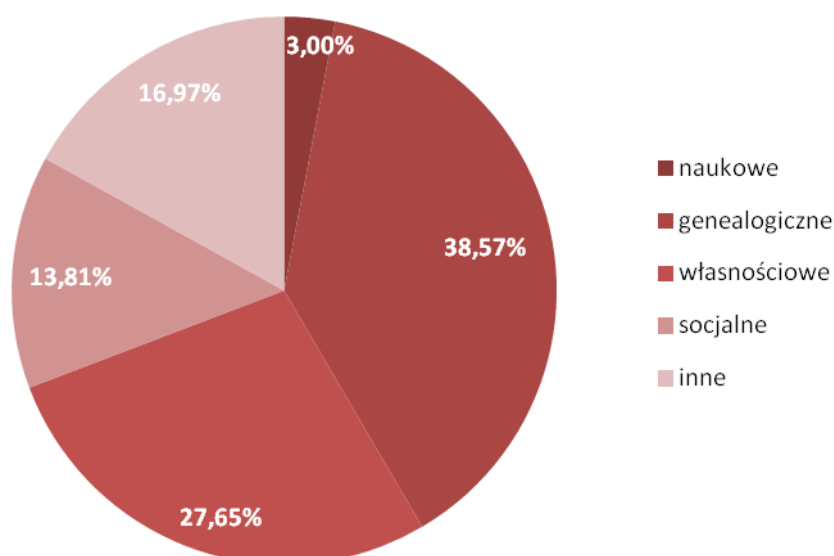
W 2014 r. archiwa państwowe zrealizowały 65 274 kwerendy na podstawie zasobu archiwalnego. Największą liczbę kwerend zrealizowało AP w Warszawie (7 782), AP w Poznaniu (5 020) oraz AP w Łodzi (4 644).

Wykres nr 16. Kwerendy zrealizowane na podstawie zasobu archiwalnego w 2014 r. [na podstawie sprawozdań statystycznych archiwów państwowych według stanu na dzień 31 grudnia 2014 r.]

Struktura tematyczna kwerend w 2014 r. nie uległa istotnym zmianom w stosunku do poprzedniego okresu sprawozdawczego.

Wykres nr 17. Struktura tematyczna kwerend w 2014 r. [na podstawie danych ze sprawozdań statystycznych KN-1 archiwów państwowych według stanu na dzień 31 grudnia 2014 r.]

Dominującym typem kwerend realizowanych w 2014 r. były poszukiwania genealogiczne (25 173 wniosków; 38,57%). Najwięcej tego typu badań przeprowadziło

AP w Poznaniu (2 790), AP w Warszawie (2 042) oraz AP w Łodzi (1 854). Dotyczyły one przede wszystkim informacji na temat członków rodziny, m.in. poszukiwania konkretnych osób (głównie na podstawie akt metrykalnych i stanu cywilnego), rzadziej potwierdzenia lub wyszukania konkretnego faktu z życia przodka/przodków. Pojawiały się także ogólne zapytania o materiały dotyczące danej rodziny oraz prośby o ukierunkowanie poszukiwań. Zauważalne jest rozszerzanie się zainteresowań zleceniodawców z tej grupy – w swoich poszukiwaniach nie tylko wykorzystują oni źródła inne niż akta metrykalne (np. akta hipoteczne, notarialne), lecz również zaczynają interesować się dziejami lokalnej społeczności i historią rodzinnej miejscowości.

Znaczną grupę (18 049 wniosków; 27,65%) stanowiły poszukiwania o charakterze własnościowym. Tego typu kwerendy szczególnie często były zlecane AP w Warszawie (4 532), AP w Łodzi (2 054) oraz AAN (1 639). Do tej grupy realizowanych spraw zaliczano m.in. wnioski dotyczące kompletowania dokumentacji związanej z ubieganiem się o rekompensatę za mienie pozostawione poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej, dokumentów dotyczących uzyskania lub przeniesienia własności. Kwerendami własnościowymi oprócz osób prywatnych zainteresowane były także biura poszukiwawcze lub pełnomocnicy sądowi zarówno z kraju, jak i z zagranicy.

Trzecią pod względem liczebności grupę kwerend stanowiły wnioski zakwalifikowane do kategorii „inne” (11 080; 16,97%). Najwięcej tego typu kwerend zrealizowały: AN w Krakowie (1 513), AP w Katowicach (1 377) oraz AP w Lublinie (791). Poszukiwania dotyczyły m.in. kompletowania dokumentów w związku z ubieganiem się o Kartę Polaka, potwierdzenia niemieckiego pochodzenia, historii regionalnej, dziejów miejscowości, instytucji i organizacji. Do tej grupy zaliczano również wnioski składane przez sądy, prokuraturę, IPN w związku z prowadzonymi postępowaniami lub wnioski urzędów dotyczące wydania kopii dokumentów niezbędnych do bieżącej działalności, a także kwerendy informacyjne dotyczące zasobu Archiwum, związane z popularyzacją zasobu oraz zamówienia na reprodukcje.

Kwerend o charakterze socjalnym zrealizowano 9 013, co stanowi 13,81% ogólnej liczby kwerend. Najwięcej tego typu poszukiwań przeprowadziło AAN (1 535) oraz AP we Wrocławiu (1 314). Sprawy te dotyczyły m.in. potwierdzenia odbycia służby w ramach Powszechnej Organizacji „Służba Polsce”, udokumentowania uprawnień do świadczeń, potwierdzenia ukończenia szkół.

Najrzadziej poszukiwano archiwaliów w celach naukowych (1 959; 3%) co wynika z faktu, że badacze zdecydowanie częściej wybierają możliwość bezpośredniego korzystania z materiałów archiwalnych w pracowniach i czytelnich archiwów państwowych.

Przeprowadzono także kwerendy tematyczne na zlecenie archiwów państwowych, urzędów administracji rządowej i samorządowej, instytucji kultury. W roku sprawozdawczym realizowane kwerendy tematyczne dotyczyły m.in.:

- tzw. utworów osieroconych (na zlecenie NDAP);
- materiałów archiwalnych związanych z Janem Długoszem (na potrzeby projektu AP w Lublinie);
- dokumentów dotyczących wytypowanych przez Ministerstwo Skarbu Państwa 119 przedwojennych spółek (na zlecenie Departamentu Działań Poprywatyzacyjnych Ministerstwa Skarbu Państwa);
- materiałów archiwalnych na potrzeby projektu „Lasy w kulturze i dziedzictwie narodowym”, prowadzonego przez Lasy Państwowe;
- materiałów związanych z I wojną światową (kontynuacja kwerendy z 2013 r.).

W 2014 r. kwerendy wykonywano także w Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych. Zrealizowano 809 kwerend o charakterze informacyjnym, głównie w ramach poszukiwań genealogicznych. Większość wnioskodawców kierowano do archiwów państwowych i innych instytucji przechowujących zasób archiwalny.

W 2014 r. Naczelną Dyrekcję odwiedziło 72 użytkowników, którym udzielono informacji i udostępniano pomoce archiwalne. Udzielono też informacji telefonicznej 691 osobom. Większość pytań dotyczyła zagadnień potwierdzenia zatrudnienia i ubezpieczenia społecznego, dużo było także pytań z zakresu poszukiwań genealogicznych.

Licznych informacji dotyczących form udostępniania archiwaliów, miejsc przechowywania ksiąg metrykalnych i rejestrów stanu cywilnego, miejsc przechowywania dokumentacji pracowniczej zlikwidowanych zakładów pracy oraz ogólnych informacji o zasobie udzielały także archiwa państwowe.

5.4. Reprografia dla użytkowników

W roku sprawozdawczym dla użytkowników wykonano ponad 276 000 kserokopii, ok. 150 000 skanów oraz ponad 10 000 fotografii cyfrowych. Wykonywano także wydruki fotografii cyfrowych i skanów oraz kopie nagrań.

Dużym zainteresowaniem użytkowników cieszyła się możliwość wykonywania kopii udostępnionych dokumentów własnym sprzętem. Zwiększa się także liczba archiwów państwowych, w których czytelnicy dla użytkowników dostępne są urządzenia do samodzielnego sporządzania kopii.

5.5. Bazy danych w archiwach państwowych

Dane o zasobie archiwalnym oraz różnych funkcjach pełnionych przez archiwa gromadzone są w komputerowych bazach danych. Archiwa państwowe korzystają z baz danych przygotowanych przez NDAP oraz wykonanych lokalnie, a także ze Zintegrowanego Systemu Informacji Archiwalnej - ZoSIA.

W 2014 r. stosowano te same zestandaryzowane bazy danych, co w latach poprzednich:

- System Ewidencji Zasobu Archiwalnego – SEZAM,
- Zintegrowany System Informacji Archiwalnej – ZoSIA,
- Inwentarze Zespołów Archiwalnych – IZA,
- Program Rejestracji Akt Metrykalnych i Stanu Cywilnego PRADZIAD,
- NADZÓR (dane dotyczące archiwów zakładowych pod nadzorem archiwów państwowych),
- Ewidencje Ludności w Archiwaliach – ELA,
- System Udostępniania Materiałów Archiwalnych – SUMA,
- Rejestr Archiwalnych Poszukiwań – RAP,
- MIKROFILM,
- SCRINIUM,
- AFISZ,
- TOPOGRAF,
- FILMIK,
- SKAN.

Archiwa używały również prowadzonej on-line bazy DOKUMENTACJA, w której prowadzona była ewidencja dokumentacji niearchiwalnej.

System SEZAM stosowany był w 27 archiwach państwowych oraz kilkudziesięciu innych instytucjach. System ZoSIA stosowany był wcześniej w archiwach państwowych w Lublinie i Poznaniu oraz w kilkunastu instytucjach, a w 2014 r. został wdrożony w archiwach państwowych w Radomiu, Gorzowie Wielkopolskim i Opolu oraz w Archiwum Narodowym w Krakowie. Baza danych IZA była wykorzystywana w archiwach stosujących system SEZAM oraz udostępniona kilkunastu innym instytucjom.

AP we Wrocławiu stosowało analogicznie do lat poprzednich system Access to Memory – AtoM, do którego przygotowało polską wersję językową. System umożliwia opis zasobu zgodny z czterema standardami Międzynarodowej Rady Archiwów – ISAD(G), ISAAR(CPF), ISDIAH i ISDF.

W 2014 r., podobnie jak w poprzednich latach, udostępniane były na stronie www.archiwa.gov.pl dane z baz danych i systemów: SEZAM, ZoSIA, IZA, SCRINIUM, PRADZIAD i ELA.

Oprócz powyższych baz w archiwach stosowano różne lokalne bazy.

W lokalnych bazach danych gromadzono opisy zasobu archiwalnego (inwentarze, informatory, indeksy, wykazy, sumariusze), używano ich do zarządzania zasobem i wspomagania funkcji archiwów (inwentarze topograficzne, skontrum, ewidencja wypożyczeń i udostępniania, kancelaria, archiwum zakładowe) oraz do opisu zbiorów bibliotecznych (w tym profesjonalne systemy MAK i Libra 2000). Wielkość lokalnych baz danych jest bardzo zróżnicowana. Zawierają one od kilku rekordów do kilkuset tysięcy rekordów.

Wyjątkowy charakter ma stosowana w NAC baza danych ZEUS, w której gromadzone są opisy dokumentacji fotograficznej i dźwiękowej. W końcu 2014 r. liczyła 180 849 rekordów – skanów fotografii wraz z opisami oraz 15 189 rekordów – opisów nagrań dźwiękowych. Dane z tej bazy prezentowane są w Internecie.

6. Organy opiniodawcze i doradcze, komisje oraz zespoły międzyarchiwalne

6.1. Organy opiniodawcze i doradcze, komisje i zespoły międzyarchiwalne działające przy NDAP

W roku sprawozdawczym przy Naczelnym Dyrektorsze Archiwów Państwowych działały następujące grona:

- **Rada Archiwalna** – 8 października 2014 r. odbyło się trzecie posiedzenie Rady Archiwalnej kadencji 2013-2015 poświęcone podsumowaniu funkcjonowania archiwów państwowych w roku 2013 oraz omówieniu kluczowych zagadnień działalności bieżącej ze szczególnym uwzględnieniem sytuacji NAC. Uczestnicy posiedzenia zapoznani zostali również z założeniami do projektu nowelizacji ustawy o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach.
- **Centralna Komisja Metodyczna** – w roku sprawozdawczym komisja odbyła pięć posiedzeń, w trakcie których omawiano następujące zagadnienia metodyczne: wytyczne metodyczne pomocne przy opracowaniu akt wytworzonych w okresie funkcjonowania kancelarii austriackiej, które rekomendowano do stosowania w archiwach państwowych; projekt „Wskazówek metodycznych dotyczących zasad gromadzenia, wartościowania i opracowania akt osobowych, dokumentacji pomocniczej lub je zastępującej” – omawiany także na wspólnym posiedzeniu z Centralną Komisją Archiwalnej Oceny Dokumentacji; projekty Wytycznych do sporządzania indeksu analitycznego akt stanu cywilnego oraz instrukcji w sprawie sporządzania indeksów do materiałów i pomocy archiwalnych, przygotowane przez zespół naukowy do opracowania wskazówek metodycznych dotyczących sporządzania indeksów; projekt Wskazówek metodycznych dotyczących postępowania z kopiami materiałów archiwalnych oraz tłumaczenie na język polski Międzynarodowego standardu opisu instytucji z zasobem archiwalnym (ISDIAH).
- **Centralna Komisja Archiwalnej Oceny Dokumentacji (CKAOD)** – obradowała na ośmiu posiedzeniach (trzykrotnie poprzez forum dyskusyjne <http://forum.archiwa.gov.pl>), w trakcie których członkowie CKAOD m.in.: wyrazili opinię odnośnie wartościowania dokumentacji gromadzonej przez powiatowych i wojewódzkich inspektorów nadzoru budowlanego a nadsyłanej do nich przez organy administracji architektoniczno-budowlanej oraz rozpatrzyli 8 wniosków w sprawie zatwierdzenia brakowania dokumentacji z zasobu własnego archiwów państwowych. Ponadto, członkowie CKAOD realizowali zadania wynikające z „Programu działania Centralnej Komisji Archiwalnej Oceny Dokumentacji kadencji 2012-2016” – przyjęto „Wskazówki metodyczne dotyczące zasad wartościowania, gromadzenia i porządkowania akt osobowych” – pkt 3.1.a programu działania.

- zespoły robocze powołane do wspierania archiwów państwowych oraz Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych w sprawach z zakresu opracowywania i opiniowania projektów przepisów kancelaryjnych i archiwalnych:
 - działający od 2011 r. zespół roboczy powołany do wspierania archiwów państwowych i Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych w sprawach z zakresu opracowywania i opiniowania projektów przepisów kancelaryjnych i archiwalnych, który Decyzją Nr 2 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z dnia 10 stycznia 2014 r. zmienił swą nazwę na **zespół do wspierania archiwów państwowych w sprawach z zakresu opracowywania i opiniowania projektów przepisów kancelaryjnych i archiwalnych**. W działalności tego zespołu uczestniczyło 13 pracowników archiwów państwowych oraz 2 pracowników Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych. Zespół obradował na 1 posiedzeniu, w trakcie którego podsumowano dotychczasową działalność.
 - **zespół roboczy do wspierania Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych w sprawach z zakresu opracowywania i opiniowania projektów przepisów kancelaryjnych i archiwalnych** – w działalności zespołu uczestniczyło 3 pracowników archiwów państwowych oraz 2 pracowników Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych. Zespół obradował na 1 posiedzeniu oraz z wykorzystaniem forum dyskusyjnego <http://forum.archiwa.gov.pl>, w trakcie których uzgadniano przepisy kancelaryjno-archiwalne m.in. dla izb i urzędów skarbowych, Banku Gospodarstwa Krajowego, Agencji Rezerw Materiałowych, Agencji Rozwoju Przemysłu, PGL Lasów Państwowych.
- **zespół roboczy do opracowania rekomendacji dla osiągnięcia określonego w Planie działalności Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych na 2014 celu nr 2 „Budowanie wiedzy z zakresu postępowania z dokumentacją, w szczególności elektroniczną oraz o zarządzaniu zasobami archiwalnymi w podmiotach publicznych i prywatnych”** – w działalności zespołu uczestniczyło 7 pracowników archiwów państwowych oraz 2 pracowników Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych. Zespół obradował na 2 posiedzeniach oraz z wykorzystaniem forum dyskusyjnego <http://forum.archiwa.gov.pl>. Prace zespołu zakończyło wydanie rekomendacji dla osiągnięcia ww. celu.
- **zespół naukowy do opracowania standardu opisu materiałów archiwalnych w archiwach państwowych** – w trakcie sześciu posiedzeń omawiano standardy Międzynarodowej Rady Archiwów oraz dokumenty strategiczne i systemy opisu archiwaliów przyjęte w kilku krajach. Członkowie zespołu dokonali analizy m.in. zasad opisu na poziomie zespołu, zasad formułowania nazw i tytułów oraz elementów opisu na poziomie jednostki archiwalnej. W trakcie posiedzeń sformułowano też ogólne założenia standardu opisu materiałów archiwalnych na różnych poziomach, przygotowano wiele rozwiązań szczegółowych,

a także zaproponowano standard opisu instytucji przechowującej materiały archiwalne.

- **zespół naukowy do opracowania wskazówek metodycznych dotyczących zasad opracowania materiałów archiwalnych w archiwach państwowych** – w trakcie trzech posiedzeń zespół pracował nad przygotowaniem zestawu wskazówek metodycznych i katalogu „dobrych praktyk”, które mogłyby być stosowane w archiwach państwowych.
- **zespół naukowy do opracowania wskazówek metodycznych dotyczących sporządzania indeksów** – w trakcie pięciu posiedzeń poddano dyskusji materiały przygotowane przez członków oraz sformułowano końcowe brzmienie projektu wytycznych do sporządzania indeksu analitycznego akt stanu cywilnego, który po niewielkiej modyfikacji został zatwierdzony przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych. Przygotowano też projekt instrukcji w sprawie sporządzania indeksów do materiałów i pomocy archiwalnych, który po zaopiniowaniu przez archiwa państwowe i Centralną Komisję Metodyczną został zmodyfikowany i ma być skierowany do archiwów państwowych do testowego stosowania.
- **Rada Redakcyjna czasopisma „Archeion”** – na jednym posiedzeniu opiniowano artykuły proponowane do publikacji w tomach 115 i 116 czasopisma.
- **Komitet Sterujący pracami nad zintegrowanym systemem informacji archiwalnej w archiwach państwowych** – kontynuował prace nad analizą systemu ZoSIA i kierunkami jego rozwoju.
- **Rada Programowa ds. przygotowania obchodów 100. rocznicy wybuchu i wydarzeń I wojny światowej** – powołana przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w 2013 r. Do zadań Rady należy m.in. wyznaczanie założeń i kierunków działań archiwów państwowych związanych z rocznicą, a także nadzorowanie działań o charakterze ogólnopolskim.

W 2014 r. nadzwyczajne posiedzenie odbyli też członkowie byłego **zespołu naukowego do spraw przygotowania wskazówek metodycznych do opracowania materiałów sfragistycznych w zasobie archiwów państwowych**. Tematem obrad było uwzględnianie uwag, które sformułowano do projektu instrukcji.

6.2. Organy opiniodawcze i doradcze w archiwach państwowych

Do funkcjonujących w archiwach państwowych organów opiniodawczo-doradczych należą:

- **Rady naukowo-programowe**

W roku sprawozdawczym w pięciu archiwach państwowych: w AAN, AGAD, AP w Kielcach, AP w Przemyślu i AP w Szczecinie funkcjonowały rady naukowo-programowe, zaś zbierały się w czterech.

Na posiedzeniu Rady AGAD przedstawiono inicjatywy naukowo-wydawnicze i popularyzatorskie realizowane w roku 2014 oraz zaplanowane na rok 2015.

W AP w Kielcach przedmiotem posiedzenia Rady oraz Zespołu Redakcyjnego „Świętokrzyskich Studiów Archiwalno-Historycznych” były materiały nadesłane do III tomu periodyku oraz struktura tomu. Podjęto również decyzję o zamieszczaniu w czasopiśmie omówień najnowszych publikacji z zakresu archiwistyki i dziejów regionu. Podczas zebrania wybrano także kandydatów na recenzentów oraz zdecydowano o rozszerzeniu składu rady programowej. Ustalono, że na portalu internetowym APK zostaną opublikowane: elektroniczna wersja I i II tomu ŚSAH oraz elektroniczne wersje streszczeń następnych tomów ŚSAH.

Na posiedzeniu Rady w AP w Przemyślu omówiono zamierzenia dotyczące działalności Archiwum na lata 2014-2020.

W AP w Szczecinie odbyły się trzy posiedzenia Rady, w trakcie których przyjęto regulamin, powołano przewodniczącego Rady (prof. Kazimierz Kozłowski) i przedstawione zostały plany działania Archiwum w 2014 r. Omówiono także przygotowania do obchodów 70-lecia AP w Szczecinie oraz dyskutowano nad projektem budowy nowej siedziby Archiwum.

- **Komisje metodyczne**

W archiwach państwowych działały 24 komisje metodyczne, w których pracach uczestniczyli przedstawiciele 33 archiwów. Komisje metodyczne zebrały się na 75 posiedzeniach, w trakcie których omawiano m.in. kwalifikacje nowo przyjętych zespołów do odpowiedniej grupy opracowania (A1, A2, A3), zatwierdzano metody opracowania różnych rodzajów materiałów archiwalnych i omawiano problemy metodyczne związane z opracowaniem oraz interpretacją przepisów w tym zakresie, opiniowano poprawność opracowania zespołów (zbiorów) oraz sporządzonych do nich pomocy ewidencyjno-informacyjnych, zatwierdzano inwentarze książkowe zespołów oraz zmiany w ewidencji zasobu. Przedmiotem dyskusji był również projekt instrukcji w sprawie sporządzania indeksów do materiałów i pomocy archiwalnych, a także projekty informatorów o zasobie archiwów. W 2014 r. najczęściej zbierały się komisje metodyczne: AP w Opolu oraz wspólna dla AP w Lublinie i Zamościu, które odbyły po 6 posiedzeń.

- **Zespoły zakupu archiwaliów**

Zespoły zakupu archiwaliów, obradujące w 24 archiwach, zebrały się na 115 posiedzeniach, podczas których omawiano oferty zakupu materiałów

archiwalnych (najczęściej fotografii, materiałów ulotnych, kartograficznych i spuścizn). Zapoznawano się również z katalogami aukcyjnymi, omawiano monitorowanie stron internetowych oferujących sprzedaż archiwaliów oraz dokonywano wycen archiwaliów przeznaczonych do wypożyczenia na wystawy organizowane poza archiwami. Najczęściej zespół zakupu archiwaliów zbierał się w AP w Bydgoszczy (52 posiedzenia).

- **Komisje archiwalnej oceny dokumentacji**

W archiwach państwowych działało 20 komisji archiwalnej oceny dokumentacji. Komisje obradowały na 54 posiedzeniach, w trakcie których omawiano takie zagadnienia jak: prawidłowość wartościowania dokumentacji w toku jej brakowania, ocena działalności podmiotów pod kątem możliwości ustalenia ich jako wytwórców materiałów archiwalnych, zasadność przejmowania danej dokumentacji jako materiałów archiwalnych do archiwum państwowego, czy też opiniowanie planów kontroli archiwalnych oraz wykazu podmiotów, których materiały archiwalne wchodziły w skład ewidencjonowanego niepaństwowego zasobu archiwalnego.

7. Działalność naukowa prowadzona przez archiwa państwowe

7.1. Zebrania naukowe

W 2014 r. zebrania naukowe zorganizowano w 16 archiwach. Łącznie odbyły się 54 zebrania, podczas których wygłoszono 71 referatów i komunikatów. Najwięcej zebrań miało miejsce w AP w Łodzi (8), następnie w AP w Szczecinie (6), AGAD oraz AP w Poznaniu i AP w Warszawie (po 5) oraz w NAC i w AP w Lublinie (po 4).

Prezentowane na spotkaniach referaty dotyczyły najczęściej materiałów źródłowych przechowywanych w zasobie archiwalnym, historii regionów, a także form popularyzacji wiedzy historycznej. Podejmowano zagadnienia z zakresu metodyki archiwalnej, zabezpieczania zasobu, w tym konserwacji i digitalizacji archiwaliów. Na zebraniach naukowych oprócz referatów przedstawiane były sprawozdania z konferencji, seminariów i szkoleń, w których uczestniczyli pracownicy archiwów, jak również z pobytu w instytucjach polonijnych. Wiele prezentowanych referatów było następnie przygotowanych do publikacji w wydawnictwach tradycyjnych oraz w Internecie.

7.2. Udział w konferencjach naukowych

Archiwiści uczestniczyli w 280 krajowych konferencjach naukowych, w trakcie których wygłosili 285 referatów dotyczących zagadnień historii oraz archiwistyki. Wiele tych konferencji organizowały lub współorganizowały archiwa państwowe oraz Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych, we współpracy np. z Instytutem Pamięci Narodowej, z uczelniami, m.in. Uniwersytetem Warmińsko-Mazurskim w Olsztynie, Uniwersytetem Warszawskim, Uniwersytetem im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Akademią Obrony Narodowej, towarzystwami i stowarzyszeniami, m.in. Stowarzyszeniem Archiwistów Polskich, Łomżyńskim Towarzystwem Naukowym im. Wagów w Łomży, Polskim Towarzystwem Heraldycznym, Muzeum Podlaskim w Białymstoku, a także z PAN Archiwum w Warszawie.

Pracownicy archiwów brali udział m.in. w:

- IV ogólnopolskim seminarium w ramach projektu „Archiwa Przełomu 1989-1991” (pod patronatem Prezydenta RP),
- konferencji „Europa pod nadzorem. Zbiory audiowizualne komunistycznych służb specjalnych” (pod patronatem Polskiego Komitetu do spraw UNESCO),
- X Ogólnopolskim Seminarium Archiwalnym – konferencji szkoleniowej „Gromadzenie i zabezpieczanie dokumentacji w archiwach zakładowych”,
- XI Ogólnopolskiej Konferencji Szkoleniowo-Organizacyjnej „Doświadczenia przeszłości a wymagania przyszłości – problemy archiwów instytucji wymiaru sprawiedliwości”,

- konferencji konserwatorskiej „Konserwacja zabytkowych kodeksów”,
- seminarium „Archiwa społeczne. Modele współpracy z państwem”.

W związku z obchodami Międzynarodowego Dnia Archiwów, 9 czerwca 2014 r. w siedzibie Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych zorganizowana została konferencja „Powszechna Deklaracja Archiwów w doświadczeniach archiwów państwowych”, dotycząca funkcji archiwów w świetle założeń Powszechnej Deklaracji Archiwów. Referaty wygłosili pracownicy NDAP, AAN i AP we Wrocławiu.

W dniu 10 września 2014 r., w siedzibie Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych, odbyła się I Konferencja Metodyczna pt. „Zasady uproszonego opracowania w praktyce archiwów państwowych”, która zainicjowała coroczne spotkania środowiska archiwistów w ramach prac Departamentu Archiwistyki NDAP. Celem konferencji było podsumowanie doświadczeń wynikających ze stosowania wskazówek metodycznych dotyczących uproszczonego opracowania zasobu archiwalnego przechowywanego w archiwach państwowych.

W dniach 17-21 września 2014 r. z udziałem Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych, przedstawicieli NDAP oraz archiwistów archiwów państwowych, pod honorowym patronatem Prezydenta RP, odbył się w Szczecinie XIX Powszechny Zjazd Historyków Polskich „Polska – Bałtyk – Europa”, zorganizowany przez Instytut Historii i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Szczecińskiego. W ramach zjazdu zorganizowano sympozjum „Razem czy osobno? Archiwa i ich użytkownicy w świecie cyfrowym”, poświęcone pozycji archiwów w społeczeństwie i państwie, współpracy ze środowiskiem historyków i genealogów czy też roli dokumentu elektronicznego w warsztacie historyka. Wśród prelegentów znaleźli się pracownicy AGAD, AP w Katowicach, AP w Warszawie oraz Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych.

W 2014 r. archiwiści uczestniczyli w 63 konferencjach międzynarodowych, wygłaszając 64 referaty. m.in. w ramach IX Europejskiej Konferencji Archiwów w Gironie, XIII Seminarium „Obraz i badania naukowe”, konferencjach: „Holocaust Documentation in Eastern Europe” zorganizowanej w Krakowie przez European Holocaust Research Infrastructure (EHRI), Yad Vashem, „Społeczne skutki Wielkiej Wojny w Polsce i na Białorusi”, „Born digital: from Ingest to Access” w Koblencji, DLM Forum 2014 „Making the information governance landscape in Europe” w Lizbonie.

7.3. Udział w projektach (projekty samodzielne i realizowane we współpracy)

Archiwa państwowe brały udział, we współpracy z innymi krajowymi oraz zagranicznymi instytucjami, w realizacji różnych programów i projektów badawczych.

W 2014 r. pracownicy archiwów państwowych uczestniczyli m.in. w kontynuacjach projektów:

- „Kresy Północno-Wschodnie. Wspólne dziedzictwo historyczne”, realizowanym przez Naczelną Dyрекcję Archiwów Państwowych we współpracy ze Stowarzyszeniem Archiwistów Polskich i Uniwersytetem Mikołaja Kopernika w Toruniu, w ramach konkursu Ministra Spraw Zagranicznych „Wspólne działania polsko-białoruskie”;
- Inwentarz Archiwum Instytutu Literackiego „Kultura”, koordynowanego przez Bibliotekę Narodową przy wsparciu Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych (w realizacji tego etapu projektu, obejmującego zewidencjonowanie i opisanie korespondencji kierowanej do redakcji „Kultury”, udział wzięli pracownicy NAC i AP w Katowicach).

Przedsięwzięcia podejmowane w roku sprawozdawczym miały także często charakter badań nad historią regionalną. Ich inicjatorem były archiwa bądź stanowiły one wynik współpracy z przedstawicielami środowisk lokalnych – jednostkami administracji samorządowej, związkami zawodowymi i instytucjami kultury, m.in.:

- AP w Łodzi kontynuowało projekt opracowania i opublikowania biogramów funkcjonariuszy polskiej Policji Państwowej z terenu województwa łódzkiego, poległych i zaginionych na terenie ZSRR;
- AP w Warszawie realizowało projekt „Co zostało z tamtych lat, czyli Warszawa i Mazowsze w pierwszej wojnie światowej w świetle źródeł z zasobu APW”, którego pokłosiem będzie wydawnictwo źródłowe;
- AN w Krakowie kontynuowało współpracę ze środowiskiem historyków, sfragistyków, dyplomatów i konserwatorów w zakresie badań nad techniką wykonania oraz dziejami aktu lokacyjnego miasta Krakowa, wydanego przez księcia Bolesława Wstydlivego w 1257 r.;
- AP w Kielcach kontynuowało współpracę z Zarządem Regionu NSZZ „Solidarność” Ziemia Sandomierska oraz Instytutem Pamięci Narodowej Oddział w Rzeszowie w ramach projektu badawczego Historia Solidarności Region „Ziemia Sandomierska” w latach 1980-1990, w ramach porozumienia zawartego w sierpniu 2008 r.;
- AP w Łodzi nadal uczestniczyło też w projekcie obchodów I wojny światowej w województwie łódzkim i Bitwy Łódzkiej 1914 r.;
- AP w Katowicach nadal współpracowało z Instytutem Badań Regionalnych przy Bibliotece Śląskiej w Katowicach w ramach projektu „Encyklopedia Województwa Śląskiego”, z Urzędem Gminy w Kętach nad monografią Kęt, Urzędem Miejskim w Zatorze nad monografią Zatora, a także z Muzeum Miejskim w Tychach w ramach projektu „Dziedzictwo kulturowe Ziemi Pszczyńskiej – tradycja współczesności”, inspirowanym działalnością Oskara

Kolberga i mającym na celu stworzenie bazy danych udostępnionej na stronie internetowej prezentującej dziedzictwo kulturowe ziemi pszczyńskiej.

Archiwa brały także udział w przedsięwzięciach badawczych realizowanych przez środowiska naukowe:

- AP w Katowicach kontynuowało współpracę z Państwowym Instytutem Naukowym – Instytutem Śląskim w Opolu przy opracowaniu Leksykonu mitów, symboli i bohaterów Górnego Śląska XIX–XX w.;
- pracownicy AP w Olsztynie w ramach współpracy z Uniwersytetem Warmińsko-Mazurskim uczestniczyli w projekcie „Kultury Pamięci w Olsztynie po 1945 r.”;
- AGAD oraz AP w Kielcach uczestniczyły w projekcie „Dziedzictwo kulturowe po klasztorach skasowanych na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej oraz na Śląsku w XVIII i XIX w.: losy, znaczenie, inwentaryzacja”, prowadzonym przez Pracownię Badań nad Dziejami Zakonów i Kongregacji Kościelnych (LARHCOR) w Instytucie Historycznym Uniwersytetu Wrocławskiego.

W dniu 3 kwietnia 2014 r. w Berlinie odbyło się spotkanie z udziałem Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych prof. Władysława Stępniaaka oraz dyrektorów AP w Gorzowie Wielkopolskim, AP w Koszalinie, AP w Opolu, AP w Szczecinie, AP w Wrocławiu i AP w Zielonej Górze, a także archiwów w Berlinie, Dreźnie, Poczdamie i Schwerinie. Tematem spotkania były projekty digitalizacji zbiorów, wymiana informacji archiwalnej oraz wstępne omówienie organizacji międzynarodowej wystawy. Podjęto również decyzję o powołaniu zespołów roboczych zajmujących się omawianymi kwestiami. W listopadzie odbyło się robocze spotkanie w AP w Szczecinie dotyczące współpracy archiwów polskich i niemieckich w tym zakresie.

Ponadto pracownicy AAN i AP w Warszawie uczestniczyli w projekcie INDEX Pamięci Polaków Zamordowanych i Represjonowanych przez Hitlerowców za Pomoc Żydom, zainicjowanym przez Instytut Studiów Strategicznych w Krakowie i koordynowanym przez Naczelną Dyрекcję Archiwów Państwowych.

W ramach Departamentu Archiwistyki NDAP podjęto prace nad tłumaczeniem słownika terminologii archiwalnej ICA/DAT.

7.4. Współpraca w zakresie archiwistyki

Archiwa państwowe kontynuowały współpracę w zakresie archiwistyki z placówkami naukowymi i uczelniami, m.in. w zakresie organizacji praktyk studenckich i zajęć warsztatowych. Współpracowano z:

- Uniwersytetem Warszawskim (AAN, NAC i AP w Koszalinie),
- Uniwersytetem Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie (AAN),

- Akademią Pomorską w Słupsku (AP w Koszalinie),
- Uniwersytetem im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (AP w Koszalinie),
- Uniwersytetem w Białymstoku (AP w Białymstoku),
- Uniwersytetem Śląskim w Katowicach (AP w Katowicach),
- Akademią Humanistyczną im. A. Gieysztora w Pułtusku (AP w Warszawie),
- Uniwersytetem Marii Curie-Skłodowskiej (AP w Lublinie),
- Uniwersytetem Opolskim (AP w Opolu),
- Uniwersytetem Humanistyczno-Przyrodniczym Jana Kochanowskiego w Kielcach – Filią w Piotrkowie Trybunalskim (AP w Piotrkowie Trybunalskim),
- Uniwersytetem Adama Mickiewicza w Poznaniu (AP w Poznaniu),
- Uniwersytetem Rzeszowskim (AP w Rzeszowie),
- Uniwersytetem Szczecińskim (AP w Szczecinie),
- Uniwersytetem Mikołaja Kopernika w Toruniu (AP w Toruniu),
- Uniwersytetem Zielonogórskim (AP w Zielonej Górze).

Archiwa zorganizowały praktyki łącznie dla 299 praktykantów – AN w Krakowie (dla 88 praktykantów), AP we Wrocławiu (dla 37 praktykantów), AP w Katowicach (dla 21 praktykantów), AP w Lublinie (dla 19 praktykantów). W pracach archiwów uczestniczyło również łącznie 105 wolontariuszy, z czego część stanowili studenci. Przygotowanie tego rodzaju zajęć stanowiło istotny wkład na rzecz edukacji w zawodzie archiwisty.

W większości przypadków pracownicy archiwów, podobnie jak w roku ubiegłym, prowadzili także na tych uczelniach zajęcia dla studentów, w szczególności w zakresie metodyki archiwalnej, informacji naukowej oraz zarządzania dokumentacją.

Podjęmowano również wspólne działania w zakresie prac wydawniczych, np. AGAD i AAN w Warszawie wraz z archiwami tureckimi przygotowały wydawnictwo źródłowe „Poseł w drodze. Stosunki turecko-polskie od czasów osmańskich do dnia dzisiejszego” ukazujące wszechstronne relacje turecko-polskie od XV do XX wieku. Książka została wydana w językach tureckim i polskim. AP w Szczecinie współpracowało z Towarzystwem Historii i Starożytności Pomorza (Gesellschaft für Pommersche Geschichte, Altertum und Kunst) w zakresie wymiany wydawnictw i informacji źródłowej, a także z Uniwersytetem w Osnabrück m.in. w zakresie wydawnictwa obejmującego druki okazjonalne ze szczecińskiego zasobu.

W ramach szeregu przedsięwzięć badawczych, popularyzatorskich i wydawniczych, archiwa państwowe współdziałały także z regionalnymi towarzystwami naukowymi, muzeami, archiwami kościelnymi i wyodrębnionymi,

samorządami, a także placówkami archiwalnymi w Niemczech, Czechach, Słowacji oraz Ukrainie.

7.5. Udział we władzach instytucji naukowych i kulturalnych

Przedstawiciele 29 archiwów zasiadali w organach instytucji naukowych i kulturalnych:

- muzea –
 - dr hab. Piotr Greiner z AP w Katowicach pełnił funkcję członka Rady Muzeum Miejskiego w Tychach i Rady Muzeum Miejskiego w Rudzie Śląskiej,
 - dr Tomasz Matuszak z AP w Piotrkowie Trybunalskim pełnił funkcję członka Rady Muzeum im. Antoniego hr. Ostrowskiego w Tomaszowie Mazowieckim,
 - dr Marek Kietliński z AP w Białymstoku pełnił funkcję członka Rady Naukowo-Programowej Muzeum Podlaskiego w Białymstoku i Muzeum Wojska w Białymstoku,
 - Marek Wojtylak z AP w Warszawie Oddział w Łowiczu pełnił funkcję przewodniczącego Rady Muzeum przy Muzeum w Łowiczu,
 - Piotr Zawilski z AP w Łodzi pełnił funkcję członka Rady Muzealnej Muzeum Okręgowego w Sieradzu,
 - prof. dr hab. Norbert Kasperek z AP w Olsztynie pełnił funkcję przewodniczącego Rady Naukowej Ośrodka Badań Historii Wojskowej przy Muzeum Wojska w Białymstoku,
 - Beata Herdzin z AP w Toruniu pełniła funkcję członka Rady Programowej Muzeum Okręgowego w Toruniu;
- kapituły –
 - dr hab. Piotr Greiner z AP w Katowicach pełnił funkcję członka Kapituły Nagrody im. Ks. Augustina Weltzla „Górnośląski Tacyt”;
- stowarzyszenia oraz instytucje regionalne –
 - prof. Kazimierz Kozłowski nadal sprawował funkcję Wiceprzewodniczącego Prezydium Rady Naukowej Wolińskiego Parku Narodowego,
 - Sławomir Iwaniuk z AP w Białymstoku pełnił funkcję wiceprezesa Białoruskiego Towarzystwa Historycznego,
 - Piotr Pawłowski z AP w Kielcach Oddział w Sandomierzu pełnił funkcję prezesa Sandomierskiego Stowarzyszenia Pamięć i Solidarność,

- Sławomir Filipowicz z AP w Suwałkach pełnił funkcję wiceprezesa Stowarzyszenia Przyjaciół Suwalszczyzny,
- dr Adam Dąbrowski z AAN pełnił funkcję członka zarządu Międzynarodowego Towarzystwa Miłośników Muzyki Polskiej im. I. J. Paderewskiego;
- towarzystwa historyczne –
 - Piotr Rybczyński z AP w Poznaniu Oddział w Koninie pełnił funkcję prezesa Towarzystwa Przyjaciół Konina,
 - dr Jan Basta pełnił funkcję wiceprezesa Polskiego Towarzystwa Historycznego Oddział w Rzeszowie,
 - dr Tomasz Dziki z AP w Toruniu Oddział we Włocławku pełnił funkcję prezesa Polskiego Towarzystwa Historycznego Oddział we Włocławku,
 - dr Marek Romaniuk z AP w Bydgoszczy pełnił funkcję prezesa Zarządu Polskiego Towarzystwa Historycznego Oddział w Bydgoszczy;
- stowarzyszenia archiwistów i stowarzyszenia przyjaciół archiwów –
 - Kazimierz Jaroszek z AP w Radomiu pełnił funkcję prezesa Zarządu Głównego Stowarzyszenia Archiwistów Polskich,
 - Piotr Zawilski z AP w Łodzi pełnił funkcję wiceprezesa Prezydium Zarządu Głównego SAP ds. współpracy z organizacjami społecznymi,
 - prof. dr hab. Krzysztof Strykowski z AP w Poznaniu sprawował funkcję wiceprezesa SAP ds. naukowych,
 - Dorota Czech z AP w Częstochowie pełniła funkcję prezesa SAP Oddział w Częstochowie,
 - Juliusz Sikorski z AP w Gorzowie Wielkopolskim pełnił funkcję prezesa SAP Oddział w Gorzowie Wielkopolskim,
 - Sławomir Pułkownik z AP w Toruniu sprawował funkcję prezesa SAP Oddział w Toruniu,
 - dr hab. Dariusz Rymar z AP w Gorzowie Wielkopolskim pełnił funkcję wiceprezesa Towarzystwa Przyjaciół Archiwum i Pamiątek Przeszłości.

Paweł Pietrzyk został powołany w skład Rady do spraw Narodowego Zasobu Bibliotecznego.

8. Działalność popularyzacyjna i wydawnicza oraz w zakresie komunikacji społecznej

8.1. Nadzór i działania koordynacyjne NDAP w zakresie działalności popularyzacyjnej i wydawniczej

Działania nadzorcze i koordynacyjne Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w zakresie działalności popularyzacyjnej w roku sprawozdawczym obejmowały przede wszystkim:

- organizację i prezentację wystaw²³;
- wsparcie finansowe na podstawie Decyzji Nr 21 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z 18 września 2013 r. 39 projektów edukacyjnych, wydawniczych i wystawienniczych zrealizowanych przez 19 archiwów państwowych w 2014 r. (w związku z Decyzją Nr 21 do NDAP wpłynęło 90 wniosków o dofinansowanie z 24 archiwów);
- informowanie o działalności edukacyjnej Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych oraz archiwów państwowych w Internecie:
 - prowadzenie strony internetowej NDAP, w tym zamieszczanie informacji o projektach edukacyjnych prowadzonych przez archiwa państwowe, udostępnianie elektronicznych wersji publikacji, a także tworzenie zakładki tematycznych przybliżających określone aspekty działalności archiwów państwowych²⁴;
 - prowadzenie oraz merytoryczne wzbogacanie zawartości Strefy Edukacyjnej m.in. poprzez informowanie o nowych konspektach lekcji archiwalnych i projektach edukacyjnych organizowanych przez archiwa państwowe;
 - prowadzenie profilu „Archiwa państwowe” w portalu społecznościowym Facebook, na którym publikowane były informacje dotyczące projektów edukacyjnych NDAP i archiwów państwowych;
- objęcie patronatu nad interdyscyplinarną konferencją naukową *Dziedzictwo kulturowe w świadomości współczesnego człowieka* (kwiecień 2014), Forum IT dla Kierowników w Administracji (kwiecień 2014) oraz XVI Ogólnopolskim Zjazdem Studentów Archiwistyki w Opolu (maj 2014).

²³ Zob. załącznik nr 1. Wystawy zorganizowane lub współorganizowane przez NDAP.

²⁴ W 2014 r. w serwisie NDAP stworzone zostały nowe zakładki: *EZD (Elektroniczne Zarządzanie Dokumentacją)*, *Źródła genealogiczne mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego (RPO 2007–2013)*; *Wielka Wojna* (zawierająca zestawienie działań podjętych i planowanych przez archiwa państwowe w latach 2014-2018 w związku z rocznicą wybuchu i wydarzeń I wojny światowej (wystawy, wydawnictwa, konferencje, lekcje archiwalne etc.)).

W związku z realizacją działań wydawniczych w Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych w 2014 r.:

- drukiem ukazało się 12 publikacji²⁵, m.in. I tom serii wydawniczej pt. „Wielka Wojna – codzienność niecodzienności”²⁶, zainicjowanej przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w związku z obchodami 100. rocznicy wybuchu i wydarzeń I wojny światowej;
- prowadzono dystrybucję egzemplarzy obowiązkowych, dystrybucję egzemplarzy bezpłatnych oraz wymianę publikacji między NDAP a innymi instytucjami w Polsce i za granicą;
- zorganizowano szereg przedsięwzięć popularyzacyjnych i informacyjnych²⁷ m.in. na temat wydawnictwa pt. „Archiwa rodzinne”²⁸ w portalu Histmag.pl oraz publikacji wspomnieniowych Ludwika Ostrowskiej i Piotra Bańkowskiego.

Mając na względzie utrzymanie wysokiego poziomu merytorycznego czasopism naukowych o tematyce archiwalnej wydawanych przez archiwa państwowe Naczelną Dyrektora przyznał w 2014 r. dofinansowanie na przygotowanie kolejnych tomów 13 czasopism. W ramach nadzoru i koordynacji działalności wydawniczej w sieci archiwów państwowych wsparł także przygotowanie 10 publikacji²⁹:

8.2 Ważniejsze wydawnictwa oraz projekty popularyzatorskie realizowane przez archiwa państwowe

W ramach realizowanych w 2014 r. działań o charakterze popularyzatorskim:

- archiwa państwowe organizowały stacjonarne i internetowe wystawy materiałów archiwalnych³⁰ dotyczące rocznic ważnych wydarzeń historycznych oraz popularyzujące zasób archiwów;

²⁵ Zob. załącznik nr 2. Realizacja działań wydawniczych w NDAP – publikacje wydane w 2014 r.

²⁶ W serii prezentowane są dzienniki, pamiętniki i korespondencja z zasobu archiwów państwowych ukazujące wydarzenia Wielkiej Wojny z polskiej perspektywy, z uwzględnieniem życia codziennego na tle przeobrażeń zachodzących w kraju i na świecie.

²⁷ Publikacje NDAP popularyzowano przy okazji licznych konferencji, sympozjów, warsztatów i innych wydarzeń będących forum spotkań historyków i archiwistów, jak XIX Powszechny Zjazd Historyków Polskich w Szczecinie (wrzesień 2014 r.) czy XVI Ogólnopolski Zjazd Studentów Archiwistyki w Opolu (maj 2014 r.).

²⁸ Książka została zgłoszona do plebiscytu na książkę historyczną 2014 roku, w którym została bardzo wysoko oceniona przez internautów. Wydawnictwo było również szeroko prezentowane podczas kampanii społecznej pt. „Zostań rodzinnym archiwistą” przeprowadzonej przez Program I Polskiego Radia oraz archiwa państwowe.

²⁹ Zob. załącznik nr 3. Czasopisma naukowe o tematyce archiwalnej oraz publikacje archiwów państwowych dofinansowane przez Naczelną Dyrektora Archiwów Państwowych w 2014 r.

³⁰ Zob. załącznik nr 4. Stacjonarne i internetowe wystawy materiałów archiwalnych zorganizowane przez archiwa państwowe w 2014 r. (wybór).

- organizowano i współorganizowano konferencje naukowe³¹ oraz cykliczne spotkania popularyzujące materiały archiwalne³²;
- w ramach akcji „Archiwa rodzinne”, zainicjowanej przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w 2013 r., w archiwach państwowych działały punkty konsultacyjne oraz organizowane były spotkania i warsztaty poświęcone problematyce gromadzenia i zabezpieczania rodzinnych archiwaliów³³;
- z okazji Międzynarodowego Dnia Archiwów w ponad 40 miastach Polski w archiwach państwowych i ich oddziałach zorganizowano Dni Otwarte, których tematem przewodnim były archiwa rodzinne (uczestnicy mogli wziąć udział m.in. w warsztatach z czytania źródeł historycznych i konserwacji dokumentów, konsultacjach dotyczących dbania o rodzinne archiwa i prowadzenia badań nad historią rodzin, spotkaniach, konkursach oraz prezentacjach wystaw i publikacji);
- archiwa państwowe uczestniczyły w Nocy Muzeów (goście mieli okazję zwiedzić magazyny archiwalne, wziąć udział w warsztatach plenerowych, prezentacjach wystaw i źródeł historycznych, w programach znalazły się także koncerty, występy zespołów, inscenizacje, pokazy filmów archiwalnych);
- archiwa państwowe przeprowadziły i współorganizowały szereg konkursów promujących zasób archiwów³⁴;
- archiwa państwowe prowadziły lekcje archiwalne dla dzieci i młodzieży³⁵ oraz warsztaty metodyczne dla nauczycieli³⁶;
- kontynuowano współpracę z uczelniami wyższymi, uniwersytetami trzeciego wieku, muzeami, bibliotekami, stowarzyszeniami oraz innymi instytucjami

³¹ M.in. *Polonica w zbiorach państw nadbałtyckich* (AGAD), *Zło dobrem zwyciężaj. 30. rocznica śmierci bł. ks. Jerzego Popiełuszki* (AP w Koszalinie wspólnie z Muzeum w Koszalinie), *Wielka Wojna. W stulecie wybuchu* (AP Łódź wspólnie z Ośrodkiem Badań Interdyscyplinarnych nad Wielokulturową i Wielonarodową Łodzią i Regionem, Katedrą Literatury i Kultury Niemiec, Austrii i Szwajcarii UŁ, Instytutem Historii UŁ, Uniwersytetem im. Justusa Liebiga w Gießen).

³² M.in. *Kaliskie Archiwum Filmowe, III Marcowy Maraton Archiwalny* (AP w Kaliszu), *Spotkania ze źródłem archiwalnym* (AP Kielce)

³³ M.in. *Archiwa rodzinne, czyli niezwykli ludzie – niezwykle historie* (AP w Koszalinie), *Czwartki Archiwalne* (AP w Lublinie), *Archiwa Rodzinne. Czy warto chronić rodzinne dokumenty?* (AP w Przemyślu).

³⁴ M.in. *Czy znasz historię Częstochowy i regionu?* (AP w Częstochowie), *Ad fontes! Odkrywamy tajemnice Kalisza i regionu kaliskiego* (AP Kalisz), *Drzewo genealogiczne mojej rodziny* (AP w Siedlcach), *Czy istnieje krzywe koło?* (AP w Warszawie).

³⁵ Przykładowo: *Co kryje archiwum...?* (AP w Olsztynie), *W samo południe... Wybory czerwcowe 1989 roku w Płocku i nie tylko* (AP w Płocku).

³⁶ AP w Warszawie wspólnie z Mazowieckim Samorządowym Centrum Doskonalenia Nauczycieli Wydział w Warszawie.

oświaty, nauki i kultury w zakresie m.in. organizacji wystaw, konferencji naukowych, spotkań ze studentami³⁷.

Łącznie w 2014 r. archiwa państwowe zorganizowały lub współorganizowały ponad 420 wystaw tradycyjnych. Przygotowano także ponad 470 wystaw i prezentacji wirtualnych. Liczba zrealizowanych projektów edukacyjnych, z których znaczną część stanowiły lekcje archiwalne, przekroczyła 800. Ponadto z udziałem archiwów państwowych lub ich pracowników wydano blisko 450 publikacji (również multimedialnych i wirtualnych)³⁸.

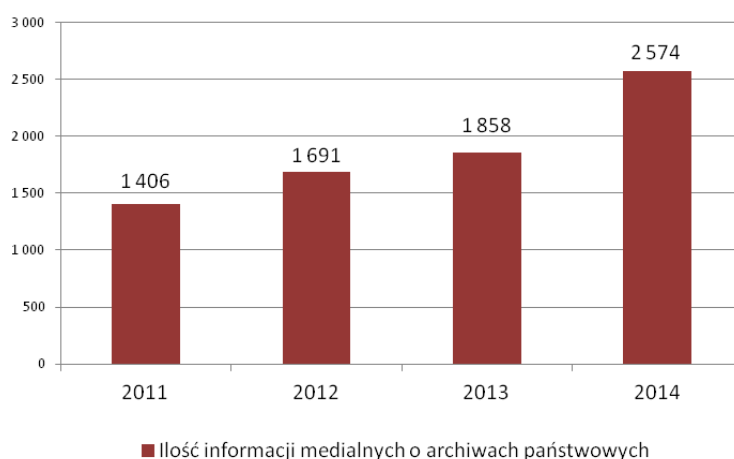
Spis wydawnictw opublikowanych przez archiwa państwowe w roku sprawozdawczym wraz z opisami poszczególnych tytułów dostępny jest na stronie internetowej NDAP w zakładce „Wydawnictwa” – „Publikacje archiwów państwowych”.

Informacje o działalności popularyzacyjnej i wydawniczej archiwów państwowych były publikowane na ich stronach internetowych oraz w mediach społecznościowych, jak również w prasie, radiu i telewizji.

8.3 Komunikacja społeczna, współpraca z mediami

W 2014 r. działalność archiwów państwowych była przedmiotem 2 574 przekazów medialnych o charakterze lokalnym, regionalnymi i ogólnopolskim, co oznacza znaczny wzrost w stosunku do lat poprzednich. Wzrosła także aktywność archiwów w mediach społecznościowych.

Wykres nr 18. Obecność archiwów państwowych w mediach

³⁷ M.in. współpraca AP w Płocku z Towarzystwem Naukowym Płockim Oddział w Łęczycy i Towarzystwem Miłośników Ziemi Łęczyckiej (sesja naukowa *Przed 100 laty*), AP w Katowicach z Biblioteką Śląską (projekt edukacyjny dla seniorów *Cyfrowe korzenie*), AP w Kielcach z Muzeum Historii Kielc oraz Instytutem Historii Uniwersytetu Jana Kochanowskiego (konferencja naukowa *Kielce – rok 1914*).

³⁸ Dane ze sprawozdań statystycznych KN-1 archiwów państwowych według stanu na dzień 31 grudnia 2014 r.

Wzrost liczby przekazów medialnych może świadczyć o lepszym rozeznaniu potrzeb odbiorców, zwiększeniu jakości i atrakcyjności oferty, a także intensyfikacji starań archiwów państwowych na rzecz popularyzacji swoich działań. Dla instytucji, które tak jak archiwa państwowe zmieniają swój wizerunek, rola mediów jest nie do przecenienia. W archiwach państwowych zostały powołane osoby do kontaktów z mediami, a w 2013 r. Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych przeprowadziła szkolenie w zakresie komunikacji społecznej i współpracy z mediami.

W 2014 r. najszerzej relacjonowane były wydarzenia związane z obchodami 100. rocznicy wybuchu I wojny światowej, 25. rocznicy wyborów czerwcowych 1989 r., Międzynarodowego Dnia Archiwów oraz kampanią społeczną „Archiwa Rodzinne”, która nie tylko zwróciła uwagę na znaczenie i konieczność ochrony dokumentów prywatnych, ale także poszerzyła wiedzę o działalności i roli archiwów państwowych. Zainteresowaniem cieszyły się także informacje o nowych dokumentach publikowanych w serwisie szukajwarchiwach.pl.

W 2014 r. ukazał się dodatek historyczny do „Tygodnika Powszechnego” pt. „Wojna naszych pradziadków”, wydany we współpracy z Naczelną Dyrekcją Archiwów Państwowych. Znalazły się w nim informacje dotyczące wydarzeń organizowanych przez archiwa państwowe w ramach obchodów 100. rocznicy wybuchu wojny oraz źródeł do historii Wielkiej Wojny przechowywanych w archiwach państwowych.

Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych prowadziła promocję I edycji Polskiej Listy Krajowej Programu UNESCO Pamięć Świata oraz dystrybucję filmów „Pamięć Polski”, prezentujących obiekty wpisane na Listę. Filmy zostały wyemitowane w programach: TVP Historia, TVP Regionalna, TVP Polonia i TVP Warszawa.

Przez media ogólnopolskie relacjonowane były uroczystości przekazania dokumentów aktorki Elżbiety Czyżewskiej do zasobu NAC czy dokumentów działaczy NSZZ „Solidarność” m.in. Jacka Kuronia, Ewy Tomaszewskiej i Aliny Cybuli, które trafiły do zasobu AAN. Szeroko relacjonowana była prezentacja zatytułowana „Kwiaty na śmietniku” dokumentów znalezionych i uratowanych przed zniszczeniem przez osoby, które przekazały je do zasobu AAN.

W 2014 r. archiwa państwowe odnotowały 6,7 mln wejść na swoje strony internetowe. W styczniu liczba odwiedzin strony internetowej Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych przekroczyła 10 mln. Newsletter wydawany przez Naczelną Dyrekcję Archiwów Państwowych zyskał prawie pół tysiąca nowych abonentów.

Archiwa państwowe informowały o swojej działalności i prezentowały zbiory w mediach społecznościowych m.in. na Facebooku i Twitterze. Strona NAC na Facebooku odnotowała prawie 65 tys. fanów.

W 2014 r. nakładem Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych ukazała się ilustrowana publikacja pt. „Raport Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych 2013”, która była pierwszym od wielu lat wydawnictwem przygotowanym z myślą o popularyzacji działalności archiwów państwowych.

Nakładem Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych ukazał się także kalendarz na 2015 r. prezentujący zbiory archiwów państwowych.

9. Współpraca międzynarodowa

9.1. Współpraca bilateralna i w ramach gremiów międzynarodowych

Podstawą archiwalnej współpracy dwustronnej w 2014 r. – analogicznie do lat ubiegłych – były porozumienia bilateralne z zarządami archiwów z 27 państw europejskich i azjatyckich. Przygotowano do podpisu dwa nowe porozumienia bilateralne o współpracy archiwalnej z Brazylią oraz Iranem.

Kontynuowano realizację wynikających z nich zobowiązań wobec partnerów zagranicznych. Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych przyjął wizyty m.in.:

- szefa Archiwum Narodowego Finlandii (styczeń 2014 r.), z którym omawiano dalsze kierunki współpracy,
- delegacji rosyjskiej w ramach prac polsko-rosyjskiej roboczej grupy ekspertów do spraw archiwów przemieszczonych w czasie II wojny światowej (luty 2014 r.) – omawiano zagadnienie rewindykacji polskich archiwaliów z Rosji,
- delegacji archiwów chińskich (lipiec 2014 r.), z którą ustalono dalszy zakres współpracy (zorganizowanie wystaw archiwalnych, współpraca w ramach programu UNESCO „Pamięć świata”).

W marcu 2014 r. miały miejsce obchody 600-lecia nawiązania polsko-tureckich stosunków dyplomatycznych. W ramach obchodów przygotowano dwie ekspozycje materiałów archiwalnych (prezentowane w Warszawie w siedzibie AGAD oraz w Turcji), obrazujące wielowiekowe wzajemne relacje. AGAD wypożyczył 16 dokumentów pergaminowych z zespołu: *Archiwum Koronne Warszawskie, dział Tureckie* na wystawę organizowaną w Muzeum Sakip Sabanci w Stambule pod patronatem władz państwowych obu krajów. Opracowano też wydawnictwo źródłowe dokumentów przechowywanych w archiwach polskich i tureckich na temat dwustronnych kontaktów na przestrzeni kilku stuleci.

We wrześniu 2014 r. Naczelny Dyrektor złożył wizytę na Białorusi w celu omówienia dalszych obszarów współpracy, głównie w zakresie wymiany kopii materiałów archiwalnych i specjalistów z obu państw. Naczelny Dyrektor i jego przedstawiciele uczestniczyli w pracach i spotkaniach gremiów międzynarodowych: EBNA (Europejska Rada Archiwistów Narodowych), EAG (Europejska Grupa Archiwalna) oraz DLM-Forum w ramach prezydencji greckiej (cykl spotkań w Atenach w czerwcu 2014 r.) oraz włoskiej (spotkania w Turynie w listopadzie 2014 r.).

Realizowano program wymiany bezdewizowej archiwistów. Polskie archiwa państwowe przyjęły łącznie 16 osób z Austrii, Białorusi, Czech, Litwy i Niemiec, zaś polscy archiwiści (łącznie 14 osób) odwiedzili archiwa Austrii, Estonii, Litwy, Niemiec i Czech. Wymieniano doświadczenia głównie z zakresu konserwacji zasobu archiwalnego oraz digitalizacji materiałów archiwalnych.

9.2. Realizacja projektów międzynarodowych

Kontynuowano realizację wieloletnich programów międzynarodowych, w tym:

- *Memory of the World* – do wpisania na listę światowego dziedzictwa kultury przygotowano 2 kolejne polskie obiekty: Księgę Henrykowską oraz Akta Braci Czeskich, podjęto działania na rzecz organizacji Europejskiego Oddziału Programu *Memory of the World* i zorganizowano w grudniu 2014 r. spotkanie przedstawicieli europejskich Komitetów Krajowych, na którym przedyskutowano możliwości prawne i organizacyjne powołania oddziału europejskiego;
- *Reconstitution of the Memory of Poland* – zorganizowano kwerendy badawcze w Archiwum Państwowym Obwodu Tarnopolskiego w Tarnopolu oraz w Archiwum Państwowym Obwodu Lwowskiego. Ich wyniki wprowadzono do komputerowej bazy danych;
- projekt europejski APEX – w kwietniu 2014 r. zorganizowano spotkanie polskich uczestników projektu, którzy następnie przygotowali prezentacje multimedialne poświęcone najcenniejszym dokumentom w zasobach polskich archiwów państwowych. Kontynuowano prace nad przygotowaniem do prezentacji w Europejskim Portalu Archiwalnym kolejnej partii skanów i opisów archiwaliów z 12 archiwów państwowych, zamieszczono w portalu ok. 0,5 mln nowych opisów na poziomie jednostki archiwalnej. Przygotowano półroczny raport merytoryczny i finansowy z działań w projekcie dla lidera projektu – Archiwum Narodowego Holandii;
- projekt „Polska-Białoruś. Wspólne dziedzictwo historyczne” – w 2014 r. przeprowadzono kwerendy w zasobie Rejonowego Archiwum Państwowego w Mołodecznie, Archiwum Narodowym Republiki Białoruś, Białoruskim Państwowym Archiwum-Muzeum Literatury i Sztuki oraz Centralnej Bibliotece Naukowej Narodowej Akademii Nauk Białorusi. W ich toku zarejestrowano blisko 200 zespołów wytworzonych przez polskie władze i organizacje społeczne na ziemiach północno-wschodnich II Rzeczypospolitej Polskiej. Dane zostały wprowadzone do bazy (280 rekordów) oraz zostały opracowane w formie dwujęzycznego drukowanego przewodnika. NDAP zorganizowała w Centralnej Bibliotece Naukowej Narodowej Akademii Nauk Białorusi warsztaty konserwatorskie z zakresu profilaktyki konserwatorskiej i zabezpieczania zbiorów, w których wzięło udział 36 przedstawicieli 29 instytucji. Podsumowaniem projektu była konferencja naukowa, która odbyła się 4 grudnia 2014 r. w Poznaniu.

9.3. Organizacja konferencji międzynarodowych

W dniach 22-23 maja 2014 r. zorganizowano XIII Międzynarodową Konferencję z cyklu *Colloquia Jerzy Skowronek dedicata*, poświęconą problematyce

gromadzenia archiwaliów w cyfrowym świecie XXI wieku. W obradach uczestniczyło ponad 100 przedstawicieli polskiego i międzynarodowego środowiska archiwistów z 21 państw, w tym z Belgii, Białorusi, Bułgarii, Chorwacji, Estonii, Finlandii, Gruzji, Holandii, Kazachstanu, Kirgistanu, Litwy, Łotwy, Niemiec, Polski, Rosji, Rumunii, Słowenii, Ukrainy i Uzbekistanu. W sierpniu 2014 r. podjęto prace nad przygotowaniem XIV konferencji, planowanej na 21-22 maja 2015 r. pod hasłem: *Archiwa w otoczeniu społecznym w XXI w.*

W dniach 25-27 czerwca 2014 r. zorganizowano w siedzibie NDAP posiedzenie międzynarodowej grupy ekspertów UNESCO, dotyczące przygotowania rekomendacji dotyczących zasad ochrony i dostępu do dziedzictwa dokumentacyjnego. W spotkaniu wzięło udział ponad 50 osób, w tym ponad 30 ekspertów ze wszystkich kontynentów oraz specjaliści z Polski.

9.4. Wsparcie dla Polonii

W 2014 r. Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych wraz z archiwami państwowymi kontynuowały pomoc instytucjom polonijnym, którą zostało objętych 13 instytucji z Europy, Ameryki Północnej i Południowej, a przeprowadzone prace w znacznym stopniu stanowiły kontynuację działań rozpoczętych w latach ubiegłych. Wśród beneficjentów znalazły się w głównej mierze instytucje stowarzyszone w Stałej Konferencji Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie.

Łącznie wspierano 14 ośrodków polskich poza krajem, do których zorganizowano wyjazdy 18 archiwistów z Polski. Wśród beneficjentów zadania znalazły się w głównej mierze instytucje stowarzyszone w Stałej Konferencji Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie: Fundacja Archivum Helveto-Polonicum z siedzibą we Fryburgu (Szwajcaria), Polska Misja Katolicka w Szwajcarii, Biblioteka Polska w Paryżu, Instytut Józefa Piłsudskiego w Londynie, Studium Polski Podziemnej w Londynie, Biblioteka Polska POSK w Londynie, Instytut Polski i Muzeum im. gen. Sikorskiego w Londynie, Papieski Instytut Studiów Kościelnych w Rzymie, Instytut Józefa Piłsudskiego w Nowym Jorku, Polski Instytut Naukowy w Ameryce, Polish Music Center w Los Angeles, Misja Polska w Orchard Lake oraz Biblioteka Polska im. Ignacego Domeyki w Argentynie. W wyniku przeprowadzonych prac uporządkowano, zewidencjonowano i zabezpieczono kilkadziesiąt zbiorów, zespołów i kolekcji archiwalnych. Wyniki prac zostały wprowadzone do baz danych SEZAM i IZA lub też baz prowadzonych przez konkretne instytucje.

Zrealizowano kolejny etap projektu inwentaryzacji i opracowania zbiorów Instytutu Literackiego „Kultura” w Maison Laffitte pod Paryżem, powadzony od 2009 r. we współpracy z Biblioteką Narodową.

Włączono się w program prac integrujących działania instytucji krajowych na rzecz Polonii, zainicjowany przez MSZ.

Kontynuowano prace w ramach projektu na rzecz Fundacji „Archivum Helveto-Polonicum” w szwajcarskim Fryburgu, realizowanym przez Naczelną Dyрекcję Archiwów Państwowych w ramach programu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego „Dziedzictwo kulturowe” Priorytet „Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą” (podczas prac opracowywano i digitalizowano zbiór „Archiwum żołnierzy 2 Dywizji Strzelców Piesznych internowanych w Szwajcarii” z zasobu Fundacji „Archivum Helveto-Polonicum”).

9.5. Współpraca transgraniczna

Archiwa państwowe, za zgodą Naczelnego Dyrektora, prowadziły współpracę transgraniczną, polegającą na organizowaniu wspólnych wystaw archiwalnych, konferencji naukowych, wydarzeń rocznicowych, pozyskiwaniu skanów dokumentów do zasobu swoich archiwów, m.in. AP w Szczecinie z Archiwum Miejskim oraz Archiwum Krajowym w Greifswaldzie, AP we Wrocławiu z Głównym Archiwum Państwowym w Dreźnie oraz Morawskim Archiwum Państwowym w Brnie, AP w Katowicach z Archiwum Krajowym Nadrenii-Westfalii, AP w Przemyślu z Archiwum Państwowym Obwodu Tarnopolskiego oraz Centralnym Państwowym Archiwum Historycznym Ukrainy we Lwowie.

10. Przechowywanie dokumentacji niearchiwalnej

10.1. Nadzór i działania koordynacyjne NDAP w zakresie przechowywania dokumentacji niearchiwalnej

Działania Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w zakresie przechowywania dokumentacji niearchiwalnej obejmowały przede wszystkim:

- analizę danych dotyczących zobowiązań zaciągniętych przez archiwa państwowe z tytułu umów odpłatnego przechowania dokumentacji oraz nałożonych na archiwa państwowe z tytułu przejęcia dokumentacji w trybie art. 51p ust. 3, 51u ust. 3 lub 51z ust. 1 ustawy, a także dokumentacji zgromadzonej w innych trybach;
- rozpatrywanie wniosków o zabezpieczenie poprzez złożenie w archiwum państwowym dokumentacji pracowniczej zagrożonej zniszczeniem;
- interpretowanie przepisów dotyczących działalności przechowalniczej, m.in. na potrzeby urzędów i przedsiębiorców;
- zawiadamianie marszałków województw oraz organów ścigania – w przypadku stwierdzenia nieprawidłowości w realizacji przez przechowawców przyjętego zobowiązania właściwego zabezpieczenia oraz udostępniania zgromadzonej dokumentacji – o stwierdzonych naruszeniach prawa;
- wyznaczanie – na podstawie przedłożonego postanowienia sądowego wydanego w trybie art. 51p ust. 3 – archiwum państwowego właściwego do zabezpieczenia dokumentacji przedsiębiorcy rezygnującego z prowadzenia działalności w zakresie przechowywania dokumentacji osobowej i płacowej;
- prowadzenie ewidencji przechowawców akt osobowych i płacowych w oparciu o informacje napływające od marszałków województw, którzy dokonują rejestracji przechowawców prywatnych. Według stanu na dzień 31 grudnia 2014 r. baza obejmowała informacje o 279 przedsiębiorcach, w tym 204 podmiotach działających. W roku sprawozdawczym do Ewidencji wpisano 12 nowych przechowawców, 9 podmiotów wykreślono. Ewidencja ma charakter informacyjny i jest przeznaczona dla zainteresowanych obywateli oraz pracodawców, którzy kończą działalność i poszukują przechowawcy wytworzonej przez siebie dokumentacji, w tym dokumentacji pracowniczej.

10.2. Zbiory dokumentacji niearchiwalnej w archiwach państwowych

Według stanu na koniec 2014 r. zbiory dokumentacji niearchiwalnej przechowywanej w archiwach państwowych obejmowały 44 849,49 m.b., 4 492 232 j., w tym 32 438,92 m.b., 3 251 823 j. dokumentacji przejętej odpłatnie oraz 12 410,57 m.b., 1 240 409 j. dokumentacji przejętej nieodpłatnie przede wszystkim na

podstawie postanowień sądowych wydanych w trybie art. 51p ust. 3 i 51u ust. 3 ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach.

W roku sprawozdawczym zbiory dokumentacji niearchiwalnej przechowywanej w archiwach państwowych zwiększyły się o 7 230,61 m.b., 706 228 j.

Tabela nr 6. Rozmiar dokumentacji niearchiwalnej przechowywanej w archiwach państwowych według stanu na dzień 31 grudnia 2014 r.

	rozmiar łączny na koniec roku sprawozdawczego				nabytki w roku sprawozdawczym			
	odpłatnie		nieodpłatnie		odpłatnie		nieodpłatnie	
	mb	j.	mb	j.	mb	j.	mb	j.
osobowa	12 327,08	2 633 998	7 891,30	942 684	522,64	75 208	3 419,55	352 945
płacowa	6 122,00	233 227	2 672,67	188 940	264,67	20 231	1 359,00	118 575
inna	13 989,84	384 598	1 846,60	108 785	496,75	43 410	1 168,00	95 859
razem	32 438,92	3 251 823	12 410,57	1 240 409	1 284,06	138 849	5 946,55	567 379

10.3. Kwerendy wykonywane na podstawie dokumentacji niearchiwalnej

Z przejętej dokumentacji archiwa państwowe wydawały pracownikom zlikwidowanych przedsiębiorstw kopie i odpisy poświadczające okresy zatrudnienia i wysokość wynagrodzenia. Udzielały także osobom poszukującym swoich akt pracowniczych informacji o miejscach przechowywania dokumentacji.

W 2014 r. na podstawie dokumentacji niearchiwalnej zrealizowano łącznie 23 562 kwerendy, głównie o charakterze socjalnym. Wnioski o wydanie kopii i odpisów z dokumentacji niearchiwalnej kierowały do archiwów państwowych zarówno osoby prywatne, jak i instytucje.

Tabela nr 7. Kwerendy zrealizowane w 2014 r. w oparciu o dokumentację niearchiwalną zgromadzoną przez archiwa państwowe [na podstawie sprawozdań statystycznych KN-1 archiwów państwowych według stanu na dzień 31 grudnia 2014 r.]

	dla osób prywatnych	dla instytucji
kwerendy socjalne	20 233	3 112
kwerendy inne	120	97

Najwięcej kwerend na podstawie dokumentacji o czasowym okresie przechowywania w 2014 r. wykonały AP w Warszawie (13 710), AP w Katowicach (1 427) oraz AN w Krakowie (1 038).

Ponadto wypożyczano akta osobowe sądom na potrzeby postępowania w zakresie ustalenia uprawnień emerytalno-rentowych byłych pracowników.

10.4. Inne działania w obszarze przechowania

W roku sprawozdawczym kontynuowano współpracę z urzędami marszałkowskimi, która dotyczyła w szczególności przeprowadzania kontroli przechowawców dokumentacji osobowej i płacowej, prowadzenia ekspertyz archiwalnych, a także docierania do podmiotów zajmujących się przechowaniem dokumentacji osobowej i płacowej działających bez stosownego wpisu – w celu wyegzekwowania przepisów prawa dotyczących prowadzenia działalności przechowalniczej. W ramach nawiązanej współpracy określano także kierunki działań w przyszłości, wymieniano doświadczenia oraz omawiano najczęściej napotykanne problemy.

Archiwa państwowe zajmowały się także, niejednokrotnie we współpracy z innymi podmiotami, zgłoszeniami dotyczącymi porzuconej dokumentacji pracowniczej. Reagowały także na sygnalizowane problemy z dostępem do dokumentacji przechowawców zaprzestających działalności lub niewłaściwie niewywiązujących się z przyjętego obowiązku zabezpieczenia i udostępniania zgromadzonej dokumentacji, zawiadamiając marszałków województw oraz organy ścigania o stwierdzonych nieprawidłowościach i naruszeniach prawa.

W celu ułatwienia byłym pracownikom zlikwidowanych zakładów pracy poszukiwania dokumentacji niezbędnej do uzyskania m.in. świadczeń emerytalno-rentowych, w Archiwum Dokumentacji Osobowej i Płacowej, funkcjonującym jako oddział Archiwum Państwowego w Warszawie, prowadzona jest baza danych zawierająca informacje o miejscach przechowywania dokumentacji osobowej i płacowej ponad 30 000 zlikwidowanych firm. Baza dostępna jest pod adresem: <https://ewidencja.warszawa.ap.gov.pl/miejsca.php>. Archiwum to prowadzi także punkt informacyjny, gdzie osoby zainteresowane mogą uzyskać informacje o miejscach przechowywania dokumentacji osobowej i płacowej.

11. Inwestycje i remonty

Właściwe przechowywanie materiałów archiwalnych jest warunkiem nieodzownym do zachowania narodowego dziedzictwa dokumentacyjnego. Dotychczasowa baza lokalowa sieci archiwów państwowych wymaga modernizacji i zwiększenia powierzchni magazynowej ze względu na konieczność systematycznego przejmowania wytwarzanych i zgromadzonych przez organy państwa oraz instytucje państwowe i samorządowe materiałów archiwalnych. W tym celu wznoszone są nowe budynki oraz przebudowywane i rozbudowywane już istniejące.

W 2014 r. oddano do użytku nową siedzibę AP w Zielonej Górze, zakończono przebudowę budynku w Bolesławcu dla Oddziału AP we Wrocławiu oraz zrealizowano przebudowę budynku w Międzyzdrojach dla Oddziału AP w Szczecinie. Ponadto kontynuowano podjęte w 2013 r. roboty budowlane związane z budową nowej siedziby w Bielsku-Białej dla dotychczasowych oddziałów katowickiego archiwum w Bielsku Białej, Oświęcimiu i Żywcu oraz siedziby AP w Rzeszowie. Prowadzono przebudowę i rozbudowę siedziby AP w Gdańsku oraz AP w Lublinie.

Prowadzone były także przygotowania do budowy siedzib dla Archiwum Narodowego w Krakowie i AP w Białymstoku oraz prace przygotowawcze związane z budową siedziby dla archiwów centralnych przy ul. Ordona w Warszawie.

Tabela nr 8. Stan realizacji zadań inwestycyjnych w 2014 r. w poszczególnych archiwach państwowych

Nazwa zadania	Kwota	Zakres zrealizowanych prac
Budowa nowego budynku w Bielsku-Białej przy ul. Piłsudskiego 39a na siedzibę dla oddziałów AP Katowice: Bielsku-Białej, Oświęcimiu i Żywcu	7 663 995	Budowa nowego budynku archiwum w Bielsku-Białej przebiegła zgodnie z założeniami przyjętymi w programie inwestycji. Ogółem na koniec 2014 r. wykonano 93% całości robót budowlano-instalacyjnych oraz 85% instalacji suchego gaszenia, zakończono prace dotyczące montażu regałów i podłączono łącze światłowodowe. Całkowite zakończenie zadania planowane jest w 2015 r. Nowopowstały Oddział Archiwum o powierzchni użytkowej 2 522 m ² zakłada przechowywanie docelowo do 10 000 m.b. akt.
Budowa nowej siedziby Archiwum Państwowego w Rzeszowie	2 296 832	Uzyskano pozwolenie na budowę, przeprowadzono postępowanie, w trybie przetargu nieograniczonego, o udzielenie zamówienia na nadzór inwestorski oraz wykonanie robót budowlanych związanych ze wzniesieniem nowej siedziby Archiwum. W sierpniu 2014 r. rozpoczęto prace budowlane. W ramach wydatkowanych środków wykonane zostały ściany i strop parteru budynku magazynowego oraz rozpoczęto zbrojenie ścian parteru budynku biurowego. Wykonane zostały także przyłącza wody i kanalizacji deszczowej. Nowa siedziba Archiwum o powierzchni użytkowej 4 759 m ² zakłada przechowywanie docelowo do 32 000 m.b. akt.

Rozbudowa i przebudowa siedziby Archiwum Państwowego w Gdańsku	3 364 500	W 2014 r. przeprowadzono postępowanie o udzielenie zamówienia na wykonanie przebudowy oraz sprawowanie nadzoru inwestorskiego. W zakresie ww. środków zostały wykonane roboty budowlane oraz instalacyjne, w tym związane z wykonaniem instalacji elektrycznej, wodno-kanalizacyjnej oraz wentylacji, klimatyzacji, centralnego ogrzewania, a także związane z wykonaniem ogrodzenia. Wykonany zakres prac stanowi ok. 30% całości prac związanych z przebudową. Na koniec roku 2014 nie stwierdzono zagrożenia dla terminowego zakończenia całości zadania. Realizacja całości zadania pozwoli na zwiększenie możliwości przechowalniczych o ok. 7 000 m.b. półek.
Budowa siedziby Archiwum Narodowego w Krakowie	91 342	W 2014 r. przygotowano i ogłoszono konkurs na opracowanie wielobranżowej koncepcji architektonicznej budynku – siedziby Archiwum Narodowego w Krakowie przy ul. Rakowickiej oraz dokonano oceny wniosków o dopuszczenie do udziału w tym konkursie. Ponadto dokonano uzgodnień branżowych w zakresie sieci telekomunikacyjnej, wykonano nasadzenia zastępcze drzew w zamian za usunięcie drzew i krzewów z działki przeznaczonej. Przewiduje się że nowa siedziba Archiwum będzie posiadać ok. 10 500 m ² powierzchni użytkowej, a magazyny pomieszczą 60 000 m.b. akt.
Zmiana funkcji budynku Warsztatu Zespołu Szkół Elektronicznych na Oddział Archiwum Państwowego w Bolesławcu przy ul. Bankowej 6B	1 468 144	Realizacja inwestycji prowadzonej przez AP we Wrocławiu przebiega zgodnie z założeniami zawartymi w uzgodnionym programie inwestycji. Przewidziany do realizacji na rok 2014 zakres robót adaptacyjnych budynku Warsztatu Zespołu Szkół Elektronicznych przy ul. Bankowej 6B został zrealizowany w 100%. Zamontowano regały jezdne oraz wyposażono budynek w niezbędny sprzęt i umeblowanie. Uzyskano wszystkie wymagane pozwolenia i rozpoczęto eksploatację przebudowanego obiektu. Nowopowstały Oddział Archiwum zakłada przechowywanie docelowo do 5 000 m.b. akt.
Przebudowa budynku 7B w kompleksie budynków os. Biała Góra w Międzyzdrojach Archiwum Państwowego w Szczecinie	1 528 025	Zgodnie z przyjętym programem inwestycji w 2014 r. zakończono przebudowę budynku 7B w Międzyzdrojach. Zadanie zrealizowano terminowo w 100%. Inwestycja obejmowała roboty rozbiórkowe oraz roboty budowlane, w tym m.in.: stolarkę, zabezpieczenie biologiczne i ppoż. drewnianego stropu oraz dachu, elewacje, instalacje sanitarne, elektryczne, teletechniczne, zagospodarowanie terenu oraz wykonanie instalacji TV dozorowej. W wyniku zrealizowanej przebudowy powierzchnia magazynowa Archiwum została zwiększona o ok. 360 m ² .
Przebudowa budynku Archiwum Państwowego w Lublinie przy ul. Jezuickiej 13	313 650	W ramach planu finansowego na 2014 r. wykonano elewację północną budynku wraz z ławami kominiarskimi oraz systemem antyoblodzeniowym rynien i rur spustowych, która stanowi kontynuację, prowadzonej od kilku lat, przebudowy budynku AP w Lublinie przy ul. Jezuickiej 13 obejmującej przebudowę magazynów, klatki schodowej oraz wykonanie nowej elewacji i dziedzińca.

Łączne nakłady poniesione w 2014 r. na budowę nowych obiektów, dostosowanych do obowiązujących norm i standardów dotyczących przechowywania materiałów archiwalnych oraz przebudowę istniejących budynków archiwów wyniosły 16 726 488 zł. W zakresie prowadzonych inwestycji budowlanych sprawozdawany był nadzór poprzez wizyty monitorujące.

Obok inwestycji budowlanych w 2014 r. w sieci archiwów państwowych realizowano programy zakupów inwestycyjnych. Dopuszono łącznie 31 archiwów państwowych. Ogółem nakłady na zakupy inwestycyjne, w tym: sprzętu komputerowego, w szczególności serwerów i macierzy, zakup regałów, zakup sprzętu do digitalizacji, konserwacji i kserografii, zakup instalacji, w tym m.in. instalacji ppoż., antywłamaniowych, kontroli dostępu i telewizji przemysłowych, zakup środków transportu, zakup pozostałego sprzętu i wyposażenia, w tym m.in. zakup: elementów do systemu Elektronicznego Zarządzania Dokumentacją, prezentacji multimedialnej oraz filmu „Pamięć Polski”, oprogramowania, drzwi magazynowych wraz z montażem, zespołu prądotwórczego wyniosły 6 454 909 zł. Poprzez zakupy dodatkowego wyposażenia, dokonano poprawy stanu infrastruktury archiwów państwowych oraz warunków udostępniania materiałów archiwalnych w sposób tradycyjny i w sieciach rozległych.

Ponadto w 2014 r. realizowano 8 zadań związanych z digitalizacją zasobu archiwalnego (NAC, AP Koszalin, AP Lublin, AP Olsztyn, AP Opole, AP Przemyśl, AP Wrocław, AGAD) w ramach programu KULTURA+, priorytet Digitalizacja. Nakłady poniesione w tym zakresie wyniosły 2 307 400 zł.

Dodatkowo w 2014 r. dokonywana była poprawa stanu infrastruktury archiwów państwowych poprzez remonty istniejących obiektów, w szczególności:

- Archiwum Narodowego w Krakowie przy ul. Siennej 16 (487 304 zł). Remont obejmował wykonanie elewacji, wymianę i remont stolarki okiennej i drzwiowej w elewacjach, zabezpieczenia partii przyziemia budynku przed wilgocią, odwodnienia dziedzińca wewnętrznego wraz z wymianą terenu utwardzonego dziedzińca, wykonanie oświetlenia dziedzińca oraz dostawę i montaż podestu na dziedzińcu. Remont został dofinansowany z dotacji Narodowego Funduszu Rewaloryzacji Zabytków Krakowa.
- AP w Płocku przy ul. Kazimierza Wielkiego 9b (156 924 zł). Remont obejmował wymianę instalacji wodno-kanalizacyjnej, centralnego ogrzewania, elektrycznej, armatury, położenie glazury i terakoty w łazienkach oraz malowanie pomieszczeń (zeskrobanie starych powłok malarskich, uzupełnienie tynków wewnętrznych, dwukrotne malowanie farbami emulsyjnymi) m.in.: korytarzy, klatek schodowych.
- AP w Suwałkach przy ul. Kościuszki 69 (410 934 zł). Zrealizowane przedsięwzięcie obejmowało remont dachu i uzupełnienie ocieplenia między I piętrzem a poddaszem – skrzydło A i C i remont stolarki, odnowienie wnętrza, docieplenie

ścian w bramie oraz malowanie elewacji skrzydła A oraz malowanie pomieszczeń w skrzydle C.

- AP w Szczecinie przy ul. św. Wojciecha 13 (240 309 zł), gdzie dokonano wymiany instalacji elektrycznej, teletechnicznej i sygnalizacji alarmu pożaru w budynku magazynowym. Ponadto została wyremontowana Sala im. B. Tuhana pełniąca funkcję pracowni naukowej.
- AP w Warszawie Oddział w Pułtusk przy ul. Zaułek 22 (230 000 zł). Zadanie obejmowało wymianę stolarki okiennej, remont dachu, kotłowni oraz instalacji ppoż. a także ogrodzenia posesji. Dodatkowo przeprowadzono remont pomieszczenia pracowni naukowej.
- AP w Opolu przy ul. Zamkowej 2 (349 954 zł). Remont obejmował instalację elektryczną budynku, w tym instalację gniazd wtykowych do użytku ogólnego oraz dedykowanych, oświetlenie wraz z oświetleniem ewakuacyjnym, siecią strukturalną, telefoniczną oraz kontroli dostępu. Ponadto został przeprowadzony remont siedziby Archiwum w Opolu-Groszowicach przy ul. W. Gorzołki 8 (369 649 zł). Zakres remontu stanowiły roboty zewnętrzne demontażowe i rozbiórkowe, w tym: demontaż instalacji odgromowej, płotków śniegowych, górnej warstwy blachy i izolacji oraz roboty zewnętrzne montażowe i dekarские, w tym: ułożenie izolacji z wełny mineralnej, montaż poszycia z blachy wraz z obróbkami i orynowaniem a także instalacji odgromowej.

Łączne nakłady poniesione na remonty obiektów archiwów państwowych w 2014 r. wyniosły 5 048 603 zł.

12. Legislacja

W 2014 r. w Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych zaopiniowanych zostało ponad 80 projektów aktów normatywnych nadesłanych przez różne organy publiczne (z tego niektóre w kilku wersjach).

Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych kontynuował prace nad projektem ustawy o zmianie ustawy o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach. Projekt nowelizacji zakładał m.in.:

- ułatwienie gromadzenia, zarządzania i przechowywania dokumentacji w postaci elektronicznej oraz uproszczenie zasad postępowania z dokumentacją w przypadku współlistnienia dokumentacji w postaci elektronicznej i papierowej;
- uproszczenie zasad gromadzenia i zarządzania dokumentacją powstającą w związku z wykonywaniem zadań z zakresu obronności i bezpieczeństwa;
- umożliwienie organom jednostek samorządu terytorialnego wprowadzania w jednostkach podległych lub nadzorowanych przepisów regulujących sferę kancelaryjną oraz kwestie organizacji i funkcjonowania archiwów tych jednostek.

Celem nowelizacji było także zharmonizowanie przepisów ustawy o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach, regulujących postępowanie z dokumentacją, z przepisami innych aktów prawnych, zwłaszcza znowelizowaną w 2010 i 2014 r. ustawą o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne, znowelizowanym Kodeksem postępowania administracyjnego, czy znowelizowaną ustawą – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi.

Uczestniczono, we współpracy z Ministerstwem Administracji i Cyfryzacji, w uzgadnianiu projektu założeń ustawy o ponownym wykorzystaniu informacji sektora publicznego. Celem tego projektu była implementacja w krajowym systemie prawnym *Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/37/UE z dnia 26 czerwca 2013 r. zmieniającej dyrektywę 2003/98/WE w sprawie ponownego wykorzystywania informacji sektora publicznego*. Na mocy dyrektywy obowiązek udostępniania informacji do ponownego wykorzystania rozszerzony został na archiwa, biblioteki i muzea. Ze strony archiwów państwowych zgłoszona została koncepcja zawarcia w nowej ustawie przepisów nowelizujących ustawę z 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach, w zakresie zasad udostępniania materiałów archiwalnych.

W Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych opracowano ok. 100 projektów aktów normatywnych o charakterze wewnętrznym, wydawanych przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych i Dyrektora Generalnego Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych.

13. Kadry i kompetencje

Zatrudnienie według stanu na dzień 31 grudnia 2014 r.:

a) w archiwach państwowych:

	<i>etaty</i>	<i>osoby</i>
pracownicy naukowi	9,08	11
archiwiści	903,55	918
konserwatorzy	98,83	102
administracja	227,67	245
obsługa	232,00	259
razem:	1 471,13	1 535

b) w Naczelnej Dyrekcji
Archiwów Państwowych:

	<i>etaty</i>	<i>osoby</i>
administracja	59,75	63
obsługa	5	5
razem:	64,75	68

c) łączne zatrudnienie w NDAP
i jednostkach podległych

	<i>etaty</i>	<i>osoby</i>
	1 535,88	1 603

d) mianowani urzędnicy służby
cywilnej

	<i>w archiwach</i>	<i>w NDAP</i>
	23	11

Wykształcenie pracowników:

a) wykształcenie wyższe

	<i>w archiwach</i>	<i>w NDAP</i>
archiwistyczne	319	6
historyczne	256	12
pozostałe	336	40
razem:	911	58

b) studia podyplomowe

	<i>w archiwach</i>	<i>w NDAP</i>
archiwistyczne	188	4
historyczne	10	0
pozostałe	83	22

razem:	281	26
c) osoby z wykształceniem wyższym w stosunku do ogółu zatrudnionych	<i>w archiwach</i>	<i>w NDAP</i>
	59%	85%

W ramach działań mających na celu podnoszenie kwalifikacji kadry Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych zorganizowała cykl szkoleń dla pracowników archiwów państwowych oraz Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych:

- w dniu 25 lutego odbyło się szkolenie dla pracowników archiwów państwowych pt.: "Nowe regulacje dotyczące postępowania z dokumentami z wyborów oraz w zakresie organizacji pracy komisji archiwalnej oceny dokumentacji";
- w dniu 27 marca odbyło się szkolenie z zakresu ewidencji i standardów opisu archiwalnego dla pracowników archiwów państwowych;
- w dniach 11-13 czerwca odbyła się konferencja „Postępowanie z dokumentacją i kształtowanie narodowego zasobu archiwalnego” dla pracowników archiwów państwowych zajmujących się nadzorem archiwalnym;
- w dniu 17 czerwca odbyło się szkolenie z zakresu opracowania dokumentacji kartograficznej dla pracowników archiwów państwowych;
- w dniach 16-17 października odbyło się szkolenie dla głównych księgowych archiwów państwowych „Ewidencja księgową w jednostkach budżetowych najczęstsze błędy”;
- w dniach 1-3 grudnia odbyła się inauguracja kolejnej edycji szkoleń dla pracowników archiwów państwowych zatrudnionych na stanowiskach kierowniczych średniego szczebla zarządzania.

Swoje kwalifikacje pracownicy NDAP podnosili na szkoleniach wewnętrznych oraz zewnętrznych (m.in. organizowanych przez Krajową Szkołę Administracji Publicznej), a także poprzez udział w konferencjach szkoleniowych, przygotowywanych przez stowarzyszenia archiwalne, firmy prywatne, ale także podmioty publiczne (m.in. Stowarzyszenie Archiwistów Polskich Sekcja Archiwa Zakładowe, Stowarzyszenie Archiwistów Instytucji Wymiaru Sprawiedliwości).

14. FINANSE

14.1. Wydatki budżetowe

W roku 2014 kwota postawiona do dyspozycji przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego na działalność archiwów państwowych wyniosła 143 039 008 zł (w tym APEx i RPO). Stanowiła ona plan, którego wykonanie zamknęło się kwotą 142 533 113,83 zł (w tym APEx i RPO), co oznacza, że wykonanie wyniosło 99,6 %. Zwrot niewykorzystanych środków do budżetu to kwota 505 894,17 zł.

W roku 2014 przeprowadzono w 9 archiwach państwowych kontrolę w zakresie gospodarki finansowej.

Tabela nr 9

L.p.	Rodzaj wydatków	Wykonanie 2014 rok (zł)
1	wynagrodzenia osobowe pracowników	62 551 227,91
2	dodatkowe wynagrodzenie roczne	4 375 464,33
3	składki na ubezpieczenie społeczne	11 206 033,33
4	składki na fundusz pracy	1 214 781,76
5	wydatki majątkowe	25 488 796,90
6	świadczenia na rzecz osób fizycznych	181 496,81
7	składki na PFRON	210 640,00
8	wydatki rzeczowe	36 217 035,17
9	Projekt Archives Portal Europe network of eXcellence "APEx"	48 656,43
10	Regionalny Program Operacyjny „Źródła genealogiczne mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego”	1 038 981,19
Razem		142 533 113,83

14.2. Dochody budżetowe

Dochody budżetowe zostały zaplanowane na 2014 r. dla Archiwów Państwowych w łącznej wysokości 2 428 000 zł dla rozdziałów 92117, 92193 i 92194. Głównym źródłem dochodów były wpływy z najmu i dzierżawy składników

majątkowych, wpływy ze sprzedaży wyrobów, wpływy ze sprzedaży składników majątkowych i wydawnictw oraz pozostałych dochodów takich jak: wykonywanie przez archiwa kwerend, kserokopii, reprodukcji oraz skanów materiałów archiwalnych.

Wykonanie dochodów w rozdziale 92117 kształtuje się następująco:

Tabela nr 10

§	<i>Dochody z tytułu:</i>	<i>plan (zł)</i>	<i>wykonanie (zł)</i>
058	Grzywny i inne kary pieniężne od osób prawnych i innych jednostek organizacyjnych	0	250,00
069	Wpływy z różnych opłat	0	4 238,20
075	dochody z najmu i dzierżawy składników majątkowych	73 000	112 087,02
083	wpływy z usług	294 000	117 666,31
084	wpływy ze sprzedaży wyrobów	35 000	30 839,13
087	wpływy ze sprzedaży składników majątkowych	0	10 167,63
092	pozostałe odsetki	0	1 679,53
097	wpływy z różnych dochodów	52 000	97 892,43
RAZEM		454 000	374 820,25

Dochody państwowej jednostki budżetowej uzyskane z tytułu przejętych zadań, które w 2010 r. były finansowane z rachunku dochodów własnych rozdział 92193

Tabela nr 11

§	<i>Dochody z tytułu:</i>	<i>plan (zł)</i>	<i>wykonanie (zł)</i>
083	wpływy z usług	1 859 000	1 856 890,53
084	wpływy ze sprzedaży wyrobów	0	1 490,20
RAZEM		1 859 000	1 858 380,73

Dochody państwowej jednostki budżetowej uzyskane z tytułu przejętych zadań, które w 2010 r. były realizowane przez gospodarstwa pomocnicze rozdział 92194

Tabela nr 12

§	<i>Dochody z tytułu:</i>	<i>plan (zł)</i>	<i>wykonanie (zł)</i>
083	wpływy z usług	112 000	106 968,62
084	wpływy ze sprzedaży wyrobów	3 000	3 467,00
RAZEM		115 000	110 435,62

Podsumowanie

Działania archiwów państwowych w 2014 r. koncentrowały się na osiągnięciu celów określonych w *Strategii archiwów państwowych na lata 2010-2020*, wynikających zarówno z zadań ustawowych, jak i ambicji archiwów państwowych co do obecnego i przyszłego miejsca w administracji publicznej oraz życiu społecznym. Realizacja misji archiwów państwowych, którą jest trwałe zachowanie świadectw przeszłości i zapewnienie powszechnego dostępu do nich w celu wspierania rozwoju państwa i społeczeństwa obywatelskiego, wymaga nie tylko stałej troski o zgromadzony i systematycznie powiększający się zasób, ale także dostosowywania się do zmieniającego się otoczenia i wychodzenia naprzeciw zróżnicowanym oczekiwaniom użytkowników. Nieodzowne są działania w zakresie kreowania przedsięwzięć edukacyjnych służących poznawaniu przeszłości, jak również nakierowanych na uświadamianie znaczenia zasobu archiwalnego i możliwości jego wszechstronnego wykorzystania. Te kierunki działań będą realizowane także w następnych latach.

Od kilku lat istotną dziedzinę w działalności archiwalnej stanowią inwestycje infrastrukturalne. W 2015 r. kontynuowane będą rozpoczęte budowy nowych obiektów archiwalnych, m.in. siedziby AP w Rzeszowie. Planowane jest rozstrzygnięcie konkursu na budowę siedziby Archiwum Narodowego w Krakowie, opracowanie projektu nowego budynku Archiwum Państwowego w Białymstoku oraz zakończenie inwestycji budowlanej w Bielsku-Białej.

Oprócz dbałości o zabezpieczenie materiałów archiwalnych wytworzonych przez podmioty państwowe i samorządowe, głównie urzędy administracji, instytucje wymiaru sprawiedliwości, oświaty i kultury, instytucje finansowe oraz likwidowane przedsiębiorstwa, archiwa państwowe będą dalej angażowały się we współpracę z jednostkami sektora niepaństwowego. Organizacje prywatne o charakterze gospodarczym, politycznym, społecznym czy artystycznym, wpływając w coraz większym stopniu na życie publiczne w Polsce, stają się potencjalnymi wytwórcami materiałów archiwalnych – dokumentacji, która w przyszłości może stanowić źródło wiedzy historycznej.

Prowadzone będą również prace w zakresie systematycznego ewidencjonowania i opracowywania materiałów archiwalnych, a także zwiększania liczby informacji ewidencyjnych dostępnych online, m.in. poprzez kontynuowanie wprowadzania inwentarzy archiwalnych do bazy danych IZA oraz systemu ZoSIA.

W szczególności Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych polecił Narodowemu Archiwum Cyfrowemu zdynamizowanie ewidencjonowania i opracowania zbioru przejętego po Centralnej Agencji Fotograficznej, obejmującego ok. 13 mln fotografii. Obecny stan ogranicza bowiem możliwość korzystania przez zainteresowanych z unikatowego i nadzwyczaj obszernego dorobku tej instytucji.

Zobowiązał także Archiwum Państwowemu we Wrocławiu do wdrożenia działań mających na celu przywrócenie pełnej dostępności dokumentacji, która została zalana w czasie powodzi w 1997 r. Dyrektor wrocławskiego AP przedłożył plan kilkuletnich działań w tym zakresie.

W 2015 r. planowana jest kontynuacja – oczekiwanych przez użytkowników zasobu – działań w zakresie sporządzania i prezentowania on-line cyfrowych kopii materiałów archiwalnych, w tym materiałów najczęściej udostępnianych, mających dużą wartość historyczną oraz materiałów najbardziej cennych. W wyniku digitalizacji prowadzonej w 2015 r. zbiory kopii cyfrowych materiałów z zasobu archiwów państwowych powinny wzbogacić się o kolejne kilka milionów skanów.

Rozwijane będą także dotychczasowe formy udostępniania materiałów archiwalnych. Szczególne wyzwania w tym zakresie niesie implementacja w krajowym systemie prawnym *Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/37/UE z dnia 26 czerwca 2013 r. zmieniającej dyrektywę 2003/98/WE w sprawie ponownego wykorzystywania informacji sektora publicznego*, na mocy której obowiązek udostępniania informacji do ponownego wykorzystania rozszerzony został na archiwa, biblioteki i muzea. W związku z postępującą digitalizacją zasobu, należy także założyć dalszy wzrost udostępniania kopii materiałów archiwalnych w miejsce ich oryginałów, co pociąga za sobą konieczność modernizowania infrastruktury służącej udostępnianiu i przechowywaniu systematycznie zwiększającej się liczby kopii.

Ważną rolę odgrywać będą działania o charakterze popularyzatorskim, podejmowane przez archiwa zarówno samodzielnie, jak również we współpracy z instytucjami oświaty, nauki i kultury: uczelniami wyższymi, muzeami, bibliotekami, stowarzyszeniami. W znacznym stopniu będą się one wiązały z obchodami przypadających w 2015 r. rocznic (m.in. 70. rocznica zakończenia II wojny światowej, 600-lecie urodzin Jana Długosza). Tradycyjnie archiwa państwowe będą uczestniczyły w Nocy Muzeów oraz obchodach Międzynarodowego Dnia Archiwów. Planowane jest przygotowanie znacznej liczby wystaw, prezentacji internetowych, publikacji, a także zajęć edukacyjnych.

W ramach współpracy międzynarodowej kontynuowane będą wyjazdy pracowników archiwów państwowych do instytucji pokrewnych za granicą w celu pomocy przy opracowywaniu materiałów archiwalnych. Planowane jest również poszukiwanie nowych kontaktów zmierzających do wzbogacenia wiedzy o materiałach archiwalnych i ewentualnego ich pozyskania do narodowego zasobu archiwalnego.

Niezbędne będzie zaangażowanie się archiwów państwowych w sprawy związane z funkcjonowaniem na rynku przechowalniczym podmiotów, które nie mają pełni uprawnień do prowadzenia działalności w zakresie przechowywania dokumentacji osobowej i płacowej. Kontynuowane będą czynności zmierzające do rozpoznania rynku niezarejestrowanych przechowawców i nawiązania z nimi współpracy. Jej celem będzie udzielenie tym podmiotom pomocy i wsparcia

w wypełnieniu ustawowych wymagań dotyczących uzyskania kwalifikacji w zakresie postępowania z dokumentacją oraz nabycia niezbędnej praktyki zawodowej, będących jednym z warunków umożliwiających zalegalizowanie działalności.

Wystawy zorganizowane lub współorganizowane przez NDAP

- 1) *Na drodze do wolności. Wybory 4 czerwca 1989 roku do Sejmu i Senatu w zbiorach archiwów państwowych*

Wystawa przygotowana w ramach projektu „Archiwa Przełomu 1989–1991” i obchodów 25. rocznicy zwycięstwa obozu „Solidarności” w wyborach parlamentarnych. Ekspozycję zrealizowała Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych, AP w Gorzowie Wielkopolskim, archiwa państwowe, Kancelaria Prezydenta RP, Kancelaria Senatu i Stołeczna Estrada. Wystawa była prezentowana przed Pałacem Prezydenckim w Warszawie (maj 2013), a także w Dworku Prezydenckim w Ciechocinku (lipiec 2014);

- 2) *Nasi Izraelczycy. Losy Polskich Żydów w Izraelu*

Prezentacja wystawy przygotowanej wspólnie z Ambasadą Państwa Izrael odbyła się podczas 16. Festiwalu Kultury Żydowskiej SIMCHA we Wrocławiu (czerwiec 2014);

- 3) *Pamięć Świata. Pamięć Polski. Pamięć Warszawy* (we współpracy z AP w Warszawie)

Wystawę, która prezentuje polskie dokumenty znajdujące się na Światowej Liście Programu UNESCO Pamięć Świata, przygotowaną można było oglądać w czerwcu w Galerii Plenerowej Stołecznej Estrady na Krakowskim Przedmieściu m.in. w związku z odbywającym się w tym czasie w Warszawie posiedzeniem ekspertów Programu UNESCO Pamięć Świata, którego tematem była ochrona dziedzictwa dokumentacyjnego;

- 4) *Dziś albo nigdy. Wielka wojna i polskie dążenia niepodległościowe*

Ekspozycja zorganizowana w związku z 100. rocznicą wybuchu i wydarzeń I wojny światowej. Przygotowana została przez Archiwum Narodowe w Krakowie we współpracy z archiwami państwowymi, Naczelną Dyrekcją Archiwów Państwowych oraz przy udziale Miasta Krakowa. Otwarcie wystawy odbyło się na Placu Szczepańskim w Krakowie (sierpień 2014). Następnie ekspozycja była prezentowana m.in. podczas XIX Powszechnego Zjazdu Historyków Polskich w Szczecinie (wrzesień 2014);

- 5) *Pamięć Polski. I Edycja Polskiej Listy Krajowej Programu UNESCO Pamięć Świata*

Ekspozycja towarzyszyła uroczystości wręczenia certyfikatów wpisu na Polską Listę Krajową Programu UNESCO Pamięć Świata, która odbyła się 17 października w Pałacu Prezydenckim pod honorowym patronatem Prezydenta RP Bronisława Komorowskiego. Wystawę przygotowała Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych.

Realizacja działań wydawniczych w NDAP – publikacje wydane w 2014 r.

1. „Dorobek polskiej archiwistyki w zakresie metodyki opracowania zasobu archiwalnego” W. Kwiatkowskiej;
2. „The documentation of communist security authorities. Materials of the International Conference Warsaw, 4-5 October 2012” (Colloquia Jerzy Skowronek dedicata), oprac. W. Stępnia;
3. „Trochę się zazdrości tym, co nie dożyli tych czasów... Dziennik Ludwiki Ostrowskiej z Maluszyna”, oprac. J. Kita i P. Zawilski, tom I serii „Wielka Wojna – codzienność niecodzienności”;
4. „Ta wojna zmieni wszystko... Dziennik Janiny Gajewskiej”, oprac. Anna Wajs, tom II serii „Wielka Wojna – codzienność niecodzienności”;
5. „Archiwista na powstańczym Żoliborzu. Wspomnienia sierpień-wrzesień 1944” P. Bańkowskiego;
6. „Pewna prawie zapomniana akcja na Wschodzie. Niemieccy archiwiści w Generalnym Gubernatorstwie i Komisariacie Rzeszy Ukraina” S. Lehra;
7. „Depesze szyfrowe Poselstwa Rzeczypospolitej Polskiej w Budapeszcie I X 1939 – 1 I 1941” P. Pietrzyka;
8. „Prezydium Rady Ministrów i Urząd Rady Ministrów w latach 1945-1996 jako wytwórcy państwowego zasobu archiwalnego” A. Barszcz;
9. „Raport Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych 2013”;
10. „Z uczniami, kolegami i przyjaciółmi w świecie nauki. Prace dedykowane profesorowi Bohdanowi Ryszewskiemu w osiemdziesiątą rocznicę urodzin” (we współpracy z Uniwersytetem Warmińsko-Mazurskim);
11. „Na drodze do wolności. Wybory 4 czerwca 1989 roku do Sejmu i Senatu w zbiorach archiwów państwowych”, red. dr hab. Dariusz A. Rymar;
12. „Archeion”, tom CXIV.

Czasopisma naukowe o tematyce archiwalnej oraz publikacje archiwów państwowych dofinansowane przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w 2014 r.

Czasopisma:

1. „Prace Archiwalno- Konserwatorskie” (AP Siedlce);
2. „Świętokrzyskie Studia Archiwalno-Historyczne” (AP Kielce);
3. „Płocki Rocznik Historyczno-Archiwalny” (AP Płock);
4. „Kronika Warszawy” (AP Warszawa);
5. „Teki Archiwalne. Seria nowa” (AAN);
6. „Miscellanea Historico-Archivistica” (AGAD);
7. „Rocznik Łódzki” (AP Łódź);
8. „Krakowski Rocznik Archiwalny” (AN Kraków);
9. „Szczeciński Informator Archiwalny” (AP Szczecin);
10. „Nadwarciański Rocznik Historyczno-Archiwalny” (AP Gorzów Wlkp.);
11. „Archiwariusz Zamojski” (AP Zamość);
12. „Szkice Archiwalno-Historyczne” (AP Katowice);
13. „Prace Historyczno-Archiwalne” (AP Rzeszów).

Publikacje:

1. „Archiwum Państwowe w Toruniu, Oddział we Włocławku. Informator o zasobie archiwalnym”, oprac. T. Dziki (AP Toruń);
2. „Inwentarz zespołu akt Naczelnik Powiatu Kaliskiego [Deutscher Kreischef in Kalisch] z lat 1914-1918”, oprac. Edyta Pietrzak (AP Kalisz);
3. „Inwentarz zespołu *Akta miasta Koszalina 1555-1945*”, oprac. R. Marczyk (AP Koszalin);
4. „Inwentarz Akt Janusza Kazimierza Zawodnego, badacza zbrodni katyńskiej z lat 1942-2012”, oprac. B. Nowożycki (AAN);
5. „Daleki Wschód w świetle wewnętrznych biuletynów centrali MSZ oraz raportów polskich placówek z lat 1920-1941”, oprac. prof. Edward Kołodziej (AAN);

6. „Polityka zagraniczna państw Ameryki Łacińskiej w okresie II wojny światowej w świetle raportów polskich placówek zagranicznych 1939-1941”, oprac. K. Smolana (AAN);
7. „Od traktatu kaliskiego do pokoju oliwskiego. Polsko-krzyżacko-pruskie stosunki dyplomatyczne w latach 1343-1660”, pr. zbior. (AGAD);
8. „Społeczeństwo polskie w świetle raportów politycznych austro-węgierskiego Generalnego Gubernatorstwa Wojskowego w Polsce 1915-1918. Wybór źródeł”, oprac. J. Gaul, A. Nowak (AGAD);
9. „Koło ratunkowe: Informacja na temat sposobów szybkiego reagowania w wypadku sytuacji kryzysowej w archiwum”, oprac. A. Czajka (AGAD);
10. „Archiwum Państwowe w Gdańsku. Informator o zasobie archiwalnym od 1945 r.”, oprac. J. Bławat-Obin (AP Gdańsk).

Stacjonarne i internetowe wystawy materiałów archiwalnych zorganizowane przez archiwa państwowe w 2014 r. (wybór)

Wystawy dotyczące rocznic ważnych wydarzeń historycznych, takich jak m.in.:

- 600. rocznica nawiązania polsko-tureckich stosunków dyplomatycznych:
 - *600 lat kontaktów polsko-tureckich 1414–2014* (AGAD)
- 100. rocznica wybuchu i wydarzeń I wojny światowej:
 - *W 100. rocznicę wybuchu I wojny światowej* (AP Leszno);
 - *Działania wojenne w Twierdzy Przemyśl a życie codzienne mieszkańców Przemyśla i regionu w latach 1914-1918* (AP Przemyśl);
 - *Wielka Wojna. Radom i region radomski w czasie I wojny światowej* (AP Radom);
 - *Pocztówki z czasów I wojny światowej; Wojenne przygody Władysława Gołąbka 1914-1920; I wojna światowa w książkach i czasopismach okresu międzywojennego; Siedlce w czasach I wojny światowej* (AP Siedlce);
 - *Cmentarze wojenne z okresu I wojny światowej na terenie północno-wschodniego Mazowsza* (AP Warszawa);
- 25. rocznica przemian ustrojowych w Polsce:
 - *Wolność jest w nas* (AP Kalisz);
 - *Proszę Państwa, 4 czerwca 1989 roku skończył się w Polsce komunizm* (AP Rzeszów);
 - *Dokumenty przełomu 1989-1991 ze zbiorów Archiwum Państwowego w Siedlcach* (AP Siedlce);
 - *Wystawa afiszów i plakatów z wyborów '89* (AP Zamość).

Wystawy popularyzujące zasób archiwów państwowych:

- *Komendant Główny ZWZ/AK gen. Stefan Rowecki. Dokumenty 1940–1943* (AAN);
- *Białostockie wydawnictwa podziemne z okresu stanu wojennego* (AP Białystok);
- *Starych kolei czar...* (AN Kraków);
- *Szybowcowe Mistrzostwa Świata w Lesznie 1958, 1968, 2003, 2014* (AP Leszno);
- *Oblicza Propagandy – wystawa plakatów z dwudziestolecia międzywojennego* (AP Lublin);

- *Kiedy się wypełniły dni... Wrzesień 1939 r. na ziemi piotrkowskiej (AP Piotrków Trybunalski);*
- *Stacje odzyskanej obecności (AP Opole);*
- *Obrazy z życia mieszkańców stolicy – Powstanie Warszawskie 1944 (AP Warszawa).*